

Vil de brenne koranen må de brenne meg, for
jeg har koranen i mitt hjerte

*Religiøspolitiske konflikter og tanker om
radikalisering*

Vibeke Andresen

Masteroppgave i psykososialt arbeid - selvmord, rus, vold
og traumer, Institutt for klinisk medisin, Det medisinske
fakultet.

UNIVERSITETET I OSLO

2. mai 2012

Mitt lille land
Et lite sted, en håndfull fred
slengt ut blant vidder og fjord

Ole Paus

Hvis de vil brenne koranen må de brenne meg, for jeg har koranen i mitt hjerte

Religiøspolitiske konflikter og tanker om radikalisering

Vibeke Andresen

Masteroppgave i psykososialt arbeid - selvmord, rus, vold og traumer, Institutt for klinisk
medisin, Det medisinske fakultet.

UNIVERSITETET I OSLO, 2. mai 2012

© **Vibeke Andresen**

2012

Hvis de vil brenne koranen må de brenne meg for jeg har koranen i mitt hjerte

Vibeke Andresen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Vil de brenne Koranen må de brenne meg for jeg har Koranen i mitt hjerte

Religiøspolitiske konflikter og tanker om radikaliserings

Bakgrunn: 22. juli 2011 ble Norge utsatt for terrorisme. Syttisyv mennesker ble drept. Redselen, for en fremtid med muslimsk fundamentalistisk terror utført på norsk jord og de fryktede negative konsekvensene for den muslimske befolkningen, var voldsom. I Politiets sikkerhetstjenestes trusselvurdering (2012) advares det mot politisk motivert vold fra ekstreme islamistiske miljøer i Norge. Derfor har jeg valgt problemstillingen; Hvordan reflekterer muslimsk ungdom i Norge over religiøspolitiske konflikter og terrorisme?

Med følgende forskningsspørsmål; Hvordan påvirker religiøspolitiske konflikter og terror informantenes liv? På hvilken måte setter informantene religiøspolitiske konflikter og psykososiale forhold i sammenheng med radikaliserings?

Vi må bygge broer som fremmer integrering, fellesskapsfølelse og gjensidig respekt i kampen for å redusere radikaliserings av muslimsk ungdom i Norge. Derfor er det viktig å lytte intenst når muslimsk ungdom i Norge deler tanker, erfaringer og følelser om sensitive tema som religiøspolitiske konflikter og terrorisme. Bare ved å lære hverandre bedre å kjenne kan vi utvikle gjensidig tillit. Et av de viktigste temaene i terrorforskningen er rekruttering og radikaliseringsprosesser til ekstremistiske miljøer. Myndighetene trenger mere kunnskap på feltet for å kunne formulere en politikk som forebygger tidlig radikaliserings og rekruttering til terrornettverk.

Uvalg og metode: Denne studien har en hermeneutisk og fenomenologisk vitenskapsfilosofiske overbygging. Jeg har brukt hovedsakelig fokusgruppeintervjuer med supplement av dybdeintervjuer, med til sammen 16 muslimske informanter fra 15-19 år. Den vitenskapsteoretiske bakgrunnen for forskningsprosessen er en Grounded Theory, inspirert, analytisk tilnærming.

Oppsummerende konklusjoner: Empirien har synliggjort flere scenarioer hvor den muslimske befolkningen kommer opp i paradoksale situasjoner. Her opplever de ikke å kunne unngå alvorlig konsekvenser for liv og helse på grunn av motstridende begrensninger. Jeg har fått ny kunnskap og en forståelse av at informantene ender opp i posisjoner hvor de opplever

seg sjanseløse i forhold til å kunne unngå å bli negativt rammet. Derfor har jeg valgt metaforen Catch 22 som kjernekategori. Ved grundig analyseprosess kom jeg tilslutt frem til fire kategorier som rammer inn det jeg vurderer som det sentrale i empirien for å belyse og besvare forskerspørsmålene i studien; Mitt lille land?, På ære og samvittighet, Radikalisering og Resiliens.

Mitt lille land?

Hva hvis det hadde vært al Qaida som angrep Norge 22. juli? Informantene frykter voldsom eskalering av vold og trakassering rettet mot den muslimske befolkningen, og i verste fall borgerkrig. Flere var forberedt på å flykte fra Norge allerede 22. juli, før gjerningsmannens ideologiske bakgrunn ble avslørt. Problemet de tidligere har flyktet fra land som herjes av krig, terrorisme og lidelse. De frykter for sine liv, men har ingen steder å rømme. Et Catch 22 scenario.

Høyreekstremister utnytter sin ytringsfrihet og kringkaster islamofobiske og trakasserende rasistiske ytringer i massemedia og sosiale kanaler. Resultatet er at informantene er livredde for all slags terrorisme. Konstant frykt, uro og avmakt gir utslag i redusert livskvalitet og hemninger i hverdagen. Erfaringer med krigstilstander og terrorisme fra opprinnelsesland som, Iran, Somalia og Afghanistan, har satt dype spor og øker faren for retraumatisering etter 22. juli.

Å ha norske venner gir en opplevelse av tilhørighet i et fellesskap og gode vilkår for integrering. Informantene tar ikke initiativ til vennskap med etnisk norske ungdommer, i frykt for avvisning på bakgrunn av den regjerende mistenkeliggjøring av muslimers skjulte agenda om Jihad.

På ære og samvittighet

De muslimske ungdommene rapporterer at rasistisk trakassering, stigmatisering og religiøs diskriminering oppleves svært krenkende og reduserer livskvalitet. Handlingsalternativene er å tåle, med påfølgende fare for selvpoppfyllende profeti, eller ta til motmæle.

Informantene blir satt under sterkt press om å bifalle, det islamske faktum, at muslimsk ungdom skal delta i Jihad hvis familien eller landet blir angrepet. Fred og ikke voldelige løsninger er informantenes hovedmantra. Dette utgjør et brutalt skjæringspunkt. Et religiøst ideologisk krysspress som forventes løses med bakgrunn i ære og samvittighet. Jeg oppfatter

dette som en ekstrem paradoksal setting hvor informantene blir skadelidende på grunn av motstridende begrensinger, et nytt Catch 22 scenario.

Radikalisering

Alle informantene bekrefter at det foregår radikalisering blant norske muslimske ungdommer. De opplever seg maktesløse fordi de ikke klarer å påvirke ungdom med islamistiske holdninger til å endre oppfatninger. Informantene har mange gode refleksjoner om sammenhenger mellom psykososiale forhold og radikalisering. De poengterer viktigheten av samhørighet og fellesskap og ungdommens behov for rollemodeller. Sårbare grupper karakteriseres også som ungdom med rusproblemer, tidlig kriminell debut eller traumatiserte. Informantene mener at mindre omsorgsfulle foreldre har et stort ansvar for at ungdom søker ekstreme islamistiske miljøer. De utdyper at ungdom er usedvanlig lette å manipulere. Å bli akseptert i en vennegjeng er usedvanlig viktig. Derfor er det vanlig å adoptere gjengens holdninger. Imamenes makt og holdninger poengteres som svært viktig. Flere bekrefter sin bekymring over al Qaida vennlige imamer i Norge.

Resiliens

Informantene tror på dialog. Ønsket og behovet om å bli sett, hørt og få anerkjennelse er stort. Under intervjuene holdt de flotte appeller til stor beundring for de andre i fokusgruppene. De viste stor integritet da de bøyde seg over diktafonen for å formidle tanker om essensielle temaer i deres liv.

Veien videre: Tre interessante funn i denne studien finner jeg ikke støtte for i radikaliseringsforskningen. Det er et fokus på det foreldreansvaret. Her handler om å være gode rollemodeller også når familien er på besøk i opprinnelseslandet. Blant annet å ta avstand fra våpenbruk. Videre er informantene oppriktig bekymrede for muslimsk ungdom som blir sendt hjem til opprinnelseslandet av disiplinære grunner. Sist, men ikke minst, er informantene opptatt av at oppdragervold skader barn og unge. De er redde for at en utvikling av sinne og en aggresjon senere kan lede ungdommene inn i ekstreme islamistiske miljøer. Kanskje dette kunne være interessante stikkord for videre forskning?

Denne studien har tydeliggjort informantenes store frustrasjon i forhold til deres rolle og posisjon i det norske samfunnet. Det kan være grunn til å tro at denne usikkerheten og utryggheten også deles av andre ungdommer med muslimsk tilhørighet i Norge. Hvordan

møter vi så disse i vårt samfunn? Det er en rekke praktiske utfordringer som naturlig melder seg i kjølevannet av denne studien. Forskning på radikaliseringsprosesser og terrorisme, i forebyggingsøyemed, er viktig. Det eksisterer fremdeles et stort potensial for ny kunnskap i den unge muslimske befolkningen som ennå ikke er eksplorert.

Summary

If they burn the Koran they will burn the part of my heart where I keep it Religious and Political clashes and a view to Radicalism

Background: 22nd July 2011 Norway experienced a terrorist attack. 77 people were killed. There was an enormous fear of a future with fundamental Islamic terror action on Norwegian soil along with the unwanted negative consequences for the Muslim citizens. The police counter-intelligence report (2012) warned against politically motivated violence from the radical Islamic groups in Norway. This is the reason that I have chosen to write about this problem: How do the Muslim youth of Norway relate to the religious, political and terrorist conflicts? These are the research questions:

1. How do the conflicts over religion, politics and terror affect the interviewees' lives?
2. How do they view the religious and political conflicts along with the psychosocial relationships in connection with radicalization?

We must build bridges to encourage integration, a feeling of belonging and of mutual respect in the fight to reduce the radicalization of the youth of Norway when they share their thoughts, experiences and feelings concerning such sensitive topics as religion, politics and terrorism. Just by becoming better acquainted will we be able to develop a better mutual respect for each other. One of the major themes in research into terror is the recruiting of and the radicalization process used by the extreme groups. The government requires more information about this field to be able to formulate a political environment that would prevent the early radicalization and recruitment to terror networks.

Selection and method: this study has hermeneutical, phenomenological, philosophy of science superstructure. I have for the most part used focused group interviews, supplemented with in depth interviews with a group of 16 Muslim subjects aged between 15 and 19 years. The background of theoretical science used for the analysis process is inspired by Grounded Theory.

Summary Conclusions: The empirical data has shown many scenario when the Muslim population find themselves in paradoxical situations. They experience unavoidable risks to both their lives and their health because of conflicting limitations. Therefore the research is classified as a Catch 22 situation. My analysis of the transcribed interviews, along with memos, has given me the knowledge to propose four topical categories suited to answer my research questions.

My Little Country?

What if Al Quaida had been responsible for the attack on Norway on 22nd July? The interviewees feared that there would be an intense increase in both violence and harassment towards the Muslim population, and at worst a civil war. Many were already preparing to escape from Norway on 22nd July, even before the perpetrator's ideological background was revealed. The problem is worse for those that have escaped from countries ravaged by war, terrorism and suffering. They feared for their lives but had no safe place to escape to. A Catch 22 scenario.

The far right extremists used their freedom of speech to broadcast anti-Islamic and radical harassment on the mass media and social channels. This resulted in all the interviewees becoming terrified for all kinds of terrorism. Constant fear, unrest and a feeling of powerlessness has resulted in a reduction in their quality of life, and restrictions in everyday living. Experiences with situations of war and terrorism in their countries of origin such as Iran, Somalia and Afghanistan, has left deep wounds that increase the risks of re-traumatization after the 22nd July.

Having Norwegian friends tends to give a feeling of belonging, fellowship and good conditions for integration. The interviewees do not initiate friendships with the ethnic

Norwegian youth, for fear of rejection and the reigning suspicion that the Muslims have a hidden agenda, jihad.

Honor and Conscience

The Muslim youth report that the racial harassment, stigmatizing and religious discriminating is very insulting and reduces their quality of life. Available actions are to endure, with the subsequent fulfilling of the prophecy, or to protest.

Interviewees were put under strong pressure to agree to the Islamic fact that all Muslim youth should participate in Jihad when a member of their family or their country has been attacked. Peace and non-violent solutions are the interviewee's mantra. This leads to a brutal point of conflict where a religious ideology puts pressure on them to solve the issue and act on their code of honor, and follow their conscience. I understand the extreme paradoxical situation where by the interviewees are pulled in opposing directions, a new Catch 22 situation.

Radicalization

All the interviewees confirmed that radicalization is active among the Muslim youth. They feel powerless in that they are unable to influence the youth, who follow the Islamic teachings, to change their way of looking at the issue. The interviewees have reflected well over the connection between the psychosocial relation and radicalization. They make the point that it is important that you feel accepted and be a part of the community that you live in along with the need for good role models. Vulnerable groups are seen as youths with drug problems, youths with a record of early criminal activity and those that are otherwise traumatized. Interviewees feel that those less nurturing parents have a huge responsibility in the fact that youths gravitate towards extreme Islamic environments. They point out that the power and the attitudes of the Imams play a very important role in the recruiting of these youths. Many express their worries over so called "Al Qaida -friendly" Imams in Norway.

Resilience

Interviewees believe in the power of dialog. They express a need to be seen, heard and accepted in the community. During the interviews they were able to hold strong appeals, to the amazement of the others in the focus group. With obvious integrity they stood over the microphone and expressed thoughts about essential themes in their lives.

The Way Forward: there are three interesting results from this study that I was unable to find similar results for in other research into radicalization. That is the focus or awareness of the responsibility of the parents. This requires them to be good role models at home and especially when they are visiting their countries of origin. It's very important that they would oppose the use of firearms. They are further deeply concerned for the Muslim youth who will be returned to their homelands as a form of disciplinary punishment.

Last, but not least, the interviewees are concerned that those youths that are sent on violent missions may be traumatized. They are afraid that the development of anger and aggression later on in life may lead these youths to seek out the extreme Islamic groups.

This may be the important find for future research.

This study has highlighted the interviewees' great uncertainty as to their role and position in Norwegian society. There may be a reason to believe that this uncertainty and insecurity is also shared by other young people with a Muslim presence in Norway. How do we meet this uncertainty in our society? There are a number of practical challenges that naturally arise in the wake of this study. Research on radicalization and terrorism, in prevention purpose, is very important. There still exists a great potential for new knowledge in the young Muslim population that has not yet been explored.

Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært en lang lærerik reise og en følelsesmessig karusell. Endelig er jeg i mål takket være åpenhjertige møter med muslimsk ungdom som tillitsfullt har delt refleksjoner og livserfaringer av særs sårbar karakter. Tusen takk, dere har min dypeste respekt.

Tusen takk til min veileder dr. polit Jon- Håkon Schultz for berikende veiledning som har resultert i en utviklende og spennende prosess. Du har med stor tålmodighet stått ved min side i oppturer og nedturer og aldri sluttet å tro på mitt prosjekt.

Tusen takk til rause og reflekterte venner som geleidet meg frem til flotte informanter og som har tilført meg viktig kunnskap som bakgrunnsmateriale til denne studien.

En ekstra stor takk går til familien min som har vist stor toleranse for at min tid og fokus, over lang tid, har vært rettet mot denne studien.

Masteroppgaven dedikeres til mine to barnebarn. Lille Theodor som ble født 7. desember 2011, som sammen med 2 år gamle Oliver, har gitt meg gullstunder med kvalitetstid når jeg trengte det som mest.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Karim er opptatt av at Islam står for fred	1
1.2	Bakgrunn og problemstillingen	4
1.3	Avgrensning.....	8
2	Metode.....	9
2.1	Metodevalg	9
2.2	Gjennomføring av forskningsprosjektet	13
2.3	Analysen	18
2.4	Validitet og reliabilitet.....	20
2.5	Forskningsetiske betraktninger	23
3	Drøfting; Catch 22.....	26
3.1	Mitt lille land?	26
3.1.1	Frykten for terrorisme	26
3.1.2	Timene tida sto stille	30
3.1.3	Hva hvis det hadde vært al Qaida?.....	32
3.1.4	Etniske minoriteter og sårbarhet	35
3.1.5	Retraumatisering	38
3.2	På ære og samvittighet.....	41
3.2.1	Stigmatisering og religiøs diskriminering	41
3.2.2	Religiøse krenkelser	47
3.2.3	Hvem er den egentlige terroristen?	50
3.3	Radikalisering.....	53
3.3.1	Psykososiale risikofaktorer	54
3.4	Resiliens.....	65
	Oppsummerende konklusjon.....	72

1 Innledning

1.1 Karim er opptatt av at Islam står for fred

Karim er 18 år. De første årene av livet sitt bodde han i Mogadishu. En by med mye lidelse, borgerkrig og terrorisme. Barndommens hans er preget av sterke traumatiske opplevelser. Han forteller;

Vet du at i Somalia er det barnesoldater som dreper seg selv i selvmordaksjoner. Det er et forferdelig sted, et veldig trist sted. Jeg har sett mange mennesker bli drept liggende på gaten. Å trekke seg ut av al Shabaab er umulig. Da er du kafir, en uekte muslim. De tar en sekk over hodet ditt, skyter deg eller familien din.

Karim er en alvorlig ung gutt. Han snakker lavt. Samtidig ytterst tydelig. Når han griper ordet er de andre i fokusgruppa lutter øre. Karim vises stor respekt. Han forteller videre fra Somalia;

Jeg var på besøk hos familie i Somalia da stedet der familien min bodde ble angrepet av al Shabaab. Vi fikk reise ut av området fordi vi var norske statsborgere, men resten av familien min måtte være igjen. Jeg var veldig veldig bekymret for dem. Heldigvis overlevde de og jeg takker Allah for det. Samtidig er jeg fremdeles veldig redd for de som hele tiden er i fare. Jeg var fire år den gangen, men husker det veldig godt. Jeg ønsker å glemme det, men kan ikke. Den trusselen sitter i hodet mitt hele tiden. Det er veldig tungt. På tv ser jeg forferdelige situasjoner fra Somalia som minner meg på den grusomme hendelsen for mange år siden. Fetteren min er 17 år og ble rammet av en terrorbombe på skolen for en måned siden. Han ble skadd og er fremdeles på sykehus, men han overlevde. Han har sluttet å snakke. Jeg tenker på krigen i Somalia hele tiden og ser på tv hver dag.

Karim flyktet til Norge sammen med en onkel. Resten av hans nærmeste familie flyktet videre til Kenya og så kom de til Norge for fem år siden. Han beskriver seg selv, den gangen, som en engstelig liten gutt. Karim forteller om de første årene i Norge;

Jeg er tryggere i Norge nå, men i mange år var jeg redd. Når jeg var yngre torde jeg ikke å snakke negativt om al Shabaab fordi jeg visste jo ikke hvem av somalierne i Norge jeg kunne stole på. De kunne være agenter for al Shabaab. Hvis en som støtter

al Shabaab eller en agent hadde hørt meg ville de ringe rett til Mogadishu å drepe familien min.

Han viser, ved liksom å snitte kjapt med en finger over strupen, hvordan al Shabaab dreper. Ekstreme islamister er muslimers verste fiende. De dreper muslimer. Samtidig blir muslimene identifisert med sin fiende og sanksjonene fra samfunnet rammer de samme menneskene hardt. Høyre-radikale grupperinger truer også muslimene i Norge. Hele kroppen til Karim kommuniserer nå. Han slår håndflaten hardt mot brystet sitt og sier; «Det er haram å drepe uskyldige mennesker».

Karim er tydelig og klar når han argumenterer mot ekstrem islamisme. De tolker koranen feil og misbruker begrepet Jihad. Personer med ekstreme islamistiske holdninger øker i antall. Det sprer seg i hele verden. Karim er dypt religiøs og kan sin koranlære til fingerspissene. Han forteller at Jihad betyr ikke bare hellig krig, men tre ting. Hvis du selv ønsker å bli en bedre person, og kjemper for det inni deg, er det Jihad. Er det noen andre som ønsker at du skal forbedre deg, og du gjør det for dem, er det Jihad. Når jenter bærer hijab er det Jihad for dem. Karim strever med å identifisere terroristen i religiøspolitiske konflikter. Han sier at vi må huske på at i Gaza bruker Israel fly for å bombe uskyldige barn som kaster stein. Da plikter en sann muslim å gjøre Jihad for å forsvare barna sine. Awal bestekompien til Karin kommer fra Afghanistan. Karim forklarer at han hadde forstått det hvis Awal ble med i Taliban når han ble voksen fordi USA har drept moren flere i familien hans. Brenning av koranen og karikaturtegninger av profeten går veldig inn på Karim. Han uttaler at han virkelig hater den personen som tegnet profeten Muhammed. Likevel ønsker han å heve seg over dette og argumenterer for fredelige reaksjoner. Han holder en flat hånd over hjertet og proklamerer andektig; «Vil de brenne koranen så må de brenne meg, for jeg har koran i mitt hjerte».

Karim forteller at ekstreme islamister i Norge forsøker å lokke unge sårbare muslimske ungdommer inn i terrorvirksomhet. Han er oppbrakt over at en somalisk gutt han kjenner lot seg verve av al Shabaab i Oslo. Gutten er nå i Somalia i treningsleir. Han er engstelig for at han kommer tilbake til Norge for å sprengte seg som selvmordsbomber.

Radikaliseringsproblematikken opptar Karim. Han mener foreldre og imamene er viktige rollemodeller. Barn må ikke utsettes for oppdragervold. Det gjør barn aggressive og i opposisjon. Den gruppa Karim er aller mest bekymret for skal radikaliseres er de sinte og frustrerte unge muslimer som tvangssendes til sine opprinnelsesland for å disiplineres; «Gud vet hva som skjer med de der nede»!

På ettermiddagen 22. juli 2012 var Karim i moskeen for å overvære fredagsbønnen. På vei hjem eksploderte bomben i Regjeringskvartalet. Han ble umiddelbart lamslått av skrekk. Han har så lenge han kan huske vært fryktelig redd for terrorisme. Han førsteinnskyttelse var at al Shabaab eller al Qaida som stod bak eksplosjonen. Han ble livredd for etnisk norske ville søke hevn på alle muslimske mennesker i Oslo. Tanten til Karim ble utsatt for brutal rasistisk vold etter terroren 11. september 2001. Hun ble slått ned av en gjeng med svenske gutter på gaten midt på dagen og fikk store hodeskader. Karim forteller at han var på vei hjem fra fredagsbønnen før Anders Behring Brevik ble avslørt som gjerningsmann;

Jeg er glad jeg hadde på meg norsk dress den dagen. Hvis jeg hadde hatt på meg muslimske klær, som jeg pleier, ville nordmenn slått med ned med en gang. Iallfall ville de ha kastet stein på meg.

Han rister på hodet og ser ned i bordet med hendene foldet foran seg. Vel hjemme ble han fortalte at flere muslimske kvinner han kjenner, ble utsatt for vold og hetset i Oslo sentrum. Noen kvinner med hijab ble angrepet og hijabene ble dratt av dem samtidig som de ble slått og sparket. Onkelen hans, som arbeider som taxisjåfør, satt i sofaen i stua med bandasje rundt hodet. To etniske norske gutter hadde slept han ut av taxien og banket han opp. Karim ser fremdeles ned i bordet og forteller videre;

Vi begynte å pakke klær og sånn for faren min sa at hvis det er al Shabaab som hadde sprengt Oslo måtte vi flykte ut av landet med en gang. Det vil komme til å bli borgerkrig. Men i mitt hjemland er det krig så hvor skulle vi dra?

Karim forteller en historie som gjør inntrykk. Uken etter drapene på Utøya er det en tv-overføring fra begravelsen til Mona fra Somalia. Han får øye på statsministeren på første rad. Karim sier han fikk klump i halsen og skikkelig vondt i magen. Han tenkte; «nå kommer det». Nå skal statsministeren si at muslimene har den egentlig har skylda for massakren på Utøya. Anders Behring Breivik drepte over 70 mennesker fordi det også bor muslimer i Norge. Han forteller;

Jeg var så redd for at han skulle være bitter og sint på oss muslimer. Heldigvis var han veldig snill. I stedet hilste han på muslimene etterpå, og sa noen hyggelige ord. Han beroliget alle. Jeg ble åh så veldig glad!

Karim smiler over hele ansiktet og legger begge hendene på hodet sitt og retter seg opp i stolen.

I dag er Karim opptatt av hva som bidrar til en god fremtid. Norge klarte å møte hat med kjærighet 22. juli 2011 og det er han mektig stolt av. Nå ønsker han å rette opp det negative inntrykket han mener media har skapt av muslimer i Norge. Sannheten og rettferdigheten må seire. Karim er, som mange andre muslimer, fortvilet og frustrert over at nordmenn blander sammen ekstreme islamister og vanlige muslimer. Han mener at hvis etniske nordmenn hadde blitt kjent med muslimene og landene vi kommer og fått mere kunnskap om oss, da ville de ha også ha forandret mening om oss. Karim lener seg over diktafonen midt på bordet og trekker den litt mot seg. Jeg kan se neseborene hans vie seg ut. Så holder han en intens og sterk appell om det som ligger hans hjerte nærmest, nemlig fred.

1.2 Bakgrunn og problemstillingen

«Allah, la det ikke være en muslim, Allah, la det ikke være en somalier».

Dette var norsksomaliske Mohamoud sine første tanker da hun fikk høre om terroren i Norge 22. juli 2011 (Fonn, 2011, s. 33). Det slo ned i henne en erkjennelse av at islamistiske grupperinger og i verste fall somaliere kunne stå bak ugjerningene. Redselen for en fremtid med muslimsk fundamentalistisk terror utført på norsk jord og de fryktede negative konsekvensene for den muslimske befolkningen var voldsom. I disse tankene ligger essensen bak dette prosjektet. Derfor har jeg valgt problemstillingen;

Hvordan reflekterer muslimsk ungdom i Norge over religiøspolitiske konflikter og terrorisme?

Følgende forskningsspørsmål ønsker jeg å besvare;

1. Hvordan påvirker religiøspolitiske konflikter og terror informantenes liv?
2. På hvilken måte setter informantene religiøspolitiske konflikter og psykososiale forhold i sammenheng med radikalisering?

Problemstillingen er høyaktuell. 22. juli 2011 har blitt en dag å minnemarkere. Norge ble rammet av terrorhandlinger som drepte 77 mennesker. Tanker og følelser rundt temaet er fremdeles ferske. De røde rosene er hevet og vi har snakket mye om hvor sterk kjærligheten er i møte med ondskapen. Mange fryktet at det var islamistisk terror som rammet Oslo 22. juli 2011 (Grimsby, Haarr & Partapuoli, 2012; Vikås, Andersen, Utheim, Viken & Hoppestad 2011). Selv statsminister Stoltenberg, i sin første tale etter ugjerningene 22. juli, ønsket å sende et budskap til de som hadde utført terroren og til dem som sto bak, om at ingen skulle få ødelegge vårt demokrati. Ingen skulle få skremme oss vekk fra å være Norge (Stoltenberg, 2011). Gahr Støre sier til Aftenposten at forhastede konklusjoner om ansvarsforholdene bak terroren i Oslo 22. juli 2011 har gitt oss en kraftfull lærepenge (Tollersrud, 2011).

Hva hvis det hadde vært al Qaida eller al Shabaab som sto bak terroren i Norge? Hvordan ville muslimske ungdommer i Norge blitt rammet? I dagene etter 22. juli 2011 verserte historier om muslimske mennesker som hadde blitt hetset og utsatt for fysisk vold og trakassering før det ble avslørt at det var en høyreekstrem, muligens psykotisk, nordmann som stod bak terrorhandlingen (Murtnes, 2011; Tollersrud, 2011). Situasjonen var så alvorlig at Norges nest største moské oppfordret hijabkleddede jenter til å holde seg innendørs (Vikås, et. al. 2011).

Det foregår radikaliseringsprosesser også blant etablerte muslimer i Norge (Bakkeli & Johnsen, 2008). Kjente profilerte muslimske politikere som Bashe Musse og Akhtar Chaudhry har uttrykt engstelse, også, i forhold til tidligradikalisering av muslimsk ungdom. Det rapporteres en bekymring for en mindre uspesifisert gruppe unge muslimske gutter som stadig taper posisjon i det norske samfunnet (Bjørge, 2011; Granbo, Henriksen Jørstad, & Strand, 2010; Haugan, 2010). Europol har i en ny rapport om terrorfaren i Europa utropt somalisk ungdom som spesielt utsatte for radikalisering og rekruttering til terrorgrupperinger (Norge EU-delegasjonen, 2009). Somaliske foreldre og flere muslimske nettverk har også fremmet sin frykt for at deres ungdom distanserer seg fra foreldrene og trekkes mot farlige radikale miljøer (Bakken & Tveøy Strøm-Gundersen, 2011). Den empiriske rapporten, Krigens hus, islamsk -radikalisering, konkluderer med at hver fjerde til hver femte, unge danske muslim gir sin sympati til radikal islamsk verdensoppfattelse og menneskesyn (Goli & Resaei, 2010).

Fremdeles er karikaturstriden, koranbrenningen og drapet på Osama Bin Laden ferske sår som oppfattes krenkende for mange muslimer. Cappelen Damm trykket i juni 2011 nye tegninger

av profeten Muhammed i boken, Taushetens tyrann, (Skylstad, 2011). Provokasjon på grunn av religiøse krenkelser er fortsatt et aktuelt virkemiddel for verving av medlemmer til islamistiske miljøer. Utenriks departementet ønsker å utvide den såkalte karikaturgruppen som skal sikre oss mot islamistiske trusler på grunn av disse hendelsene. Forsker ved forsvarrets forsknings institutt, Brynjar Lia sier til Aftenposten at karikaturtegninger av profeten Muhammed fremdeles har stor mobiliseringskraft og opprører langt utover ekstremistenes rekke. Tegningene, på linje med koranbrenningene, oppfattes ydmykende og kan fort være årsak til uoversiktlige situasjoner (Moe, 2011).

Livserfaringer med terrorisme og lidelse fra opprinnelseslandet, stigmatisering i media, og en følelse av og ikke å bli akseptert i det norske samfunnet er en del av hverdagen for de enkelte norske muslimske ungdommer. Samtidig konfronteres de med religiøs diskriminering, rasisme, islamofobi og krenkelser i forhold til deres muslimske tro og politiske overbevisning. Bredal (2011) mener at muslimske ungdommer har utfordringer som, i verste fall, kan påvirke en utvikling i retning av voldelig radikaliserings.

Islamistiske ekstremister gjør livet surt for alle innvandrere. Samtidig eksisterer ekstreme islamisters motpol, de høyreekstremer, blant etnisk norske, som gjør livene enda surere for innvandrerne (Nouri, 2012).

Empirien i denne studien har synliggjort en rekke paradoksale situasjoner hvor den muslimske befolkningen opplever at de ikke kan unngå alvorlig konsekvenser for liv og helse, på grunn av motstridende begrensninger. Empirien har gitt meg en forståelse av at informantene ender opp i posisjoner hvor de opplever seg sjanseløse i forhold til å kunne unngå å bli negativt rammet. Derfor har jeg valgt metaforen Catch 22 som kjernekategori. Metaforen illustrerer altså ulike scenarioer hvor de muslimske ungdommene blir skadelidende uansett hvilke veivalg de tar.

Internasjonale og nasjonale religiøspolitiske konflikter har ført til grufulle terrorhandlinger mange steder i verden og trusler om terror i Norge. Et av de viktigste temaene i terrorforskning er rekruttering og radikaliseringsprosesser til ekstremistiske miljøer. Myndighetene trenger mere kunnskap på feltet for å kunne formulere en politikk som forebygger tidlig radikaliserings og rekruttering til terrornettverk (Bokhari, Hegghammer, Lia, Nesser & Tønnessen, 2006; Justis- og politidepartementet, 2010).

De muslimske ungdommene i denne studien har dyrekjøpte erfaringer om religiøspolitiske konflikter. Flere rapporterer om mulige potensielle traumatiserende tidligere opplevelse med krig og terror. Informantenes reflekterer over alternative måter å møte utfordringene på. Retraumatisering og resiliens er relevant tema. Informantene formidler et spekter av følelser og tanker som sinne, frykt og frustrasjon, men også mot, vilje, håp og ikke minst toleranse og tålmodighet under de sensitive og utfordrende intervjuene. Under intervjuene holder flere av informantene gode appeller. Det vitner om motstandskraft og vilje til å påvirke sin situasjon. Det er et tydelig ønske om formidling av sine perspektiver. De er opptatte av å formidle hvem de er og hva de står for og ønsker at denne kunnskapen skal nå ut til det norske folket. Studien er viktig fordi den kan bidra med økt forståelse for muslimsk ungdom i Norge og deres resurser og sårbarhet.

Stigmatisering, religiøsdiskriminering og ikke minst trakassering kan resultere i angst, aggresjon, avmaktsfølelse og redusert livskvalitet og helse. Hvilke alternativer har de muslimske ungdommene for å opprette kontroll og få et bedre liv? Hva påvirker valgene? Radikalisering til ekstreme islamistiske miljøer, er et av flere mulig veivalg. De muslimske ungdommene kan ikke sees frigjort fra sine omgivelser. De må forstås og tolkes i sammenheng med psykososiale faktorer som påvirker handlinger og holdninger til den enkelte, for at ny kunnskap skal kunne utvikles. Derfor har dette prosjektet en klar relevans for psykososialt masterstudie om vold og traumer, hvor jeg har min tilhørighet.

Myndighetene ønsker å sette inn ressurser for å unngå at muslimske ungdommer lar seg radikalisere. Gode resultater får vi når vi senker garden og reduserer vår skepsis mot den unge muslimske befolkningen i Norge. Vi må bygge broer som fremmer integrering, fellesskapsfølelse og gjensidig respekt. Derfor må vi lytte intenst når muslimsk ungdom i Norge deler tanker, erfaringer og følelser om sensitive tema som religiøspolitiske konflikter og terrorisme. Bare ved å lære hverandre bedre og kjenne kan vi utvikle gjensidig tillit. Denne studien kan bidra til kunnskapsutveksling. Justis- og politidepartementet (2010) la frem sin handlingsplan mot tidlig radikalisering og voldelig ekstremisme i november 2010. Handlingsplanen har fokusert fire innsatsområder, blant annet, å forbedre kunnskap og informasjon. Denne studien kan være viktig fordi den kanskje kan tilføre samfunnet viten om unge norske muslimers refleksjoner over temaet.

Jeg ønsker å analysere norske muslimske ungdommers tanker, følelser, erfaringer og meninger om religiøspolitiske konflikter og terrorisme. Ved hjelp av denne studien ønsker jeg

å bidra til en bedre forståelse av hvordan unge muslimer i Norge opplever at religiøspolitiske konflikter og terrorisme påvirker deres liv og livskvalitet. Samtidig ønsker jeg å forske på deres refleksjoner om religiøspolitiske krenkelser og holdninger til krigen mot terror, for å avdekke kunnskap om på hvilken måte muslimske ungdommer i Norge setter religiøspolitiske konflikter i sammenheng med radikaliseringsprosessen.

Denne studien er viktig fordi den gir innsikt i informantenes reflekterte tanker, holdninger, synspunkter og kunnskap om hvordan religiøspolitiske konflikter og terror påvirker livskvalitet og valg i livet. Ali 15 år fra Pakistan er sikker i sin sak; «Alle må ha det godt i Norge så vil ingen ha et ønske om å bli islamist.»

1.3 Avgrensning

I denne kvalitative eksplorerende studien ønsker jeg å presentere empiri og funn og diskutere dette opp mot relevant teori og forskning.

En kan anta at informantenes refleksjoner om religiøspolitiske konflikter og terrorisme er påvirket av deres bakgrunnsforståelse, tidligere erfaringer, kontekst og personlige forutsetninger. Det er et mangefasettert bilde som krever fokus på flere områder for at kunnskap om helheten skal tre frem. Bredden gir et helhetsperspektiv som jeg mener best besvarer forskningsspørsmålene. I denne studien ønsker jeg «å male med bred pensel fordi jeg har valgt å presentere et bredt teoretisk forståelsesgrunnlag og har ikke til hensikt fullstendig å redegjøre for spesifikke perspektiver. Det teoretiske rammeverket av underbyggende relevante forskningsarbeider og teori er hovedsakelig hentet fra forskningsområder som radikaliseringsprosessen, marginalisering, traumatisering, retraumatisering og resiliens. Relevant forskning og annen teori som blir trukket fram for å belyse og diskutere empirien i denne studien har ulike teoretiske referanser og perspektiver.

Empiri og funn er detaljert beskrevet og støttet av passende sitater sammen med relevant teori og forskning direkte i drøftingsdelen. Det kan se ut som om den omfattende empirien får best spot, og lyser opp, når relevant teori og forskning direkte løfter og problematiserer utsagn og abstraherte kategorier. Slik kan ny forståelse og kunnskap skapes.

2 Metode

Dette er en kvalitativ eksplorerende studie hvor hensikten er å presentere og drøfte empiri og funn opp mot relevant teori og tidligere forskning. Denne studien har en hermeneutisk og fenomenologisk vitenskapsfilosofiske overbygging. Jeg har brukt, hovedsakelig, fokusgruppeintervjuer med supplement av enkelte dybdeintervjuer. Den vitenskapsteoretiske bakgrunnen for forskningsprosessen er en Grounded Theory, inspirert, analytisk tilnærming. I metodekapittelet vil alle metodiske trinn i forskningsprosessen bli beskrevet.

Forskningsspørsmålene griper inn i informantenes liv og vekker nære og vanskelige følelser. Derfor ønsker jeg å reflektere over enkelte faktorer i sensitiv forskning og forskningsetisk perspektiv. I tråd med hermeneutisk filosofi vil jeg redegjøre for min forforståelse av tema. Avslutningsvis ønsker jeg å se kritisk på mitt eget forskningsarbeid samt validitets og reliabilitets kriterier.

2.1 Metodevalg

Vitenskapsteoretisk bakgrunn

Jeg er primært opptatt av å fremme kvalitative data om subjektive opplevelser og dypere meningsforståelse i informantenes refleksjoner omkring vanskelige religiøspolitiske konflikter som i stor grad influerer på de muslimske ungdommenes liv og livskvalitet. Da er en hermeneutisk og fenomenologisk filosofisk overbygning og tilnærming et naturlig valg, fordi her representeres et fokus på informantenes livsverden slik den fremstår for den enkelte i deres bevissthet (Kvale & Brinkmann, 2010; Thagaard, 2003).

Fenomenologi

Fenomenologi er en filosofisk tradisjon som baserer seg på en deskriptiv studie av menneskenes bevissthet. Tanken er å søke å oppnå en forståelse av en dypere mening i enkeltpersoners erfaringer med utgangspunkt i menneskets subjektive opplevelse (Thagaard, 2003). Edmund Husserl (1859-1938) regnes som fenomenologiens grunnlegger.

Fenomenologene er opptatt av å illustrere hvordan mennesker opplever og beskriver

fenomener i sin bevissthet. Hermeneutikere, derimot ønsker å forstå og tolke hva fenomenene gir av mening (Kvale & Brinkmann, 2010).

Hermeneutikk

Hermeneutikk betyr fortolkningskunst eller forståelselære. Filosofen Hans –Georg Gadamer (1900-2002) var opptatt av empiriens dypereleggende mening enn det som umiddelbart blir oppfattet (Alvesson & Skjölberg, 2009). Fortolkningen av empiriens meningsinnhold er i fokus (Gadamer 2010). Hermeneutikken proklamerer ikke en sannhet, men beskriver tolkning av empiri på flere nivåer. Empiriske beskrivelser utarbeidet etter transkribering av intervjuer danner grunnlaget for videre fortolkning som forskeren ønsker å forstå (Dalen, 2011). Den hermeneutiske teori kan vise vei i fortolkning av meningsinnholdet av norske muslimske ungdommers refleksjoner om religiøspolitiske konflikter og terrorisme. Jeg er inspirert av mulighetene den hermeneutiske filosofien gir meg ved at jeg kan utarbeide meningsrelasjoner og strukturer i empiriske beskrivelser av intervjuene, som ikke ved første øyekast var synlige (Kvale & Brinkmann, 2010).

Grounded Theory

Barnley Glaser og Anselm Strauss er opphavsmenn til Grounded Theory som ble utviklet i perioden 1920-1967 ved Chicago School of Sociology. Poenget var å utvikle en metodisk motvekt til den eksisterende biologiske og kvantitative måten å se verden på (Dalen, 2011; Glaser og Strauss, 1967; Hartman, 2001). Sosiologisk forskning var på den tiden dominert av funksjonalistisk teori hvor individet ofte ble redusert til et sett av strukturer, funksjoner og mekanismer. Som en kontrast ble symbolsk interaksjonisme utviklet. Samfunnet ble nå sett på som en dynamisk prosess med variable og gjensidige interaksjoner mellom mennesker og deres omgivelser. Meningsskapelse, muligheten for refleksjoner og gjennomtenkt handling blir etablert gjennom sosial interaksjon med andre. Hvordan man så oppfatter og redefinerer virkeligheten er avhengig av med hvem, hva og hvordan man er interaktiv. Dette er kjernen i symbolsk interaksjonisme som er den tradisjonen Grounded Theory bygger sin forståelse på (Hartman, 2001). Glaser og Strauss har hver for seg fått nye samarbeidspartnere og utviklet to forskjellige retninger av metoden, som nå blir kalt tradisjonell og evolvert Grounded Theory. Den opprinnelige Grounded Theory kalles i dag Klassisk Grounded Theory mens Strauss i samarbeid med Corbin har utviklet Modifisert Grounded Theory. Grounded Theory gir

tydelige instruksjoner om hvordan man induktivt genererer nye teorier ut fra empirien og samtidig utfører forskning på en effektiv og systematisk måte (Hartman, 2001). Denne induktive forskningsmetoden er basert på at all ny innsikt er nøytralt innsamlet ved bruk av forskerens sanseerfaringer (Glaser & Strauss, 1967). Samtidig er det viktig å nevne at teoretisk utvalg likevel vil være deduktiv (Glaser, 1998).

I denne studien er målet å fortolke empiri og fremme en dypere kunnskapsforståelse om informantenes refleksjoner om religiøspolitiske konflikter og terrorisme. Problemstillingen omhandler i stor grad kommunikasjon og samhandling mellom mennesker. Jeg har valgt å la meg inspirere av Grounded Theory fordi metoden har vist seg spesielt egnet der temaet dreier seg om sosiale relasjoner, interaksjoner og prosesser.

Implikasjoner for forskningen

I Grounded Theory er det et poeng at handlingene i den sosiale kontekst forklares utfra sosiale prosesser og hendelser. Her kreves det at forforståelsen er så utlignet og nøytral som mulig (Glaser & Strauss, 1967). Strauss, som etter hvert inngikk et samarbeid med Corbin, aksepterte i større grad samspillet mellom forskeren og datasamlingen. Ideer, tanker og muligheter vil være i forskerens bevissthet i møte med empirien (Strauss & Corbin, 1990). Grounded Theory kommer i konflikt med den hermeneutiske grunntanke om hvor forforståelse alltid vil være sentral i forståelse og tolkning av empiri (Gadamer, 2010; Thagaard, 2003). Hermeneutikken krever en induktiv og en deduktiv tilnærming til datamaterialet. For å få en dypere innsikt i enkeltdelene må materialet forstås og tolkes sett i lys av helheten. Samtidig må helheten tilpasses enkeltdelene. Forskerens forforståelse er vesentlig for denne prosessen. Denne vekselvirkningen og veien til dypere forståelse blir kalt den hermeneutiske sirkelen (Alvesson & Sköldberg, 2009; Thagaard, 2003).

Fenomenologi er basert på en tilnærming hvor idealet er å lytte fordomsfritt til intervjuobjektene (Kvale & Brinkmann, 2010). Misforståelse av språkbruk over tid ødelegger meningsinnholdet. På samme måte må vi kunne slippe vår egen forforståelse for å forstå den andres oppfatninger (Gadamer, 2010).

Moderne vitenskapsteori poengterer at ingen forskning er helt nøytral og derfor heller ikke kunnskapsutviklingen. Forskeren påvirker forskningsprosjektet med sin nysgjerrighet for akkurat gjeldene tema og gjennom hele forskningsprosessen frem til resultatene (Malterud,

2003). Det er viktig at forskeren er helt blottet for fordommer slik at ingen oppfatninger eller meninger blir projisert, men at empirien får tale for seg (Glaser, 1998). Malterud (2003) mener det nødvendig at forskeren synliggjør sin forforståelse slik at funn kan leses i lys av forskerens bakgrunn og kunnskap. Forskere må være bevisst sine sanne fordommer som skaper forståelse og kunnskap og falske fordommer som resulterer i misforståelser. Ren forståelse forutsetter at forskeren selv stilles til veggs med kritiske spørsmål for å bevisstgjøre seg egne fordommer (Gadamer, 2010). Malterud (2002) fokuserer også på refleksivitet, som handler om at forskeren må forholde seg til forutsetningene for hvilke side av virkeligheten som skal beskrives. Forskerens rolle og perspektiver står sentralt påvirker kunnskapsutviklingen og former analysen og fortolkningen. Forskeren må presentere sine motiver, bakgrunn, perspektiver og antagelser. Samt å synliggjøre konsekvensene av forforståelsen (Malterud, 2001).

Mitt valg er å unnlate å rendyrke de to posisjonene, men ønsker å dra veksel på begge. Inspirert av Grounded Theory kan jeg følge analysetrinnene med koding og dannelse av kategorier og kjernekategori. Jeg ønsker å få kunnskap om hvordan norske muslimske ungdommers reflekterer over religiøspolitiske konflikter og terrorisme. Tilnærmingen vil være åpen, eksplorerende og induktiv. Jeg tilstreber å la empirien vise vei til ny kunnskap og i minst mulig grad påvirke forskningen med min forforståelse. Samtidig har jeg ikke tro på å gjøre forskning uten å bli påvirket av tidligere erfaringer og kunnskap under prosesser. Derfor blir det viktig å tilkjenne min bevisste forforståelse.

Diskusjonen rundt religiøspolitiske konflikter og krenkelser kontra ytringsfrihet har opptatt meg i flere år. Terroren 22. juli 2011 rammet hele Norge. Samtidig ble jeg rystet av historiene som verserte i media om muslimer som ble trakassert i timene fra eksplosjonen i Oslo til Anders Behring Breivik ble arrestert. Var det virkelig sant? 11. september 2011 var det 10 år siden terrorangrepet i USA. Disse to begivenhetene har resulterte i et enormt fokus i media. Jeg erkjenner en underliggende frykt for ekstremistisk islamisme. I to tiår har jeg jobbet i et omsorgsyrke. Jeg bærer med meg et omsorgs og beskyttelsesinstinkt med fokus på forebygging og skadereduksjon. Før intervjuene startet hadde jeg en indre trang til å beskytte en minoritet som allerede er utsatt og sårbar. Flere fagpersoner, med kompetanse på muslimsk ungdom, frarådet meg å intervju muslimske ungdommer i Norge på grunn av faren for å møte mye aggresjon. Jeg var litt engstelig før første fokusgruppeintervju.

2.2 Gjennomføring av forskningsprosjektet

Forberedelser

Denne studien representerer sensitive og til dels personlige problemstillinger. Derfor valgte jeg å gjøre en pilotstudie for uttesting av intervjuguiden. Jeg ønsket innspill i forhold til innhold, rekkefølge av tema og eventuelle andre perspektiver og vinklinger. Det var ekstremt vanskelig å skaffe informanter til denne studien i sin helhet, derfor ble pilotstudien utført på en ungdomsskolelærer med god kjennskap til innvandrerungdom i Oslo. Hun selv er farget og har personlige erfaringer med stigmatisering og diskriminering. Under pilotintervjuet bekreftet hun at religiøspolitiske hendelser nasjonalt og internasjonalt provoserte muslimske ungdommer og førte til aggresjon og uro på skolen. Hun ga meg råd om å bruke tid på å bygge tillitt og gi grundig innføring i intensjonen bak prosjektet og samtidig starte med de mindre provoserende temaene først. Som en del av forprosjektet gjorde jeg et ekspertintervju for å få bakgrunnsstoff i forhold til intervjuguiden og tilnærming til informantene. Alle intervjuene i denne studien ble holdt på rom hvor alle satt godt og vi kunne være uforstyrret. Før diktafonen ble skrudd på innledet jeg intervjuene med et spørreskjema med åtte spørsmål enkle spørsmål. En del av spørsmålene var identiske med intervjuguiden. Tanken bak spørreskjema var først og fremst å forberede informantene på de sensitive temaene som de senere skulle reflektere over. Alle informantene fikk tilbud om brus og kaker som ble fortært før diktafonen ble skrudd på. Jeg brukte diktafon under alle intervjuene.

Memos

Memo bør skrives først, sist og alltid. Under alle trinn av analysen. Slik kan memo være til hjelp når sammenhengene i analyseprosessen skal diskuteres. Eksempelvis å memorere tankene bak koding, kategorisering og abstrahering opp mot en kjernekategori (Glaser, 1998).

Alle fakta forhold, iakttagelser og refleksjoner underveis i forskningsprosessen kan med fordel nedtegnes i memo. Det er viktig å sikre data om fakter, mimikk og kroppsspråk (Silverman, 2007). Etter hvert intervju skrev jeg et sammendrag, inklusiv observasjoner av interaksjoner og konvensjoner i fokusgruppen. Dette har bidratt til at jeg har fått større tro på

og innsikt i sannhetsgehalten av de abstraherte kategorier og kjernekategoriene. Det er ønskelig at det hele tiden er et samspill mellom alle notiser om ytre forhold, notater, dagbøker og de transkriberte intervjuene under kodingsprosessen og fortolkningen. Samlet har dem stor verdi for å gi optimale valide forskningsresultater (Dalen, 2011; Glaser, 1998).

Teoretisk utvalg

Teoretisk utvalg er et bevisst begrunnet deduktivt moment i Grounded Theory hvor koding, datainnsamling og analysen ellers er induktiv. Det teoretiske utvalget skal bevisst avgrense informasjonsstrømmen og velge ut ny og interessant data slik at ikke forskningen blir ensopret og forskeren går glipp av ny interessant informasjon (Glaser, 1998). Grounded Theory bruker betegnelsen, teoretisk utvalg, om egnet utvalg av informanter, ulike former for skriftlig dokumentasjon eller annen forskning til studien (Dalen, 2011; Glaser, 1998; Thagaard, 2003;). Dalen (2011) poengterer at i utvelgelsen av informanter og teori og forskningsartikler bør forskeren ha kjennskap til feltet slik at variasjonen av enhetene gjenspeiler flere dimensjoner av tema som skal studeres. Forskeren skal kontinuerlig stille spørsmål til det teoretiske utvalget for å danne nye kategorier eller understøtte allerede dannede kategorier (Glaser, 1998).

Det har vært svært vanskelig å skaffe informanter til dette prosjektet. Jeg tok kontakt med rektorer og inspektører ved flere ungdomsskoler, flere gymnas, ungdomsklubbledere, ledere av dansestudioer, OT koordinator samt Basse Musse som selv har vært i media med sin bekymring for radikaliseringsprosessen av somaliske ungdommer i Norge. Jeg har sendt utallige mail, oppfølgingsmail, telefoner og oppfølgingstelefoner og tekstmeldinger til flere av informantene når intervjudispunktet nærmet seg. Likevel opplevde jeg mange avslag. En av begrunnelsene for at flere ledelsespersoner avviste mine forsøk på å finne informanter var at de ikke ønsket at ungdommene skulle bli provoserte. Det ville ha negative ringvirkninger i miljøet. Gjengs tilbakemelding fra muslimsk ungdom som ikke ønsket å være med på prosjektet var motstand mot å snakke om radikaliseringsprosesser. En informant sa tydelig at han ikke ønsket å bli med i fokusgruppeintervjuet hvis poenget var å snakke nedsettende om islam. Etter at jeg fikk forklart han om intensjonen bak prosjektet ble han med og var særs aktiv.

Goli og Rezaei (2010) gjorde en studie på radikaliseringsprosessen av danske muslimske ungdommer. Forskerne konkluderer med at intervjuene i seg selv oppfattes stigmatiserende og

provoserende, som igjen øker faren for radikaliseringsprosesser har Pran Gad (2008) sett at respekt og likeverdighet er ekstremt viktig i slike møter. Stigmatisering og nedlatenhet kan føre til eskalering av radikaliseringsprosesser. Denne studiens sårbarhet har jeg tatt ytterst på alvor. Å vise respekt og å bygge tillitt ble fokusert under hele studien.

Etter mange avslag fikk jeg endelig informanter fra en ungdomsskole en videregående skole en ungdomsklubb. Informantene kommer fra hele Oslo området. Jeg endte opp med 16 informanter. Tre fokusgrupper av fire personer, et dybdeintervju med to personer og deretter to single dybdeintervjuer. De er alle muslimske ungdommer i Norge med en aldersspredning fra 15 til 19 år. Informantene er fra Pakistan, Norge og Eritrea, Afghanistan, Somalia, Marokko og Iran. Ti av informantene er ikke født i Norge.

Fokusgruppeintervju

Når hensikten med forskningen er å fremme refleksjoner som holdninger og erfaringer er fokusgrupper velegnet. Fokusgrupper gir muligheter for å eksplorere hva informantene tenker og følelser rundt problemstillingen. Hvorfor tenker de om tema som de gjør og ikke minst, hvordan reflekterer de seg frem til meningsytringer. Gruppeprosessen under fokusgruppeintervjuet vil inspirere ungdommene i gruppa til å reflektere og eksplorere sine egne meninger, tanker og følelser rundt temaet. De skal få muligheter til å bruke egne ord, stille spørsmål som er viktig for dem og rangere argumenter som er viktig i sammenhengen (Kitzinger, 1995). Jeg valgte fokusgrupper fordi jeg oppfattet denne metoden som den beste for å besvare mine forskningsspørsmål. Jeg ønsket å få kunnskap om hva som er legitimt for muslimsk ungdom å mene om religiøspolitiske konflikter og terrorisme. Intensjonen med fokusgruppeintervju er at gruppedynamikken kan øke datamengden til studien (Kitzinger, 1995). Temaer nært og sensitivt, men likevel felles for alle informantene.

I alle fokusgruppene i denne studien møtte jeg ungdommene i døren, håndhilste på hver enkelt og takket de for at de stilte seg til disposisjon for fokusgruppeintervju. Samtidig understreket jeg viktigheten av kunnskapen de representerte og at de hadde min lojalitet i forhold til å formidle informasjonen troverdig.

Det er når informanten deler egne erfaringer i form av konkrete hendelser, som igjen synliggjør en opplevd historie med en spesiell betydning for en bestemt sak, som gir den

rikeste kunnskapen. Det er en kunst å holde tilbake nysgjerrigheten når informantene begynner å fortelle, og ikke avbryte med nye spørsmål. I sidesporene befinner ofte den nye kunnskapen seg (Malterud, 2003). Under transkribering ble dette veldig tydelig for meg. Å tåle stille perioder under intervjuene ga klart ytterligere påfyll av informasjon med, om enn, ennå viktigere innsikt.

Deltagerne spilte på hverandres erfaringer. Engasjementet i gruppene smittet. Mange ivret etter å fortelle sine historier. Resultatet av fokusgruppeintervju var stor mengde med komprimerte data på relativt kort tid (Kitzinger, 1995).

Under intervjuene brukte jeg Motivational Interviewing som samtalemetodikk med godt resultat. Dette er en humanistisk klientsentrert tilnærming der formålet er å møte mennesker med empati, aktelse og ekthet. Kjente Motivational Interviewing teknikker som åpne spørsmål, speiling på flere nivåer, oppsummering og å rulle med motstand, viste seg å være hensiktsmessig verktøy for å få informantene til å utvide perspektivene av sin livsverden (Miller & Rollnick, 2002).

Fleksibilitet i kvalitativ forskning er viktig. Datasamlingen vil fortelle meg om problemstillingen må forandres underveis (Malterud, 2003). Ved flere anledninger måtte intervjuguide forenkles i forhold til terminologi og rekkefølge på tema. Ny interessante vinklinger åpenbarte seg, og dette ble fulgt opp i neste intervju.

Fokusgruppeintervju kan være utfordrende fordi enkelte informanter tar all oppmerksomhet slik at enkelte ikke kommer til eller blir overkjørt (Kitzinger, 1995; Krueger & Casey, 2009). Derfor spurte jeg lærere som kjente elevene om tips til gruppesammensetning i forhold til kjønn. Det resulterte at de eldste elevene var i blandet grupper, mens de yngste ble delt i rene jente og guttegrupper. Informantene var høflige og ventet på tur for å få snakke. I gruppen med mikset kjønnsfordeling hendte det flere ganger at gutter tilbød jentene i fokusgruppen å få snakke først. Når følelsesmessige tema som krenkelser, lidelse og stigmatisering kom opp, snakket informantene i munnen på hverandre, men hele tiden hadde intervjuene struktur og ledelse. Sterke ordvekslinger stadfestet motsetningene. Særlig i diskusjonen om Jihad.

Fokusgruppeintervju ser ut til å være en god metode fordi den ga meg muligheten til å få innsikt i hvordan informantene tenker om religiøspolitiske konflikter og hvorfor de tenker det de gjør (Kitzinger, 1995). Særlig de innbyrdes diskusjonene hvor informantene forklarte

hverandre om radikalisering og Jihad ga meg en dypere forståelse i forhold til konfliktnivå, kontekst og informantenes erfaringer.

Kvalitative dybdeintervju

Jeg valgte å supplere fokusgruppeintervjuene med semi strukturerte dybdeintervjuer for å samle fyldig og beskrivende data om informantens mere personlige opplevelse av sin livsverden. Kvalitative intervjuer er spesielt godt egnet for å utdype innsikt i erfaringer, tanker og følelser. Dybdeintervjuet gir forskeren muligheten til å vie all sin oppmerksomhet mot informanten. De første øyeblikkene av møtet mellom informant og forsker vil påvirke atmosfæren og informantens grad av åpenhet under dybdeintervjuet (Kvale & Brinkmann, 2010). I forkant og etterkant av dybdeintervjuene brukte jeg ekstra god tid. Tanken var å tilrettelegge for en trygg atmosfære og bygge en tillitsfull relasjon. Jeg oppfattet informantene mere sårbare enn andre informanter. De var alene og fikk ikke muligheten til å dele erfaringen av å bli intervjuet om til dels tunge og triste tema med andre i samme situasjon. Det å bli møtt på sine initiativ i en samtale styrker opplevelsen av å bli sett (Dalen, 2011). Under dybdeintervjuene var informantene lette å få i tale. Informantene delte villig refleksjoner, følelser og opplevelser mens jeg forsøkte å bruke aktiv lytting.

I dybdeintervjuene brukte jeg samme intervjuguide som under fokusgruppene. Likevel ble ikke regien like stram. I større grad, enn under fokusgruppeintervjuene, kunne jeg følge opp informantens egne innspill å få nye spennende perspektiver. Disse perspektivene tok jeg med i intervjuguiden og fulgte opp i neste fokusgruppe. Dybdeintervjuene var i større grad følelsesladde. Ikke fordi historiene var mere grusomme, men fordi jeg sto alene i å møte informanten som delte slike erfaringer. Ved hjelp av kvalitativt dybdeintervju fikk jeg informantens opplevelser, erfaringer og refleksjoner uten påvirkning av andres oppfatninger eller et bestemt kulturelt konsept som kan overstyre den enkeltes fortellinger.

Dybdeintervjuene ga meg en forståelse om hva som er mer sant for den enkelte og som kan være vanskelig å dele under fokusgruppeintervjuet.

De muslimske ungdommene i denne studien viser meg stor tillitt ved å snakke åpent og ærlig om vanskelige og sensitive tema. Mange var ivrige under intervjuene og hadde mye på hjertet. Jeg avsluttet alle intervjuene med å spørre om ungdommene hadde flere tanker som kunne belyse problemstillingene ytterligere. Det er et mål i kvalitativ forskning at informanten skal oppleve intervjuet som en konstruktiv erfaring (Malterud, 2003).

Transkriberingen

Etter hvert intervju anbefaler Grounded Theory forskeren å transkribere intervjuene. Analysen er en kontinuerlig prosess hvor åpen koding starter med det samme det første intervjuet er omme (Glaser, 1998). Å overføre data fra lydfil til tekst er i seg selv en prosess som påvirker data (Dalen, 2011). Kvale & Brinkmann (2010) betegner dette som en reduksjon av data. Det er nødvendig å gå tilbake til råmaterialet flere ganger å sjekke om transkriberingen er sannferdig før analysen starter. Grunnlaget for videre koding og kategorisering er det transkriberte materialet, notater om kontekst og miljø, memos med notater om non-verbal kommunikasjon (Dalen, 2011).

Det var en stor fordel å transkribere underveis mens jeg fremdeles hadde intervjuene friskt i minne. En del av informantene snakket gebrokkent som selvfølgelig gjorde transkriberingen til en utfordring. Nå var memo med sammendrag av intervjuene til stor hjelp med å huske meningsinnholdet. Når jeg hørte på lydfilene så jeg de forskjellige informantene foran meg. Gruppedynamikken og non verbalt språk kom opp i bevisstheten min og transkriberingen ble mere sann. Transkriberingen var en særdeles tung, men lærerik prosess. Å lytte til lydbåndene fra intervjuene igjen og igjen ga meg også innsikt i makt og rollefordelinger i gruppene som ikke var tydelige for meg tidligere. Samtidig hørte jeg klart og tydelig hvilke av mine kommunikasjonsteknikker som virket og ikke. Kvale og Brinkmann (2010) bekrefter at det er et stort læringspotensiale i transkribering av egne intervjuer på lydfiler. Enkelte transkriberte setninger har jeg måttet skrive litt om slik at de fremstår som forståelig tekst for alle.

2.3 Analysen

Fokusgruppeintervjuene og dybdeintervjuene ble analyserte, inspirert, av Grounded Theory og trinnene med åpen og teoretisk koding (Glaser & Strauss, 1967). Poenget er å være åpen til datainnsamlingen, kode del for del, finne overordnede kategorier og en kjernekategori. I klassisk Grounded Theory deler man kodingen inn i to trinn åpen koding og selektiv koding. Det anbefales å starte kodingen allerede etter første intervju (Glaser, 1998).

Åpen koding

Strauss og Corbin (1990) relaterer åpen koding til analyse, undersøkelse, sammenligning, dannelsen av begreper og kategorisering av datamateriale. Mens Glaser kaller samme kodingsnivå for substantiv koding. Nå er poenget å være åpen til data å skape seg et helhetsinntrykk om hva dette handler om. Kodene i Grounded Theory skal inngå i en kvalitativ analyse hvor relasjonene til andre koder og kategorier skal sees i lys av kontekst og konsekvenser av handling (Glaser, 1998; Kvale & Brinkmann, 2010). Forskeren skal stille spørsmål til datasamlingen. Eksempelvis; hva er dette data om? Hvilken kategori antyder denne hendelsen? Hva er forklaringen på dette (Glaser, 1978)? En kategori kan betegnes som et fenomen. Dette fenomenet har en bestemt mening for en gruppe mennesker (Hartman, 2001).

Memoene gjorde det mulig, allerede, ved første kodingssekvens å se konturene av en helhet i datamaterialet. Jeg stilte meg spørsmålet; hva dreier dette seg om? Fordi jeg transkriberte intervjuene fortløpende kunne jeg til neste intervju gå mere i dybden på spørsmålstillinger som hadde dukket opp under forrige intervju. Jeg gikk gjennom alle transkriberte intervjuene linje for linje. Viktige ord, setninger eller avsnitt ble merket og satt sammen under koder. Kodene kan være in- vitro; ved bruk av fagterminologi eller in- vivo; informantenes egne uttrykk (Glaser, 1998; Kvale & Brinkmann, 2010). Eksempelvis i min studie, in-vitro; *hvis islamister hadde stått bak terroren i Oslo ville det blitt borgerkrig i Norge*. In-vivo; *opplever seg ikke som likeverdig i det norske samfunnet*.

Kodene ble så sammenlignet for å finne forskjeller og ulikheter. Videre fremsto abstraherte koder som begreper. De ble deretter ble samlet i kategorier. Nå fremstår kodene som mere abstrakte begreper som så samles i kategorier. Strauss og Corbin (1990) kaller dette trinnet i analysen for axial koding. Eksempelvis; fra kodegruppene kom blant andre begrepet; *utrygg i Norge*. Dette begrepet ble videre abstrahert opp til kategorien; *Mitt lille land?* Kontinuerlig sammenlignet jeg materialet, koder og kategorier innbyrdes slik at jeg ikke låste meg fast i startfase kodene. Nye koder og kategorier ble inkludert ettersom hele analyseprosessen skred frem. Samtidig gikk jeg på nytt tilbake for å se om jeg hadde oversett kategorier. Tanker og observasjoner underveis i prosessen ble tatt med for å forsterke kodene og kategoriene. Ved grundig analyseprosess kom jeg tilslutt frem til fire kategorier som rammer inn det jeg vurderer som det sentrale i empirien for å belyse og besvare forskerspørsmålene i studien;

Mitt lille land? På ære og samvittighet, Radikalisering og Resiliens.

Selektiv koding

Den selektive kodingen foretas ved at de deskriptive kodene abstraheres til et mere teoretisk nivå. Nå stilles det hypoteser om koder som har en sammenheng. De kan kategoriseres eksempelvis ut fra årsaker, konsekvenser eller samspill eller samvariasjon (Glaser, 1978).

Neste skritt i analysen er å finne fellesnevnerne som danner et felles budskap, eller en kjernekategori. I denne delen av forskningsprosessen vurderte jeg innholdet i kategoriene i forhold til likheter og ulikheter innbyrdes. Empirien har gitt meg en forståelse av at informantene ender opp i situasjoner som er umulige å løse uten at de blir rammet negativ. Derfor har jeg valgt metaforen **Catch 22** som kjernekategori. Metaforen illustrerer altså ulike scenarier hvor de muslimske ungdommene blir skadelidende uansett hvilke veivalg de tar.

Kategoriene og kjerne kategorien ble satt opp mot problemstillingen og forskningsspørsmålene for å se om studien faktisk svarer på spørsmålene.

Datainnsamlingen skal, i følge Grounded Theory, fortsette til det foreligger en metning, eller det ikke lenger dukker ny kunnskap som understøtter valg av kategoriene eller ny innsikt eller fortolkninger (Glaser, 1998). Først da kan man snakke om muligens å ha generert ny teori, som er målet på dette stadiet av analysen (Glaser & Strauss, 1967; Kvale & Brinkmann, 2010). Det vil være altfor ambisiøst å tro at dette er mulig under en masterstudie med 16 informanter. Når det er sagt, var det forbausende lik respons på intervjuguiden gjennom alle intervjuene. Resultatene vil bli diskutert direkte i drøftingsdelen av denne oppgaven.

2.4 Validitet og reliabilitet

En hermeneutisk tilnærming kan vise vei til erkjennelse og sannhet. Det krever at forskeren forstår overleveringen av meningsyttringer og livsfortellinger. Man kan likevel ikke konstruere sikker erkjennelse som tilfredsstillende et vitenskapelig metodeideal, men like fullt oppnår man innsikt og kan erkjenne sannheter (Gadamer, 2010). Det er forskerens oppgave å undersøke funnernes generaliserbarhet, pålitelighet og validitet. Hvis forskeren, i et metaperspektiv, ikke

finner begrensninger og feil, er ikke funnene troverdige (Kvale & Brinkmann, 2010). Målet er ikke å fjerne problemene, men synliggjøre og granske dem fra alle mulige synsvinkler. Slik oppnår man ny innsikt og forståelse (Malterud, 2003).

Validitet stiller spørsmål om den nye kunnskapen kan betegnes som gyldig, sant og virkelig. Intern validitet er knyttet opp mot relevans og handler om hva det jeg skriver er troverdig? Er metoden et hensiktsmessig verktøy slik at jeg får de dataene jeg trenger for å besvare forskningsspørsmålene? Spørsmålet om validitet kan deles i to, intern og ekstern. Intern validitet er knyttet opp mot relevans, mens ekstern validitet handler om funnene er overførbare (Malterud, 2003; Kvale & Brinkmann, 2010). Har jeg fått svar på det jeg ønsket å vite noe om? Fokusgruppeintervjuene og kvalitative dybdeintervjuene oppfatter jeg som gode verktøy for å få svar på mine forskningsspørsmål. Spesielt fordi metodene oppmuntrer til fortrolige samtaler hvor tillitt og respekt er viktige kriterier. Fokusgruppedeltagerne delte mange refleksjoner om erfaringer, tanker og holdninger om hva som er greit å mene i en kulturell kontekst som en fokusgruppe er. Deltagerne i dybdeintervjuene delte antagelig i større grad hva de virkelig mener. Fokusgruppeintervju var særdeles funksjonell fordi refleksjonene ble til diskusjoner informantene i mellom, hvor det åpenbarte seg kunnskap og en dypere forståelse i forhold til religiøspolitiske utfordringer som tydelig påvirker informantenes liv. Ambivalensen til den enkelte omkring Jihad og fenomenet det ideologisk religiøse krysspreset, utkrystalliserte seg i fokusgruppene. Ikke bare fikk jeg vite hva informantene tenker, men også hvorfor de reflekterer som de gjør. Dette har gitt en dypere forståelse av de refleksjonene de muslimske ungdommene i denne studien har om hvordan religiøspolitiske konflikter og terror påvirker deres liv og på hvilken måte de setter religiøspolitiske konflikter i sammenheng med radikalisering. Spennende nok, ble dilemmaene om det religiøsideologiske krysspreset, som tydelig utspant seg i fokusgruppene, på egne initiativ også tatt opp under dybdeintervjuene. Dermed ble diskrepansen mellom dataen fra fokusgruppeintervjuene og dybdeintervjuene mindre enn forventet. Samtidig som de heftige diskusjonene var betegnende og ga klare linjer for konvensjoner for fokusgruppene.

Ekstern validitet handler om funnene kan være gyldige for andre enn informantene i studien. Er funnene overførbare (Kvale & Brinkmann, 2010)? Validitetskriteriene skal følges gjennom hele forskningsprosessen fra forskerrollen, forskningsopplegget, utvalg, metodisk tilnærming, datamaterialet og tolkning og analytiske tilnærminger (Dalen, 2011; Malterud, 2003). Jeg har vært samvittighetsfull og gjort mitt ytterste, gjennom hele forskningsprosessen, for at

kunnskapen som denne studien har kommet frem til skal være troverdig. Ny kunnskap og forståelse, fra denne studien, kan ikke uten videre generalisere til andre muslimske ungdommer i Norge.

Reliabilitet handler om hvorvidt resultatene er pålitelige. Kan de stoles på? Selv med lydbånd og ordrett transkribering er det ikke noen selvfølge at resultatet blir helt korrekt. Pauser og stillhet kan bety noe som ikke kommer med i kodingen (Kvale & Brinkmann, 2010).

Alle transkripsjonene er utført så nøye som mulig. Lydfilene ble lyttet til flere ganger og undertegnede tilkalte andre personer for å lytte når ordene var vanskelige å forstå. Likevel er reliabiliteten noe truet ved at informantene snakket gebrokket norsk. Transkriberingen ble en utfordring og enkelte setninger og sammenhenger måtte tydeliggjøres ved et bedre språk. Samtidig ble transkriberingen gjort straks etter intervjuene var utført slik at jeg hadde intervjuene friskt i minne under transkriberingen. Memo ble også skrevet med sammendrag fra intervjuene som minnet meg på nonverbalt språk, maktforhold og konvensjoner i gruppene.

Kan resultatene i denne studien stoles på? Det er sannsynlig er at mine funn er sanne for mine informanter. Jeg har vært tro og samvittighetsfull mot datamaterialet gjennom hele studien. Under analysen tok jeg frem lydfilene igjen for å sjekke, særlig de kontroversielle uttalelsene. Jeg understreker funn, kategorier, med mange av informantenes sitater for å synliggjøre sannhetsgehalten i studien.

Det er viktig å vise evne og vilje til kritisk blikk på eget prosjekt gjennom prosessen og av sluttproduktet (Malterud, 2003; Silverman, 2007). På tross av at det aldri var flere enn fire i hver fokusgruppe varte alle intervjuene opp mot 1.5 time. Det var i lengste laget for enkelte av de yngste informantene som fikk problemer med å sitte stille og konsentrasjonen var dalene. På tross av dette tok informantene intervjuene seriøst og lyttet til alles innspill uten avbrytelser.

Det kan være vanskelig å skille mellom ungdommenes erfaringer i Norge og i fra hjemlandet. De reflekterer fritt over meninger, tanker og erfaringer som de har fra forskjellige steder i verden. Jeg måtte stadig spørre, gjelder dette i Norge også?

I utvalget ønsket jeg ikke å skille mellom informanter med flyktningsstatus og muslimske ungdommer som var født i Norge. Hovedsaken var at alle var muslimer. De religiøspolitiske

krenkelsene var felles for alle. Derimot var opplevelser med terror og lidelse ulikt fordelt. Jeg var opptatt av at mangfoldet av muslimske ungdommer som bor i Norge og deres refleksjoner av religiøspolitiske konflikter som fører til terror er viktig kunnskap å fremme. Samtidig kunne rene grupper med, eksempelvis, flyktninger gitt andre data. Mine kvalifikasjoner om tema radikaliserings og kvalitativ forskning er basert på 3 års studie og spesiell interesse for temaet. En forsker med større innsikt hadde sikkert stilt mere relevante spørsmål og utviklet dypere kunnskap.

2.5 Forskningsetiske betraktninger

Det etiske perspektivet må ivaretas ved kunnskapsinnhenting på den ene siden og menneskelig interaksjonen på den andre. Uttrykkelig og klar informasjon om taushetsplikt i gruppene og anonymisering i oppgaven blir viktig. Samtidig er konfidensialitet, informert samtykke, konsekvenser for informantene og forskerens rolle sentrale i det forskningsetiske perspektiv (Kvale & Brinkmann, 2010). I følge Kvale og Brinkmann (2010) er det fire forhold som tradisjonelt diskuteres som etiske retningslinjer for forskere. Det er informert samtykke, fortrolighet, konsekvenser for informantene og forskerens rolle.

Innledningsvis, i intervjusituasjonene, brukte jeg god tid på å introdusere studien slik at jeg var sikker på at informantene var velinformerte før de ga samtykke til å være med. Samtidig ble de informert om at de kunne trekke seg når som helst underveis. Spesielt fordi temaet var sensitivt, ble det ekstra viktig raskt å bygge et godt tillitsforhold til informantene. Jeg informerer innledningsvis at jeg kommer til å stille vanskelige spørsmål og samtidig poengterer at informantenes tanker og meninger er veldig viktig informasjon. Tema fra 22. juli 2011 ble en felles plattform og et godt utgangspunkt for videre intervju. Mitt navn og telefonnummer sto på informasjonsskrivet slik at informantene kunne ringe meg i ettertid ved spørsmål. Ledelsen ved gjeldene institusjon fikk også skriftlig informasjon om studiens tema og intensjon.

Videre informerte jeg om konfidensialitet. Informantene er anonymiserte i studien.. Alle navn på informantene i oppgaven er selvfølgelig fiktive. Lydfiler skal slettes så snart studien er

omme. Av anonymitets hensyn ble innledende case utarbeidet av erfaringer fra flere forskjellige informanter.

Jeg har reflektert over konsekvensene av forskningen for informantene. De byr på sensitive historier og er en allerede en stigmatisert gruppe. Det har også fått konsekvenser for hvilke deler av datamaterialet jeg har analysert videre på. Fra et nytteperspektiv bør summen av potensielle fordeler for de muslimske ungdommene og viktigheten av den nye kunnskapen om deres refleksjoner om religiøspolitiske konflikter og terrorisme, veie tyngre enn risikoen av skade for informantene. Slik kan forskningen være etisk berettiget (Kvale & Brinkmann, 2010). Temaet i dette prosjektet er sensitivt og nært informantene. Å reflektere over problemstillingen kan i seg selv øke frykten hos den enkelte. Samtidig kan det være godt å få dele opplevelser og tanker, som er tunge å bære, med noen som lytter og bryr seg. Jeg gjorde mitt ytterste for å ha fokus, også, på denne problematikken og ga mye støtte og empati underveis. Det var også helt tydelig at intervjuene rommet faktorer som informantene vokste på, var stolte over og opplevde befriende å få sagt. Jeg har en klar opplevelse av at elevene følte at de deltok og bidro til noe viktig. De ga positiv respons på å bli sett og hørt

Forskerens rolle og integritet er av største betydning for etisk forsvarlig forskning. Det bunner i forskerens kunnskap, erfaring, ærlighet og ansvarlighet (Kvale & Brinkmann, 2010). Mitt fokus har ikke bare vært kunnskapsinnhenting, men også med tanke på en forbedring av de muslimske ungdommenes situasjon i Norge. Jeg var opptatt av som forsker å være ydmyk og interessert i informantenes refleksjoner om deres livsverden og analysere data så sannferdig og samvittighetsfullt jeg kunne. Samtidig var jeg er klar over at forskerroller kan gi inntrykk av makt og posisjon som kan føre til at informantene opplever at de må svare på spørsmål de kan angre på i ettertid. Relasjonene mellom forsker og informant i kvalitativ intervju kan også føre til en intim kvasiterapeutisk situasjon (Kvale & Brinkmann, 2010). Under intervjuene var jeg opptatt av å være forsker og medmenneske, men ikke gå inn i den vante omsorgsrollen. sykepleier

Interessant nok stiller Brinkmann og Kvale (2005) spørsmåltegn ved om forskningsetikk også burde ha et moralsk perspektiv. Jette Fog (1994) er opptatt av de psykologiske og mellommenneskelige prosessene og dertil moralske dilemma i kvalitativ forskning. Intervjuene byr det på moralske utfordringer som må bevisstgjøres og synliggjøres. Forskeren må tilkjennegi tidligere ikke erkjente følelser slik at problematikken med overføring og motoverføring under intervjuet blir minimalisert. Forskerens egne følelser i løpet av intervjuet

kan være en viktig informasjonskilde. Jette Fog gir meg en tankevekker. Dette forskningsprosjektet har vært en emosjonell karusell. Min følelsesmessige forforståelse bar preg av frykt for det ukjente. Samtalene og møtet med de muslimske ungdommene gjorde meg glad og tryggere. Samtidig ga diskusjonene om det ideologiskreligiøse krysspresset en kime til ny bekymring.

Jeg har, som anbefalt i håndbok for forskningsetikk ved universitet i Oslo, gjort meg kjent med etiske retningslinjer, lover og regler (Håndbok i forskningsetikk, u.å). De nasjonale forskningsetiske komiteer har laget retningslinjer for forskningsetikk. (Håndbok i forskningsetikk, 2009). Så langt jeg kan se, kompromitterer denne studien ingen av retningslinjene.

Det foreligger godkjenning fra Personvernombudet (NSD) om å intervju muslimsk ungdom fra fylte 15 år uten samtykke fra foreldre og foresatte. Prosessen dit var lang. Jeg var interessert i kunnskap om refleksjonene fra yngre muslimske informanter, fordi det foreligger opplysninger om at radikaliseringsprosesser kan starte tidlig i ungdomsårene. Samtidig var det interessant i å avdekke kunnskap om yngre muslimske ungdommer lar seg påvirke av religiøspolitiske konflikter. NSD krevde innledningsvis at jeg måtte ha informert samtykke fra foreldrene. Hvilke informanter ville jeg da sittet igjen med og hva slags kunnskap ville jeg gått glipp av? Etter mange og lange diskusjoner fikk jeg godkjenning om å intervju ungdom over 15 år uten samtykke fra foreldre. NSD begrunnet godkjenningen med henvisning til; Lov om trdomssamfunn og ymist anna, som poengterer at religiøs myndighetsalder i Norge er 15 år.

3 Drøfting; Catch 22

3.1 Mitt lille land?

3.1.1 Frykten for terrorisme

Terror sprer redsel, rammer uskyldige og representerer de groveste brudd på menneskerettigheter og folkeretten (Gahr Støre, 2006). Terror utløser ekstrem frykt (Guttu, u. å.). Blind vold er terrorens viktigste våpen. Terrorisme utføres først og fremst ved at uskyldige mennesker blir rammet (Weisæth, 2004). Justis- og beredskapsminister, Grete Faremo, sier til Aftenposten at det er riktig å kalle angrepet på Oslo og Utøya for terrorhandlinger (Bakke Foss & Johansen, 2012).

Informantene rapporterer unisont stor frykt for terrorisme. Summa 15 år fra Pakistan; «Jeg og alle vennene mine er ekstremt redde for terror». Dette er åpningsreplikken i fokusgruppeintervju med fire femten år gamle muslimske jenter. De tre andre henger seg på og bekrefter uttalelsen i munnen på hverandre. Informantene i denne studien beskriver en vedvarende redsel for alle typer terrorisme og rasistisk vold som de frykter vil ha alt overgripende konsekvenser for fremtiden deres. Likevel er de sikre på at islamistisk terrorisme vil gi de største skadevirkningene på deres liv og velferd. Tretten av seksten ungdommer var veldig redde for terror lenge før terrorangrepet i Norge 22. juli 2011. Jasmin 17 år fra Somalia, snakker fort og er synlig ansent. Hun forteller at hun så lenge hun kan huske har vært livredd for terrorisme.

Fem av informantene var i Oslo sentrum når bomben eksploderte 22. juli. De mener de hadde flaks som ikke ble skadde. Omar, 19 år fra Somalia, var litt sent ute av moskéen etter fredagsbønnen i Oslo sentrum. På hjemveien passerer han alltid regjeringsbygget. Han forteller at hvis han hadde gått hjem noen minutter tidligere ville, han antagelig kunnet bli drept i bombeeksplosjonen. Etter eksplosjonen i regjeringskvartalet og massakren på Utøya 22. juli 2011, har informantenes redsel for angrep fra høyre-radikale ekstremister økt betraktelig. Særlig føler de utrygghet på religiøse merkedager. Jasmin, 17 år fra Somalia, snakker lavt og fort mens hun ser ned i bordet; «Jeg tenker spesielt mye på at høyreekstremer kan sprengte oss når vi feirer muslimske høytidsdager og festdager. Når mange mennesker er samlet ute».

Marko, 15 år fra Marokko, er redd for at høyreekstreme kan herme etter Anders Behring Brevik. I alle fokusgruppene var det bekymring for at ekstreme islamister skulle bli inspirert av manifestet og kopiere handlingsmønstret som gjerningsmannen 22. juli hadde utarbeidet i årene før terrorangrepene. Medias formidling av terrortrusler skremmer informantene ytterligere. To av ungdommene i denne studien opplever medias fokus på Anders Behring Brevik som så belastende at de har valgt å unngå å lese aviser og følge med på nyheter. Cesaria 18 år fra Norge og Eritrea er opprørt når hun forteller;

Han drepte faktisk en av mine beste venninner på Utøya. Jeg er livredd for at han skal slippe ut. Håper han aldri kommer ut av fengsel. Han kan godt finne på nye forferdelige ting. Han er farlig. Jeg er kjempe redd for det!

Politiets sikkerhetstjeneste bekrefter denne bekymringen i årets trusselvurdering. Bred mediedekning av omfattende voldshandlinger kan inspirere andre potensielle ekstreme til copycat handlinger. Manifestet gir en detaljerte og taktiske instruksjoner for utførelse av soloterroraksjoner i Norge. Faren for soloterrorisme beskrives som økene. Slike ekstreme islamister er ekstra farlige fordi det er uhyre vanskelig å identifisere og drive etterforskning på slik at aksjonene avsløres. Alle terroraksjoner mot Skandinavia de siste årene har blitt utført av soloterrorister (Politiets sikkerhetstjeneste, 2012).

Majoriteten av informantene sier at de tenker på terrorisme hver eneste dag. De følger nøye med i media både i forhold til terrortrusler på norsk jord, men også på sendinger på tv kanaler fra de respektives opprinnelsesland. Når det har vært nye selvmordsbomber og eksplosjoner må de ringe til familie og slekt, for å høre om alle er i live og ingen er skadet. Dette tar mye tid og oppmerksomhet. Konstant frykt og uro gir en risiko for redusert livskvalitet og hemninger i hverdagen. I verste fall kan opplevelsene fra 22. juli gi post traumatisk plager for de som opplevde terroren overveldende. Allen og Nielsen (2002) har laget en oppsummering av rapporter fra femten land, i den europeiske unionen, om den muslimske befolkningens opplevelse av rasisme og fremmedfrykt etter terrorangrepet i USA 11. september 2001. De så at aktiviteten av høyreekstreme og nynazistiske grupper eskalerte i kjølevannet av terroraksjonene. Etter 22. juli 2011 var det et oppbluss av antiislamsk og fremmedfiendtlig retorikk i det norske samfunnet (Andersen & Grøttum, 2012). Enkelt mennesker med antiislamske uttalelser og som oppfordrer og truer om vold mot den muslimske befolkningen i det norske samfunnet, øker i antall. Medlemsmassen til

høyre-radikale miljøer øker noe, men de er fremdeles relativt få. Høyreekstreme gruppering har ikke utført aksjoner i 2010, men er i økende grad aktive med propaganda på internett (Politiets sikkerhetstjeneste, 2012; Europol, 2012). Hegghammer sier på FFI forum at etterspillet med hyllester til Behring Breivik på nettet er omfattende og groteske. Samtidig poengterer han at det er den islamistiske terroraktiviteten i Skandinavia som har økt de siste fem årene. Flere av de involverte har vært storkonsumenter av digital al-Qaida-propaganda (Nygaard, 2011). Rekrutering og støttenettverk til islamistiske terrororganisasjoner, særlig al Qaida, er aktive i mange land i Europa (Europol, 2012).

Ungdommene var, unisont, sikre på at det var islamistiske terrorister som sto bak terroren i Norge 2012, helt til høyreekstreme Anders Behring Breivik ble avslørt som gjerningsmann. Informantene uttrykker i størst grad bekymring for at Al Qaida skal utføre terror i Norge i fremtiden. Ahmad 16 år fra Pakistan har tidligere egne erfaringer med terror;

Jeg ble livredd. Jeg trodde det var al Qaida fordi måten de gjorde det på var den samme som da de sprengte den amerikanske ambassade i Islamabad. Der ble også en bil med sprengstoff brukt til å drepe mange uskyldige mennesker.

Al Shabaab nevnes i større grad som en stor fare i Somalia. Samtidig uttrykker flere informanter redsel for al Shabaabs agenter, også i Norge. De forteller at kontaktnettet er tett og at en telefon til Mogadishu kan være livstruende for informantenes familie i Somalia. Det støttes av somaliske ungdommer i intervju med Bakken og Tveøy Strøm- Gundersen (2011). Hvis en person først har latt seg vinkle inn i ekstreme islamistiske nettverk er det en livsfarlig situasjon å trekke seg ut av organisasjonen (Granbo, et al 2010).

I 2010 ble EU landene utsatt for 249 terroraksjoner. Det døde syv mennesker og utallige mennesker skadd. Det er interessant å se diskrepansen mellom aksjoner utført av ekstreme islamister og andre ekstreme grupperinger. Kun 3 av terroraksjonene ble utført av islamistiske ekstremister. Derimot har etterretningen har vært i stand til å avsløre utallige islamistiske terrorplaner som ville kunne ha skadet og drept uskyldige i stort omfang. Andelen arresterte for lovbrudd knyttet til islamistisk terrorisme økte med 50 % fra året før. Islamistiske terrororganisasjoner står for majoriteten av terrortruslene mot Europa (Europol, 2012). Informantenes opplevelse av at aksjoner utført av ekstreme islamister er den mest nærliggende trussel for det norske samfunnet stemmer overens med forskning og

myndighetenes uttalelser. Det er viktig for de muslimske ungdommene å få frem at islamistisk terrorisme er deres største fiende. Ali 15 år fra Pakistan er sint og snakker høyt;

At al Qaida sprenger seg selv og andre uskyldige mennesker i luften for det står på deres regning. Ikke dra islam inn i det. Alle vi muslimer som er i mot terrorisme blir likevel identifisert med morderne. Det gjør meg rasende!

Forsker Anne Stenersen (2011) mener at det norske folket bør forholde seg til at terrorfaren i Norge utgjør en marginal trussel. Vi må unngå å bidra til at terroristene når sitt mål om å spre bekymring og frykt.

De muslimske ungdommene opplever stor hjelpeløshet i forhold til å kunne påvirke radikaliseringsprosessen av unge muslimer. Said, 15 år fra Somalia, har vært i kontakt med ekstreme islamister på internett;

Jeg har forsøkt å diskutere med al Shahaab tilhengere på nettet. De vil ikke høre på andre. De bare tror de har rett til å være terrorister fordi de mener det er riktig med Jihad. De er så overbevisende selv om de tar feil av koranen. Sånne islamistiske holdninger trekker til seg flere og flere tilhengere. Flere som igjen verver flere. Det sprer seg i hele verden. Det er så skummelt.

Enkelte mener at den Jihad, som i dag proklameres av ekstreme islamister, er Jihad nummer tre i verdenshistorien. En plan som har som mål å forvandle Vesten til områder hvor islam råder og har all makt (Brix, Hansen & Hedegaard, 2003). Hylland Eriksen (2004) er uenig. Han mener at det inntrykket media gir er misvisende og at det ikke er noe forferdelig galt i forholdet mellom muslimer og Vesten. Vi ser derimot en utvikling av at muslimer og deres religiøsitet ikke lenger er privatsak, men et stigma som i stor grad former deres identitet. Tidligere ville en pakistansk person identifisere seg først som pakistaner. I dag antageligvis først og fremst som muslim. Islam blir sett på som en religiøspolitisk ideologi. Derfor er det vanskelig å tenke seg at læresetninger i islam er forenlig med vestlig demokrati. Mueller (2006) sier at det er viktig å poengtere at alle ekstreme islamister blir ikke terrorister. Ali, 15 år fra Pakistan, er skremt. Han gjentar fire ganger under fokusgruppeintervjuet; «Alle islamister blir jo ikke terrorister da». Flere ganger sier han at det er flest terrorister i Pakistan. Ali er tydelig engstelig under fokusgruppeintervjuet. Han vil overbevise seg selv og de andre i gruppa om at terrorfaren ikke er så stor som den presenteres. Ingen later til å høre Alis forsøk på å dempe frykten for terror.

3.1.2 Timene tida sto stille

Fra bomben eksploderte i Oslo 22. juli 2011 og til den høyreekstreme gjerningsmannen ble arrestert noen timer senere, var et tidsrom som informantene opplevde spesielt utrygg. Frykten for å bli utsatt for rasistisk vold utført av etniske nordmenn var påfallende stor. Særlig opprørte var informantene når foreldre eller nære personer var blitt utsatt for rasistisk vold. Ali 15 år fra Pakistan sier han er trist og sint på en gang; «Onkelen min ble dratt ut av bilen sin i Oslo sentrum og kastet masse stein på av nordmenn. Bilen hans ble helt ramponert. Det er så uvirkelig og utrolig fælt».

De muslimske ungdommene i studien, som var i Oslo sentrum 22. juli, opplever det som ren flaks at de ikke ble kastet stein på eller slått ned. Ved spørsmål om informantene kjente til mennesker som hadde blitt utsatt for vold og trakassering snakket de i munnen på hverandre og alle hadde historier å by på. Flere fortalte historier om steinkasting på muslimer. To informanter fortalte detaljerte historier om personer de kjente godt som hadde blitt utsatt for rasistisk vold. Ahmad, 16 år fra Pakistan; «Mange ble kastet stein på da. En av servitørene til pappa ble kastet stein på. Skulderen hans ble skikkelig skadet». Det ble stille i gruppene etter slike historier. Alle blir tydelig berørt. Karim 18 år fra Somalia;

Da jeg kom hjem, 22. juli, fortalte familien min om flere muslimske kvinner og mange andre, som jeg kjenner, som hadde blitt slått og hetset. Noen kvinner med hijab ble til og med mishandlet i Oslo sentrum. Samtidig som hijaben ble dratt av dem. Jeg var livredd og holdt meg inne i flere dager.

Seks informanter beskriver episoder av verbal trakassering på gaten. Norskeritreiske Cesaria 18 år er oppriktig opprørt når hun forteller at en fremmed mann kom bort til venninnen hennes og sa skikkelig truende oppi ansiktet hennes, at det var hennes folk som hadde skylden for terroraksjonene i Norge. Alle informantene hadde sett massiv rasistisk hets i sosiale medier. Dette skremte de muslimske ungdommene i studien. Said 15 år fra Somalia snakker fort og hektisk; «Jeg ble fryktelig skremt og redd for fremtida. Så redd at jeg ikke klarer å si hvor redd jeg ble. Jeg var sikker på at nå ble det borgerkrig i Norge».

Denne uttalelsen sier noe om alvoret i situasjonen. Det er sterke indikasjoner i forskningen om at personer som har vært utsatt for traumatiske opplevelser rapporterer et bredt spekter at angstsymptomer de første ukene etter eksponeringen (Bryant, 2004). Informantene opplevde å bli utsatt for trakassering. De var livredde og hadde stort behov for å beskytte seg. Flere ble

isolerte som følge av angsten for vold. Samtidig var det direkte krenkende å bli sammenlignet med terroristene. Informantene signalisering betydelig avmaktsfølelse. Situasjonen er en parallell til ordtaket; å stå med ryggen mot veggen. Informantene refererer til mangel på av påvirkningsmuligheter i sin egen situasjon. En Catch 22 situasjon.

Grimsby Haarr og Partapuoli (2012) definerer begrepet trakassering med trusler om vold, hatytringer og direkte vold. Verdens helse organisasjon definerer vold som tilsiktet bruk av fysisk makt, trusler eller tvang rettet mot en selv eller andre mennesker. Resultatene er sannsynlige fysiske eller psykiske skade, død eller mangelfull utvikling (Verdens helse organisasjon, 2002).

Alle de muslimske ungdommene i studien brukte internett og facebook for å oppdatere seg 22. juli. De beskriver det som svært belastende å lese all hetsen mot muslimer i media og spesielt i sosiale medier. De opplevde hetsen som grov og uhyre urettferdig. Ekstremistiske islamister har i sitt fiendebilde moderate muslimer og etniske nordmenn på lik linje (Raja, 2010). Grimsby Haarr og Partapuoli (2012) ved Antirasistisk Senter har laget en rapport til 22.juli-kommisjonen om trakassering av muslimer og innvandrere etter terroren i Oslo 22. juli. De har intervjuet, til nå, 15 personer som opplevde verbal eller fysisk trakassering etter bomben i regjeringskvartalet 22. juli og gjengitt deres historier. Funnene fra deres studie samsvarer med datamaterialet i denne studien i forhold til vold og trakassering av muslimer i Oslo i timene fra det smalt i regjeringskvartalet og til Anders Behring Breivik ble avslørt. Det ble poengtert at mørkhudede som bar religiøse markører, som for eksempel hijab, var synlige og dermed ekstra utsatt for trakassering. Media og, ikke minst, samfunnsdebatten for øvrig, har indirekte et stort ansvar for den irrasjonelle frykten for muslimer, som er skapt i Norge. Massivt negativt fokus på den muslimske befolkningen over lang tid, i tillegg frykt og usikkerhet etter terroren som rammet Oslo, gjorde at enkelte nordmenn gikk verbalt, psykisk og fysisk til angrep på tilfeldige muslimer og innvandrere (Grimsby Harr & Partapuoli, 2012).

Den kvinnelige muslimske samfunnsdebattanten Bushra Ishaq (2011) poengterer at terrorhandlingene 22. juli 2011 er den største massakren i Europa etter andre verdenskrig, forårsaket av hat mot en minoritet. Hun mener at aldri før har det vært så aktuelt som nå å ha fokus på hvordan det er å være muslim i Norge, for å hindre eskalering av radikaliserings av, norske muslimske ungdommer, til ekstreme islamistiske miljøer.

3.1.3 Hva hvis det hadde vært al Qaida?

Det verste scenario 22. juli 2011, i følge de muslimske ungdommene i denne studien, ville være om en islamistisk terrorist gruppe virkelig sto bak terrorangrepene i Norge 22. juli 2011. Alle informantene trodde det var islamister som hadde fått Oslo til å eksplodere. Informantene forteller at de ble livredde. De forventet omfattende og massive sanksjoner fra den etnisk norske befolkningen. Sohaila 15 år fra Pakistan sier alvorstynget; «Jeg tenkte at vi muslimer er ferdige her i Norge».

Awal 17 år fra Afghanistan har selv flyktet fra krig og terror. Han var sikker på at det ville bli borgerkrig hvis al Qaida eller Pakistansk Taliban sprenger seg i Norge. Alle informantene sier de forventet på at alle muslimer i Norge ville bli kollektivt straffet. Selv om de overhodet ikke støtter ekstrem islamisme. Jasmin 17 år fra Somalia sier at ekstrem islamisme er muslimenes verste fiende gjennom tidene.

Flere av de muslimske ungdommene i denne studien har erfaringer med familiemedlemmer som tidligere vært utsatt for religiøs og rasistisk vold og trakassering som følge av islamistiske terroraksjoner. Karim 18 år fra Somalia forteller historien om tanten sin, som brukte niqab og som ble angrepet av tre svenske ungdommer på åpen gate 11. september 2001. De sparket og slo henne så mye at hun nesten ble drept. Karim tenkte at det, selvfølgelig, kunne skje med meg også. Slike historier legger en dyster tung stemning i fokusgruppene i noen minutter før nye temaer vekker ny interesse og skravlingen starter er i gang igjen. Cesarias, 18 år fra Norge og Eritrea, deler sin opplevelse på bussen 22. juli som hun beskriver som fryktelig sår;

Rett etter smellet tok jeg bussen opp til foreldrene mine sammen med niesa mi på 9 år. Jeg la merke til at jeg hadde mange øyne på meg. Niesen min sa, uten at jeg hadde sagt noe først; nå tror alle at terroristene er en muslim. De tror at det er oss som er terroristene.

Forskning, etter islamistiske terroraksjoner i Vesten, gir bekreftelse på informantenes bekymring om brutale sanksjoner. Mangfoldige studie, fra Europa og USA, konkluderte med at hatkriminalitet, trakassering, diskriminering og brudd på sivile rettigheter, rettet mot den arabiske og muslimske befolkningen økte dramatisk etter al-Qaidas terroraksjoner i USA 11. september 2001 (Disha, Cavendish & King, 2011; Malos, 2009). Religionsfriheten ble

innskrenket med press på å spionere og angi egne trosfrender. Islamofobien spredte seg kraftig og muslimsk veldedighet fikk ikke lenger støtte (Ghazali, 2008 b).

En oppsummering av rapporter fra femten land i EU om islamofobi etter 11. september 2001, ved Europeisk overvåkingssenter av rasisme og fremmedfrykt, viste også, uten tvil, kraftig eskalering av diskriminering og segregering av muslimer. En stigende frykt for islamisme, blant den generelle befolkningen i samfunnet, fikk tidligere fordommer til å blomstre. Dette førte til massiv økning i aggresjon og trakassering. Relativt lave nivåer av fysiske voldshandlinger ble rapportert. Derimot var verbal mishandling, trakassering og aggresjon svært utbredt. Særlig mennesker som bar islamske symboler, som hijab eller muslimske klær, var utsatt. Moskeer og muslimske kultursenter var også målskiver for aggresjon (Allen & Nielsen, 2002). Cesaria 18 år fra Norge og Eritrea veksler på å bruke hijab. Når hun går uten hijab får hun kjeft og kommentarer fra ukjente muslimer på gaten og når hun går med hijab er det etniske nordmenn som tillater seg å sende stygge blikk og nedsettende kommentarer. Hun har ingen handlingsalternativer for å unngå ubehageligheter, Nok en Catch 22 situasjon.

Abu-Ras og Suarez (2009) gjorde en studie av amerikanske muslimske menn og kvinner og deres opplevelse av diskriminering, hatkriminalitet og symptomer på post traumatisk stressforstyrrelse etter 11. september 2001. Studien konkluderer med at majoriteten, det vil si; 97,1% $n = 99$, av informantene rapporterte om moderate til ekstreme opplevelser av diskriminering etter terrorhandlingene. Johnston og Lordan (2011) forsket på den britiske befolkningen etter 11. september 2001. Også her rapporterer informantene en ekstrem økning i anti-muslimsk diskriminering. Undersøkelsen viste også at å leve under slike forhold øker risikoen for høyt blodtrykk, økt kolesterol, økt BMI, nedvurdering av egenvurdert helse og redusert psykisk helse. Samtidig gir diskrimineringen negativ effekt på sysselsetningen og oppfattet sosial støtte. I Malos studie (2009) ble det rapportert en voldsom økning av diskriminering også på arbeidsmarkedet etter 11. september 2001. Dette på tross av at EEOC, og flere instanser i departementene tok et felles initiativ mot diskriminering og trakassering av muslimske eller arabiske personer november 2001. Det religiøse og etniske mangfoldet vil antagelig bare fortsette å øke i USA. Samtidig vil finanskrisen øke problemene med diskriminering av arabiske og muslimske amerikanere.

Konsekvensene for den muslimske befolkningen i Norge, om islamister skulle utføre terrorisme på norsk jord oppleves som katastrofale. Eksistensgrunnlaget for et godt liv i

Norge ville forsvinne. Mohammed 15 år fra Pakistan er sikker på at det ville blitt farlig og helt umulig for den muslimske befolkningen å fortsette å bo i Norge. Så mange som tolv av informantene fortalte at de er redde for og noen sikre på at det ville utvikle seg til en borgerkrig. Ahmad 16 år fra Pakistan;

Hvis det hadde vært al Qaida som bombet Oslo 22. juli, ville nordmenn tenkt at alle muslimske i Norge er medskyldige og det ville blitt veldig vanskelig for oss å bo og leve her i Norge. Jeg måtte ha flyttet ut av landet.

Omar 19 år fra Somalia ser meg rett inn i øynene og sier;

Det ville ha blitt veldig vanskelig eller helt umulig å fortsette å bo her i Norge. Det er veldig vanskelig å si hvor jeg skulle ha reist. Mitt land er i krig. Jeg har flyktet fra Somalia fordi det er farlig der. Det blir aldri fred i Somalia.

Fariah, 15 år fra Somalia, er fortvilet; « Islamistiske terrorister er muslimenes største fiende». De muslimske ungdommene i studien uttrykker fortvilelse over å føle seg truet til eventuelt å forlate Norge. Informantene fra Iran, Afghanistan og Somalia S har ikke et trygt sted å flykte til. Syv informanter har familie og slekt som bærer på traumatiske minner om krig og terrorisme. De har allerede flyktet minst en gang, til Norge. Samtidig opplever informantene seg stigmatisert i media ved at det blir satt likhetstegn mellom muslimer og islamister. Muslimene blir stilt til ansvar for terrorhandlinger som også rammer dem. Internasjonalt dreper ekstreme islamister først og fremst andre muslimer. Sanksjonene mot den muslimske befolkningen 22. juli og støtte i massive forskningsresultater vitner om at informantenes frykt for alvorlige konsekvenser ved en eventuell islamistisk terroraksjon i Norge er realistisk. Informantene vil gjerne fortelle Norge at de er gode muslimer som er i mot terror og krig, men de opplever ikke å bli sett og hørt. At et islamistisk angrep vil få så store konsekvenser som informantene føler og opplever, gir et inntrykk av at integreringspolitikken ikke har lyktes. Alle informantene rapporterer sin identitet som fra sitt opprinnelsesland uansett om de som er født i Norge. De opplever seg ikke som fullverdig norske borgere. Å etablere en identitet som norsk, er en kronglete sti. Når og hvordan blir man egentlig norsk? Spørsmålet om informantenes mål faktisk er å bli norske ble dessverre aldri stilt. De muslimske ungdommene er norske statsborgere, men hvor godt integrerte er de egentlig? Det spørres om informantene opplever at Norge er deres lille land også, slik som Ole Paus synger så nydelig om. Har informantene en opplevelse av tilhørighet og felleskap når konsekvensene av et

islamistisk angrep på Norge fører til at de må flykte fra det landet hvor noen er født og andre vokst opp i og har statsborgerskap? Informantene er redde og desillusjonerte i forhold til å ha en fremtid i Norge. Dette gir oss som samfunn et stort ansvar i forhold til å sørge for at integreringen gir muligheter for norske unge muslimer å føle tilhørighet i felleskapet; Norge. Hvis de ikke har tilhørighet og trygghet i Norge og heller ikke i opprinnelseslandet hva slags valg har de da egentlig? I verste fall faller valget mellom å bli offer på den ene siden og opprører eller radikaliseret på den andre. På ny melder en vanskelig eller umulig problemstilling seg. Majoriteten av informantene har allerede flyktet fra land som herjes av krig, terrorisme og hvor folk lider. De har ingen steder å flykte. Situasjonen er fastlåst og uansett er muslimene skadelidende uten å kunne påvirke situasjonen. Et Catch 22 scenario.

3.1.4 Etniske minoriteter og sårbarhet

Er populasjoner med etnisk minoritetsbakgrunn mere utsatt for terrorrelatert frykt? Flere av informantene beskriver en vedvarende redsel for alle typer terrorisme og rasistisk vold som de frykter vil ha alt overgripende konsekvenser for deres liv. En studie om terrorrelatert frykt og unngåelsesadferd blant multietniske urbane innbyggere i Los Angeles County gir resultater som fremhever at psykisk syke personer, handicappede og etniske minoriteter oppfattet risikoen for å bli utsatt for terrorisme mye høyere enn resten av befolkningen. Disse sårbare gruppene rapporterte at bekymringen for terrorisme var tung å bære. Samtidig ga frykten utslag i unngåelses adferd i hverdagen (Eisenman, Glik, Ong, Zhou, Tseng & Long, 2009). Seks av informantene forteller at frykten for trakassering og terror hemmer dem i deres livsutfoldelse i det daglige. Abdil 17 år fra Afghanistan uttrykker dyp fortvilelse over dette;

Jeg vil jo ikke være redd når jeg sitter på t-banen med en annen person i vogna. Å være livredd for at han skal sprengte seg eller at noe annet skal skje. Eller at det kommer noen inn på t-banen med en kjempe stor bag. Jeg vet jeg blir veldig redd og den følelsen vil jeg ikke ha. Jeg skulle ønske jeg ikke følte sånn.

Omar 19 år fra Somalia er også ekstremt redd. Han frykter rasistisk vold og terrorisme. Etter klokka 20 om kvelden holder han seg innendørs. Spesielt er han redd fulle nordmenn fordi han mener at mange bærer våpen. Opplevelse av fare og trusler betegnes også som en traumatisk hendelse, men av mindre alvorlighetsgrad (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, 2012a). Enkelte av informantene har erfaringer med terror og død i nær familie. Store psykologiske belastninger øker deres sårbarhet for utvikling av post traumatiske

plager. Flere av de muslimske ungdommene i studien har klart større utfordringer i livet enn ungdom i Norge generelt. Jasmin er 17 år og fra Somalia. Hun forteller at Al Shabaab har drept flere av hennes nærmeste familiemedlemmer i terroraksjoner; «Vi muslimske ungdommer må tenke på tunge ting som norsk ungdom slipper å tenke på fordi det ikke er krig i Norge». Det er interessant, i denne sammenhengen, å referere enkelte prevalenstall i forhold til ungdom som utsettes for traumatiske hendelser, av en viss størrelse, som kan utløse posttraumatiske reaksjoner og i verste fall post traumatisk stressforstyrrelse. Er ungdom generelt en utsatt gruppe? Costello, Erkanli, Fairbank og Angold gjorde en studie (2002) på ungdom i North Carolina som viste at en fjerdedel av alle ungdommene i studien opplevde minst en alvorlig potensielt traumatiserende opplevelse før de fylte 16 år. Sannsynligheten for slik eksponering øker med antall sårbarhetsfaktorer i forhold til fattigdom, psykisk syke foreldre, motgang og konflikter i familien. Denne studien har ikke differensiert mellom majoritets og minoritetsgrupper. Derimot har studien til Dyb, Rodriguez, Brymer, Saltzman, Steinberg og Pynoos, (2008) fokuset på multi-etniske ungdomsskoleelever. 84 % rapporterer at de har blitt eksponert for flere traumatiske hendelser i løpet av livet. På tross av store variasjoner i estimerte prevalenstall, blant annet på grunn av forskjellige definisjoner på situasjoner av traumatisk karakter, er det i fagfeltet en økende erkjennelse av at en vesentlig andel barn og unge i etniske minoriteter utsettes for traumatiske hendelser (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, 2007). Informantene refererer til et spekter av opplevelser og følelser som vitner om at religiøspolitiske konflikter nasjonalt og internasjonalt er belastende faktorer i deres liv. Følelser som frykt, redsel, tristhet, håpløshet og hjelpeløshet er fremtredende. Samtidig rapporterer de opplevelser som isolering og reell hemning i det daglige. Seks av informantene rapporterer at de er redde for terrorisme på kollektive transportmidler. Summa, 15 år fra Pakistan, er bekymret;

Jeg var inne på en nettside hvor det var mange høyreekstreme kommentarer, som søstera mi hadde funnet. Der sto det skrevet at de var glade for hva Anders Behring Brevik hadde gjort. At det burde være mere slik terror. Mange av kommentarene var på norsk så da skjønnte jeg jo at de bodde i Norge. Da fikk jeg en veldig frykt! Jeg tenkte at en av dem kan jeg plutselig sitte ved siden av på bussen. Jeg blir veldig redd. Jeg ønsker jo ikke å ha dårlig forhold til mennesker rundt meg. Jeg vil ikke dømme noen. Så sånn vil jeg helst ikke tenke. Det er så slitsomt å være så bekymret. Da kommer man seg ikke gjennom dagen.

Rosen & Cohen (2010) studerte barn i New York og deres risiko for utvikling av posttraumatisk stressforstyrrelse. Karleggingen viste at barn i fjerde klasse hadde spesiell høy score. Samt barn og unge som hadde vært utsatt for flere traume eksponeringer. Basch (2011) gjorde en studie for å se på konsekvensene av aggresjon og vold og påfølgende segregeringen av urban minoritetsungdom i Amerika. Vold og aggressiv atferd er svært utbredt blant amerikansk urban ungdom med minoritetsbakgrunn. Mange faktorer ligger til grunn for problemet. Særlig gir rasistisk diskriminering utslag i sosiale ulikheter. Kumulativ eksponering for aggresjon og vold fra barndom til ungdomsalder påvirker negativt ungdom i alle segment av det amerikanske samfunnet, men konsekvensene er spesielt skadelig for urban minoritetsungdom. Det er store faglige diskusjoner om at mestring og resiliens hos etniske minoriteter må sees i lys av kultur og kontekst. Derimot er det et viktig poeng at man er enige om at den generelle traumeresponsen er universell (Lehman, Lehman, & Elliston, 2001).

En canadisk studie på ungdom, trakassering og offerrolle viser at forholdet mellom mobbing, trakassering og redusert psykisk helse er spesielt uttalt for blant andre innvandrerbarn (Abada, Hou & Ram, 2008). Cauce, Cruz, Corona og Conger, (2011) har sett på minoritetsungdom i USA, risiko og resiliens. Deres konklusjon er nedslående i forhold til at det ikke er noen tvil om at minoritetsungdom nok en gang har et lite fordelaktig utgangspunkt hvis fokus er sosial kontekst. De er oftere fattige og kommer fra uoversiktlige miljøer preget av mye vold. Når familier som går i oppløsning øker risikofaktorene for ungdommene betraktelig også i forhold til eksponering av traumatiske hendelser. Det kan selvfølgelig diskuteres om amerikanske studier av minoritetsungdom direkte kan relateres til minoritetsungdom i Norge.

I hvor stor grad mennesket rammes av traumatiske stress reaksjoner etter å ha vært utsatt for en traumatisk hendelse avhenger av faktorer som belastningens intensitet, hvordan individet tolker belastningen og individuelle beskyttelsesfaktorer (Weisæth, 1995). Risikoen for traumatisering er størst ved handlinger utløst med hensikt, for eksempel terrorisme, og hvis offeret er avhengig av utøveren. Når en traumatisk hendelse oppstår er sårbarhet og hjelpeløshet naturlige følelser (Weisæth & Dalgard, 2003). Mange av de muslimske ungdommene i denne studien beskriver sine livredde foreldre 22. jul. 2011. Flere har familie med grusomme livserfaringer med vold og terror. Awal 17 år fra Afghanistan forteller om moren sin 22. juli; «Mamma ble veldig veldig redd. Hun har opplevd terror og sett at folk blir drept før. Derfor fryktet hun for sikkerheten vår og at det skulle komme flere eksplosjoner».

Utvikling av posttraumatiske plager avhenger av en rekke faktorer som kan differensiere symptomene hos den enkelte. Kjente risiko og beskyttelsesfaktorer kan være individuelle, familiære, sosiale, kjennetegn knyttet til selve den traumatiske hendelsen og faktorer knyttet til tiden etter hendelsen. (Weisæth & Dalgard, 2003). Vi må ikke glemme at tre av informantene i tillegg mistet eller fikk skadet familie og venner 22. juli 2011. Norskeritreiske Cesaria 18 år mistet bestevenninnen sin på Utøya. Hun gråter når hun forteller meg om hvordan det var å få beskjeden om dødsfallet; «Søstera orket ikke å snakke. Hun bare sa; hun er borte. Det var bare så trist».

Informantene refererer til et spekter av opplevelser og følelser som vitner om at religiøspolitiske konflikter nasjonalt og internasjonalt er belastende faktorer i deres liv. Følelser som frykt, redsel, tristhet, håpløshet og hjelpeløshet er fremtredende. Samtidig rapporterer de opplevelser som isolering og reell hemning i det daglige. De viser stor grad av empati for «folket sitt» som fremdeles lever under grusomme forhold. Cesaria 18 år fra Norge og Eritrea;

Hvis et menneske rømmer fra landet mitt får familien kjempestore bøter som de fleste ikke har råd til å betale. Da sendes folk i fengsel og livet er over. Derfor registres ikke barna i folkeregistret. Da har de i alle fall en sjans til å rømme. Prisen å betale er at de i alle år får for lite mat til familien fordi de praktiserer rasjoneringskort med tilmålt mat mengde pr. familiemedlem. Alle er kjempe tynne. Ingen av mine kusiner og fettere er registrert i offentlige registre for at de skal ha muligheten til å flykte en gang. Det er så forferdelig!

Stigmatisering i media, rasisme og religiøs diskriminering i hverdagen beskrives som tungt å leve med. Terroren 22. juli og påfølgende sanksjoner i form av trakassering og hets oppleves svært belastende og som en stor trussel. Det er ikke utenkelig at enkelte av de muslimske ungdommene i studien har en høyere risiko for retraumatisering. Samtidig er det viktig å huske at noen av de samme faktorene som gir økt sårbarhet kan også være med å skape resiliens (Helmen Borge, 2007).

3.1.5 Retraumatisering

De muslimske ungdommene i denne studien beskriver en vedvarende redsel for alle typer terrorisme og rasistisk vold som de frykter vil ha alt overgripende konsekvenser for deres liv.

Samtidig forteller, spesielt informantene fra Somalia, Afghanistan og Iran, grusomme erfaringer med vold og terror. De kan være utsatte for vedvarende stress symptomer og retraumatisering. Omar, 19 år fra Somalia, har vonde minner som plager han hver dag. Han forteller med sammenbitte tenner;

Der er mange barnesoldater også som dreper seg selv som selvmordsbombere i Somalia. Det er et forferdelig sted, veldig trist sted. Jeg har sett mange mennesker bli drept. Mange ganger har jeg sett drepte mennesker liggende på gata. Hvis du er med i al Shabaab og vil melde deg ut, går ikke det. Da sier de at du er en kafir, en uekte muslim. Da tar de en sekk over hodet ditt og skyter deg eller familien din. Det er helt forferdelig.

Flere av de muslimske ungdommene i studien beskriver tidligere sterke rystelser som inkluderer død og terrorisme. Spørsmål om plager av posttraumatisk art var ikke en del av intervjuguiden i denne studien. Likevel beskriver informantene følelser som frykt, sinne, fortvilelse, hjelpeløshet og nummenhet. Cesaria 18 år fra Norge og Eritrea er frustrert;

Jeg er veldig redd for å gå ute. Jeg har fått et negativt syn på livet og friheten min som jeg ikke vil ha. Å lese aviser eller ser på nyheter er helt uaktuelt. Det er ikke plass til mere vold og terror inne i meg.

Enkelte andre informanter forteller også at de unngår stressorer som øker angst og at de plages av vonde tanker fra tidligere grusomme opplevelser som hele tiden kommer tilbake. En stressbelastning som virker overveldende defineres som et psykisk traume (Weisæth, 1995). Norris, Friedman, Watson, Byrne, Diaz og Kaniasty (2002) gjorde en kvantitativ undersøkelse som viste at de fleste mennesker, som har blitt utsatt for en akutt traumatisk hendelse vil være tilbake i sin normal tilværelse etter seks til tolv måneder. Likevel er ungdom, mennesker fra utviklingsland og andre med tidligere voldsomme traumatiske erfaringer, som massevold og terrorisme, utsatt i større grad enn andre for å utvikle psykologiske og somatiske helseproblemer. Typisk for ungdom med voldsomme traumeerfaringer er å få eskalerte pubertetsproblemer. Somasundaram og van de Put (2006) finner samtidig i sin studie at ungdom og personer med nedsatt somatisk og psykisk helse har en høyere risiko for å utvikle posttraumatiske plager og lidelser etter en katastrofe. De mener det er avgjørende å forstå de kulturelle, etniske og sosioøkonomiske faktorer i spesielle populasjoner for å forebygge invalidiserende psykisk sykdom og sviktende livskvalitet. Barn og ungdom har vanskeligere

for å komme seg til hektene etter en katastrofe enn voksne. Fire informanter forteller historier om nær familie og deres møte med befolkningens sanksjoner etter islamistisk terror fra andre land. Mohammed 15 år fra Pakistan deler en sår historie;

Samme kveld som angrepet på World Trade senter tok den norske kokken til pappa, som pappa faktisk var sjefen til, og snakket nedsettende til pappa. Plutselig slo han pappa hardt i ansiktet, med gjestene i restauranten som vitner. Når pappa spurte om gjestene så at han ble slått nektet de og sa at de ikke hadde sett noe. De svikta han selv om han hadde hatt de som stamkunder lenge. Han hadde gitt de øl på krita, som han hadde skrevet opp i boka, fordi han stolte på dem. Når politiet kom så vitna de imot pappa bare fordi han var utlending. Den norske kokken bare klappa til han asså! Så det er noen som ser feil på oss. Som tenker at fordi vi er muslimer så støtter vi islamistene som terroriserer uskyldige.

Historien til Mohammed etterlater seg en dyster stemning i fokusgruppa. De muslimske ungdommene i studien uttrykker spesielt at angrep på foreldre er vanskelig å takle. Forskning på hvordan terrorangrepet 11. september 2001 påvirket flyktninger og asylsøkere som bodde i Boston, viste at terrorangrepet etterlot seg en signifikant innvirkning på flyktingenes opplevelse av trygghet og tillit. Av de 63 personene fra 18 land hadde mange bekymringer om deres personlige sikkerhet etter 11. september 2001. Spesielt var frykten knyttet til utvisning, fengsling, diskriminering, ødeleggelse av eiendom og fysisk vold, og krig. Asylsøkere hadde også veldig redde for deportasjon og arrest. En av årsakene til at asylsøkerne var ytterligere utsatt for frykt og redsel var at mange var uten familie i landet og manglet sosial støtte. Samtidig var de bekymret og usikre på om de nå fikk varig opphold (Keane & Piwowarczyk, 2007). Terrorisme rammer uskyldige individer og utfordrer implisitte antagelser om verden som et velvillig og meningsfylt sted og troen på egenverdi i hvert menneske (Janoff-Bulman, 1992). Dette har særlig betydning når noen har blitt tvunget til å flykte fra sine opprinnelsesland på leting etter sikkerhet. Terrorangrepene utløste den frykten som gjennomsyret livene deres før de måtte flykte fra sine hjemland. (Keane & Piwowarczyk, 2007).

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (2011) lagde, i forbindelse med terroraksjonen og massakren 22. juli 2011, en veileder som skulle gi råd til helsepersonell i arbeid med klienter og pasienter med tidligere traumatiserende erfaringer. Særlig mennesker som har opplevd krig, fengsling hvor overgrep har blitt begått, drapshendelser i nær familie

eller tilsvarende voldsomme hendelser, er i fare for retraumatisering i forbindelse med terroren 22. juli. Åtte av informantene deler dramatiske historier fra opprinnelseslandet. Samtidig beskriver flere av informantene egne reaksjoner som potensielt kan være symptomer som ved retraumatisering. Eksempelvis at livet plutselig kjennes veldig utrygt, beskrivelser av uro, angst og flashbacks. Jasmin 17 år fra Somalia snakker lavt og sakte. Hun er nærmest uten mimikk når hun forteller om familien sin i Somalia;

En av fetterne mine og en av kusinene mine er blitt drept i en terroraksjon utført av al Shabab. Flere andre ble drept også. Det er veldig trist og vanskelig for meg. De var ungdom som meg og kusinen min var bare et barn. Så jeg tenker på krigen i Somalia hele tiden. Det er veldig trist å se, og også veldig skremmende å følge med på tv fra Somalia, men jeg gjør det hver eneste hver dag.

Ved retraumatisering kan minner og bilder fra tidligere psykiske traumer gjøre seg gjeldende. Personen kan føle stor grad av hjelpeløshet. Noen trekker seg helt tilbake. Andre overdriver sin iver etter informasjon om krig og elendighet (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, 2011). Denne evinnelige uroen og bekymringen, som noen av de muslimske ungdommene bærer hver dag, kan sette sine spor. Det er fare for at det blant annet går utover konsentrasjonen på skolen, humøret, søvn og psykisk helse og livskvalitet. Best beskyttelse opplever informantene at de får i trygge omgivelser med mennesker som forstår deres kultur og religion. Da blir de spart for religiøspolitiske konfrontasjoner og krenkelser. Igjen, dessverre på bekostningen av integreringen i det norske samfunnet, som er så viktig for at vi alle skal kunne leve sammen i felleskap og trygghet.

3.2 På ære og samvittighet

3.2.1 Stigmatisering og religiøs diskriminering

De muslimske ungdommene i denne studien forteller at de opplever mye rasisme, religiøs diskriminering og religiøspolitiske krenkelser i det norske samfunnet. Alle informantene er veldig frustrerte over medias negative fremstilling av muslimer i Norge. Karim, 18 år fra Somalia, er indignert over at det er det negative om islam og islamistiske terrorister som

kommer på tv; «Vi får ofte se at islamister sprenger seg i lufta. Vanlige muslimer får aldri oppmerksomhet nok til å få motbevist at vi ikke er som dem. At vi muslimer er fredfulle mennesker». Stigmatiseringen beskrives som krenkende og meningsløst urettferdig. Sohaila 15 år fra Pakistan;

Jeg blir så sint og lei meg! Islam har blitt veldig feil fremstilt i mediene. Det er så mange misforståelser. Folk tror at mange muslimer er terrorister og at terror er en del av islam. I følge islam er den største synden er å drepe uskyldige mennesker.

Informantene opplever at religiøs diskriminering, rasistisk vold og trakassering øker avstanden mellom den muslimske minoriteten og etniske nordmenn. Abdil, 17 år fra Afghanistan, opplever at ingen vil sitte ved siden av han på t-banen. Han føler seg avvist og mistrodd; «Jeg kunne, for et eksempel, sitte på t-banen og så ville nordmenn være redde for at jeg ville ha sprengt meg, at jeg var terrorist!»! Stigmatisering og religiøst diskriminering provoserer de muslimske ungdommene. Samtidig blir de triste og beskriver sin opplevelse av hjelpeløshet. Kontinuerlig negativt stigma er til hindrer for vellykket integrering. Samtidig kan de muslimske ungdommer utvikle selvoppfyllende profetier og økt mostand mot det norske samfunnet. Informantene er klare på at stigmatisering og andre krenkelser kan føre til at noen blir mere sinte på det norske samfunnet enn andre. Mohammed, 15 år fra Pakistan, snakker høyt og tydelig; «Nordmenn blander sammen islamister som al Qaida og Al Shabaab og oss vanlige muslimer. Det er veldig krenkende! Jeg blir så sint. Vi er ikke terrorister»!

Alle informantene tar sterkt avstand fra terrorisme som dreper sivile uskyldige. De kappes om å forklare meg, at koranen og islam sier at å ta uskyldige menneskers liv er haram og vil aldri bli tilgitt. Hvis man gjør et annet menneske urett så kan man bli tilgitt hvis den andre personen gir deg tilgivelse. Er et menneske først drept er tilgivelse umulig. Ahmad 16 år fra Pakistan proklamerer; «Drap og selvmord er Haram». Med klart blikk og bestemt mine dunker han med knyttet neve mot brystet sitt og sier; «Inn her»!

Informantene er veldig frustrerte over at vi i Vesten ikke forstår begrepet Jihad. De mener at media også misbruker begrepet Jihad fordi det bare nevnes i forbindelse med terrorister og hellig krig. Karim, 18 år fra Somalia, kan sin koranlære og uttrykker stor trygghet i sin tro;

Vennene mine er redde for å bruke ordet Jihad. Det er fordi de kan bli mistenkt for noe, for eksempel terrorvirksomhet. Jeg er ikke redd. Jeg er ikke redd for sannheten. Jihad betyr mere enn hellig krig og det er ytringsfrihet i Norge.

Ahmad (2008) gjorde en studie på danske muslimer om voldelig radikaliserings. De fant ut at faktorer som utestenging fra det danske samfunnet, stigmatisering og generalisering i media provoserte mange muslimer. De unge ville gjerne demonstrere sin religion med et kraftigere uttrykk enn og bare være en i mengden. Samtidig var de uendelig frustrerte over likhetstegnet samfunnet og media satte mellom begrepene muslim og terrorist. Organiserte terrorgrupperinger har ofte en bakgrunn fra minoriteter som har vært utsatt for krenkelse, ydmykelse, massiv vold og traumatisering. Befolkningsgruppens integritet står på spill. Derfor vil ytterligere krenkelser oppleves ekstremt ydmykende og i verste fall kan ekstremisme blomstre og utfallet er terrorhandlinger (Varin, 2009).

Politets sikkerhetstjeneste (2012) påpeker at hatefulle antiislamistiske ytringer er blitt mer synlig i det norske samfunnet. I følge Hegghammer (2007), fører islamofobi til diskriminering som igjen kan motivere muslimske ungdommer til radikaliserings. Han får støtte fra nestleder i Islamsk Råd Norge, Asghar Ali (Giæver, 2008). En hel generasjon norske muslimske ungdommer er i ferd med å bli stigmatisert og marginalisert (Raja, 2010). Radikaliserings starter ofte med at muslimske ungdommer føler seg som en utgruppe som mangler religiøs og nasjonal tilhørighet (Bakken & Tveøy Strøm-Gundersen, 2011). Generalsekretær i Europarådet, Torbjørn Jagland setter fokus på sammenhengen mellom økende intoleranse, diskriminering, svekkede sosiale bånd og radikaliserings (Dahl & Hauge, 2010). Europol (2011) og Politets sikkerhetstjeneste (2012) poengterer at høy migrasjon og sosial uro kan gi ringvirkninger som øker konflikter langs etniske kulturelle, sosial og økonomiske skillelinjer. Det tyder på at vold og trakassering mot den arabiske og muslimske befolkningen i USA blir respondert med økt radikaliserings av muslimer og dermed trusselen om nye terrorhandlinger (Disha, Cavendish & King, 2011).

Sheridan (2006) finner i sin studie om islamofobi før og etter 11. september 2001 at religiøs diskriminering i stor grad er ignorert i rasismeforskningen. I hennes studie av 222 britiske muslimer rapporterer informantene at religiøs diskriminering og rasisme har økt med 82.6 %, etter terroren i USA 11. september 2001. Hennes arbeid viser at store verdensbegivenheter ikke bare påvirker stereotypier av minoritetsgrupperinger, men også fordommer mot

minoriteter. Sheridans resultater indikerer at religiøs tilhørighet kan være en mere meningsfylt prediktor for fordommer, enn rase og etnisitet. Hun poengterer at mangel på empirisk arbeid knyttet til religiøs diskriminering og dens effekter er bekymringsverdig.

Runnymede Trust (1997), en britisk uavhengig forskning og sosialpolitisk organisasjon, definerte islamofobi som skrekk eller hat mot islam som medfører det å frykte eller mislike muslimer. Al-Kubaisi (2011) mener at overdrevet bruk av begrepet islamofobi kamuflerer den tidligere landeplagen ”rasisme” og skjerner vår tids islamistiske fascisme for kritikk. Michelet (2011) sier at begrepet islamofobi, som hun definerer som konspiratoriske og hatefulle forestillinger om muslimer, ikke er et ideelt begrep. Hun mener begrepet har vært omstridt siden det kom i bruk på 90-tallet. Et av ankerpunktene mot begrepet er at det kan brukes som en hersketeknikk når ekstrem islam kritiseres. Til tross for sine svakheter, er islamofobi nå det innarbeidede begrepet og brukes av FN, av EU, av internasjonale organer som overvåker diskriminering og i forskningsverden. Runnymede (1997) produserte i 1997 en rapport som ble kalt; Islamofobi, en utfordring for oss alle. Rapporten fremhevet, først og fremst, de høye samfunnsmessige konsekvensene av islamofobi. Under presidentvalget 2008 eskalerte islamofobien i USA. Selv Obama ble utsatt for islamofobisk sjikane. Det ble lagt manipulerte bilder på internett hvor Obama ble fremstilt som Osama bin Laden fan (Ghazali, 2008).

De muslimske ungdommene i dette prosjektet uttrykte at de gjerne ville integreres i det norske samfunnet. Alle ville gjerne ha norske venner. Etter terrorangrepene i Oslo 22. juli 2011 øynet de håp for nye vennskap med etnisk norske ungdommer. Samtidig tørr de ikke å ta initiativet til å utvikle vennskap i frykt for avvisning. Bakgrunnen for dette er en opplevelse av mistenkeliggjøring i forhold til at muslimer har en skjult agenda, nemlig verdensomspennende Jihad. Det er for risikabelt og utrygt. Resultatet kan være at de knytter seg ennå sterkere til sin egen gruppe og islam. Fire av guttene i studien formidler klart og tydelig at det er trist ikke å tørre å ta sjansen på å etablere vennskap med etnisk norske. At det er en investering som kunne ha kostet dem dyrt fordi de opplever at sjansen for å bli sviktet er så stor. Ali 15 år fra Pakistan er lei seg for at han ikke har norske venner; «Jeg kunne jo hatt norske venner, men plutselig kan de vende meg ryggen fordi de tror at jeg er islamist, uten å prate med meg først». Det ble, istedenfor, beskrevet såre historier om tapt vennskap. Cesaria 18 år fra Norge og Eritrea;

En norsk venninne hadde skrevet på min facebook side at det er folk fra dere muslimers land som har utført terror i Norge. Dere kan bare dra tilbake der dere kommer ifra. Da ble jeg sjokkert. Vi har vokst opp sammen. Hallo du kjenner jo oss!

Mirza, Senthilkumaran og Ja'far, (2007) har gjort en studie på muslimsk ungdom i Storbritannia og årsaker til radikaliserings. Rasisme, økt mistenksomhet mot muslimers holdninger i forhold til terrorisme og stadig negativ vinkling på den muslimske befolkningen i media har vist seg å kunne øke radikaliserings av unge muslimer til ekstreme islamistiske miljøer. Enkelte unge har en tendens til å bli mere religiøse enn sine foreldre og mere interessert i den politiske delen av islam. Hvis man ikke har noen mulighet til å bli integrert i samfunnet kan en løsning være å trekke seg helt ut og markere motstand. De hadde behov for å markere avstand til samfunnet og opphøre sin religiøsitet til det viktigste i deres liv. Ønsket er å ta helt avstand fra et samfunn hvor de blir dårlig behandlet og ikke får innpass i. Samtidig finner de unge et miljø med mennesker som har den samme ideologiske tilknytning som en selv. Samværet og fellesskapet i slike ekstremistiske grupperinger er stekt og tett. Forskerne mente at man må lete etter årsakene til den økende radikaliserings, først og fremst, inne i kjernen av det britiske samfunnet. Samtidig har myndigheter og enkelte muslimske grupper overdrevet problemet med islamofobi. Det har skapt en situasjon med selvoppfyllende profeti og bidratt til offerstauts blant noen muslimer. Hemmingsen (2011) har i sin doktorgrad, funnet ut at det ikke er søken mot islam eller mislykket integrasjon som styrer eskaleringen av radikaliseringsprosesser. Det er derimot små grupper av muslimsk ungdom som dyrker en motkultur til det samfunnet de lever i.

Allen og Nielsen (2002) mener at det er viktigere nå enn noen sinne å søke meningsfull interkulturell dialog og fremme praktiske tiltak for å bedre integrering av muslimske minoritetsgrupper i samfunnet. Målet er å bryte ned fordommer og marginalisering. Islamistisk terrorisme er informantenes største frykt og verste fiende. Informantene rapporterer at de opplever at rasisme og religiøs diskriminering eskalerer hver gang nye religiøspolitiske konflikter blir debattert i media. Bilder av rasende, demonstrerende og tilsynelatende voldelige islamister skremmer ikke bare etnisk norske, men også de muslimske ungdommene i studien. Informantene er klare i sin tale i forhold til hvordan de tenker nordmenn ser på muslimer i Norge. Fariah 15 år fra Somalia; «Nordmenn tror at muslimer sprenger seg i lufta som terrorister og derfor hater alle nordmenn muslimer».

I 2012 ble en omfattende studie ferdigstilt, bestilt av det tyske innenriks departementet, om muslimsk ungdom i Tyskland og deres livsverden. Hovedfokuset var islamistiske radikaliseringsprosesser blant unge muslimer i Tyskland. Data ble samlet fra 1050 muslimer fra 14-32 år. Resultatet viser et stort sprik mellom tyske muslimer med og uten statsborgerskap når det gjelder skepsis til integrasjon. Muslimsk befolkning uten pass har mindre vilje og tro på integrasjon enn den muslimske befolkningen som har pass. 15 %, av muslimer med pass, definerer seg som strengt religiøse og vestlig fiendtlige, mens i gruppen uten pass er det 24 % som definerer seg på samme måte. Så å si alle informantene opplever seg religiøst diskriminert i Tyskland. De opplever det tyske samfunnet avvisende og distansert. Frustrasjonen i forhold til medias negative fremstilling av den muslimske minoriteten er stor, og igjen; særlig stigmatiseringen ved å sette likhetstegn mellom muslimer og terrorister er krenkende (Frindte, Boehnke, Kreikenbom & Wagner, 2012). Rapporten, *Living Apart Together*, presenterer, derimot, data som tilsier at den tilsynelatende oppblomstringen av radikaliseringsprosesser av britiske muslimske ungdommer er samfunnets multikulturalisme som oppmuntrer til å ha rett til å være annerledes og seg selv. 84% av informantene sier de får en fair behandling i det britiske samfunnet. Samtidig sier 86% av 1003 informanter at islam er det viktigste i livene deres (Mirza, Senthilkumaran & Ja'far, 2007). Mueller (2006) har funn som tilsier at diskriminering og en opplevelse av å være mistilpasset helt klart kan fremme radikaliseringsprosesser. Muslimske befolkninger er ofte provoserte over den regjerende politikken i landet. Samtidig er de ikke tilfredse med sin rolle i samfunnet. Sageman (2004) sier seg enig i at en opplevelse av å bli urettferdig behandlet i samfunnet, ekskluderte, stigmatiserte, isolerte, ha lav utdanning og en sterk opplevelse av mindreverdighet kan fremme radikaliseringsprosesser mot ekstreme islamistiske miljøer. Samt faktorer som sosial og religiøs fremmedgjøring og frustrasjon.

Norges delegasjon i EU deler bekymringen om marginalisering og diskriminering av muslimske ungdommer som er risiko for økt radikaliseringsprosesser. Tilhørighet, arbeidsmuligheter, redusert av sosiale forskjeller og muligheten for å skape seg et godt liv er viktige forebyggende faktorer i forhold til radikaliseringsprosesser (Bakken, 2011). De muslimske ungdommene i denne studien sier at de ønsker seg et samfunn bygget på gjensidig respekt og tillitt. De ønsker seg en tilpasning i det norske samfunnet slik at muslimene kan få leve som gode troende muslimer side om side med den norske befolkningen. Fariah, 15 år fra Somalia

er engasjert. Hun kaster seg inn i samtalen; «Jeg skulle ønske at muslimer og nordmenn bare kunne vise respekt hverandre og ha tro på at vi ikke vil hverandre noe vondt»!

Islamofobi eksisterer. Samtidig vet vi lite om islamofobiens dimensjon, intensitet og prevalens over tid og for hvilke gruppe mennesker i sammenligning med andre former for intoleranse (Bleich, 2011). Det vi vet er at muslimsk ungdom radikaliseres som en reaksjon på avvísningen av samfunnet som først avviste dem (Raja, 2010). Informantenes rapporteringer vitner om at spiralen av stigmatisering og diskriminering fremdeles spinner, også i Norge. Internasjonale hendelser som terrorangrepet 11. september 2001, samt den pågående konflikten i Midt Østen har en destabiliserende effekt på integreringspolitikken i Europa (Allen og Nielsen, 2002).

Indisier viser at mislykket integrering løses av enkelte muslimer ved å knytte seg opp mot ekstreme islamistiske miljøer for å søke samhørighet, identitet og religiøs overbevisning. Økende medieoppslag om eskalering av radikaliserede unge muslimer i Norge gir ny runde med stigmatisering. Dette er en paradoksal situasjon hvor den muslimske minoriteten i Norge opplever at de ikke kan unngå alvorlig konsekvenser for liv og helse på grunn av motstridende begrensninger. Et Catch 22 scenario.

Det er interessant å se hvor lett negativ stigmatisering ved en begrepsavklaring kan ødelegge intensjonen i integreringstanken. Kunnskapsdepartementet (2000) viser til et godt eksempel når de skriver at et alternativ til betegnelsen andregenerasjon innvandrere kan være første generasjon nordmann.

3.2.2 Religiøse krenkelser

Tema som karikaturtegnene av profeten Muhammed og episodene av koranbrenning utløste harme og heftige diskusjoner under alle intervjuene. Unisont beskriver informantene en dyp religiøs betinget krenkelse av karikaturtegnene av profeten Muhammed og koranbrenning. Awal, 17 år fra Afghanistan, er fortvilet og sint;

Jeg synes det var stygt og idiotisk gjort. Det er liksom den eneste tingen som er hellig for oss muslimer. Det skulle aldri vært gjort. Det står i koranen at profeten ikke skal avbildes. Det handler om å vise respekt for hverandre. Hvordan skal vi kunne stoppe de som tegner såne tegninger?

Samtidig opplever informantene seg forsvarsløse og uten handlingsnøkkelen for å løse konflikten. Ali, 15 år fra Pakistan, er engasjert og frustrert. Han sier at han har masse spørsmål når det gjelder koranbrenninger og karikaturtegningene av profeten Muhammed, som ingen kan svare ham på dem. Uansett er det ingenting vi muslimer kan gjøre fordi i Norge har man ytringsfrihet og alle kan si hva man vil. Han er oppriktig fortvilet over at ingen stopper dem som krenker islam og profeten. Heger (2010) påstår at å trykke karikaturer av profeten Muhammed er en lovlig handling. Samtidig mener han at trykking av karikaturene dumt og respektløst. Likevel skal vi kunne gjøre bruk av ytringsfriheten uten å oppleve trusler og voldelige sanksjoner. Trykking av tegningene bør alminneliggjøres i slik grad at redaktørene ikke blir stemplet for å ha gjort knefall for terroristene. Eidsvågsutvalget (2011) har slått fast at den krenkelse som den muslimske befolkning opplever som følge av karikaturtegningene er brudd på fundamentale menneskerettigheter og skal aldri forsvares eller aksepteres.

Informantene er helt klare på at unge muslimer i Norge kan bli inspirert av ekstreme islamistiske grupperinger for å søke støtte i sin fortvilelse og sinne over karikaturtegningene og andre religiøspolitiske krenkelser som koranbrenning og drapet på Osama bin Laden. Ali 15 år fra Pakistan er opprørt. Han mener at religion er noe man tror på derfor kan man ikke si at man har rett! Uansett burde alle få tro hva man vil uten å bli krenket av andre. Islam er hellig for alle muslimer. Vi bærer islam inne i oss. Majoriteten av informantene er tydelige på at de vil bekjempe krenkelsen uten voldelig midler. Karim, 18 år fra Somalia; har stor tro på å møte provokasjoner med fred; «Vil de brenne koranen må de brenne meg for jeg har koranen i mitt hjerte».

Tre av ungdommene i studien er klart mere aggressive enn de andre. De vil ha hevn, men de ønsker ikke drap på de personene som har krenket profeten. Kravet er å få en unnskyldning og et løfte om at det aldri skal skje igjen. Omar 19 år fra Somalia lener seg over bordet og hever stemmen;

Nei det er ikke greit å drepe han akkurat, men noen må stoppe han så han ikke gjør det igjen. Islam blir angrepet derfor sier koranen at vi er forpliktet til å forsvare islam.
Alle muslimer skal hate de som tegner Profeten.

Kravet om å hate de som krenker Islam er sterkt. Her utkrystalliserer det seg tydelig konvensjon i fokusgruppene. Informantene som ønsker hevn er sinte, høyrøstede, og snakker

fort. De henvender seg direkte til informantene som har uttalt alternative fredelig måter å møte utfordringene på. Uttalt fredselskende Said, 15 år fra Somalia, lager et kompromiss;

Ja ja så klart hater jeg virkelig tegneren. Han har krenket Profeten og jeg elsker Profeten høyere enn mitt eget liv og mine foreldre. Men det skal ingen få se. Jeg vil ikke synke like dypt som han som tegnet profeten vår.

Det regjerer stor og heftig debatt om ytringsfrihet kontra krenkelsestyranni i norske medier (Toje, 2011). Mange i den Pakistanske befolkningen opplever at å trykke karikaturer av profeten Muhammed er Vestens store krig mot muslimene med mål om ydmykelse og ødeleggelse av islam (Eide & Kunelius, 2007). De fleste terrortruslene kommer som svar på enkelt hendelser eller politiske beslutninger som islamistene ikke liker. Karikaturtegnene er eksempler på dette. Raseri over nye karikaturtegninger av profeten Muhammed i 1998 var direkte årsaken til planlegging av terrorangrep på den danske ambassaden i Indonesia i 2010 (Europol, 2011). Danmark har fått svært aggressiv respons og alvorlige trusler om terror etter karikeringene a profeten Muhammed. Man anser at karikaturtegningen er en viktig årsak til angrepet på den danske ambassaden i Islamabad (Tønnesen, 2008).

Publiseringen av tegninger av profeten Muhammed oppfattes som en voldsom fornærmelse mot den islamske verden. Jihadistene krever unnskyldning og grusomme straffer. Ekstreme islamistiske enkelt personer og grupperinger oppfordrer til utslettelse av USA og Danmark og andre voldelige aksjoner. Muhammed karikaturene er en svært symbolsk sak og resultatet er at mange mennesker har konvertert til islam. Det er diskusjoner blant de islamistiske grupperingene om sinne skal rettes mot den enkeltpersonen som har trykket eller tegnet profeten eller om energien og fokuset skal være USA og NATO sier terrorforsker Tønnesen. Det er viktig å unngå handlinger som skaper et symbolsk inntrykk av urett og respektløshet i kampen mot radikaliserings (Bokhari, Hegghammer, Lia, Nesser & Tønnessen, 2006). Muslim Society Trondheim (2008) ønsket å gå i dialog med Adresseavisen etter at avisa hadde trykket karikaturer av profeten Muhammed. Muslim Society Trondheim var redde for at tegningen hadde provosert ekstreme islamister og bidratt til økt fare for terrorisme. Deres argument, for dialog, var å vinne tilbake tillitt og finne løsninger slik at byen og Norge igjen kunne bli et trygt sted å bo. De ønsket å formidle en beklagelse fra redaktøren til alle verdens 1.4 milliarder sårede og krenkede muslimer.

Tre informanter i studien uttrykker at kraftige hat og hevnreaksjoner fra muslimer oppleves mere truende og triste enn selve krenkelsen. De forteller at de er smertelig klar over at de blir skadelidende hvis islamistisk terror skulle ramme Norge, som hevn for karikaturtegninger. Nadia 18 år fra Iran; «Det var nesten opptøyene var det jeg reagerte mest på. Ikke på selve tegningene. Det er så skummelt å se at muslimske folk klikker helt. De brenner flagg og truer Vesten». De fleste av informantene uttrykker sterkt misnøye over de religiøse krenkelsene samtidig som de ønsker å signalisere at de ikke lar seg provosere. De fleste av informantene beskriver hjelpeløshet i forhold til å måtte tåle religiøse krenkelser i ytringsfrihetens navn. At demokratiet virker slik, er uforståelig for dem. Informantene er sårede og provoserte. De opplever ikke å kunne påvirke situasjonen. Hvis de demonstrerer sin avsky for krenkelsene blir de ytterligere stigmatisert. Samtidig presses de til å gi uttrykk for hat og hevn. En tilsynelatende uløselig situasjon som skaper frustrasjon og sinne. På ny ser vi klart konturene av et Catch 22.

3.2.3 Hvem er den egentlige terroristen?

Radikalisering og verving til terrornettverk har økt i samsvar med den globale krigen mot terror, Palestinakonflikten og krigen i Irak (Nesser, 2005; Hegghammer, 2007). Flere ganger under intervjuene forsvares Jihad i Palestina. Sohaila, 15 år fra Pakistan, er opprørt over at Israel bruker fly, og bomber tusenvis av barn mens barna bare kaster stein tilbake. «De må gjøre Jihad der». Symboler på lidelse blant muslimer i hendene på ikke-muslimer brukes for hva det er verdt i rekrutteringsøyemed til ekstreme islamistiske organisasjoner. Samtidig er informasjon om muslimers fornedrelse i Tsjetsjenia, Irak, Guantanamo og Abu Ghraib sterke virkemidler for rekruttering. Al- Qaida sitt mantra er at islam under angrep. Derfor er muslimer nærmest forpliktet til å delta i Jihad, hellig krig (Hegghammer, 2007). Fattah (2009) konkluderer med at politikerne må ha menneskeverdet i fokus og revurdere sin internasjonale tilnærming til politisk vold.

Grenseoppgangene i forklaringen av Jihad er uklare. Informantene ønsker at alle skal vite at de er opptatte av fred og fredelig løsninger. Samtidig refererer de til religiøse føringer om forsvar med våpen i hånd. Det handler om religiøse forventinger eller en islamsk plikt til å forsvare sitt land, gruppe eller familie hvis de opplever å bli angrepet. Awal 17 år fra Afghanistan legger kraft bak ordene sine. Han snakker høyt og fort; «Den siste utvei i en konflikt er å utføre Jihad, hellig krig». Åtte av informantene i studien støtter dette religiøse

standpunktet. Jihad er først og fremst forstått som krig mot de som forfekter materialisme, kommunisme, kapitalisme og sionisme (Vogt, 1995).

Karim 18 år fra Somalia forteller at i Koranen står det at hvis man dreper ett menneske, er det akkurat som om man har drept alle menneskene på jorden. Samtidig beskriver informantene en sterk følelse av hjelpeløshet og fortvilelse over ikke å kunne stoppe krenkelser og drap på uskyldige. Selv den mest fredsomme ungdommen i studien blir presset utover sine grenser til å uttale at han hater mennesker som krenker profeten og Islam og at han selvfølgelig vil gjøre Jihad, hvis han må, for å forsvare landet sitt. Informantenes diskusjoner og refleksjoner gir meg innsikt i en religiøspolitisk indre og ytre konflikt som påvirker muslimske ungdommer til å ta personlig valg ut fra ære og samvittighet. Dette er et ideologisk religiøst krysspress som jeg oppfatter som påtagelig. Jasmin 17 år fra Somalia og Abdil 17 år fra Afghanistan i dialog om Jihad;

Jasmin; Jeg kan godt tenke meg at det er somalisk ungdom i Norge som kan komme til å bli terrorister. De somaliske ungdommene som sprengte seg selv i sentrum av London var blitt lokket inn i Al Qaida.

Abdil; England har jo ikke gjort Somalia noe? Hvorfor gjorde de det?

Jasmin; Muslimsk ungdom reiser også til Somalia som selvmordsbombere.

Abdil; Hvis de er selvmordsbombere i Somalia er det helt greit der er det jo krig. De må utføre Jihad for landet sitt.

Jasmin; Nei det er sånn at du har vokst opp i Norge og så kommer Taliban til deg og sier at du må gjøre Jihad og sprengte deg selv.

Abdil; Ja det er sant. I Afghanistan er det mange som gjør det!

President Bush startet, krigen mot terror, som et svar på al Qaidas terroraksjoner i USA 11. september 2001. Hver dag ruller bilder over tv skjermen fra krigshandlingene i land som er under angrep. USA og NATO jakter på terrorister i Afghanistan. I kampene dør også uskyldige mennesker. Dessverre, har de samme soldatene krenket og trakassert sivile. Hvor skal de muslimske ungdommene plassere sin lojalitet når det landet du bor i, og har statsborgerskap, faktisk angriper landet du eller foreldrene dine er født i? Flere av

informantene er fra land hvor den såkalte krigen mot terror har drept tusenvis av mennesker. De sliter med å definere hvem den egentlige terroristen er. Abdil, 17 år fra Afghanistan, strever med disse store spørsmålene om religiøspolitisk tilhørighet og lojalitet. Han lener seg ivrig frem;

Kan jeg få snakke først? Det er fortsatt krig i Afghanistan bare på grunn av noen få personer i al Qaida og Osama bin Laden, som bombet USA 11. september. Han kunne meldt seg i USA så hadde ikke så mange tusen uskyldige afghanere måtte bli drept. Han bodde i Pakistan så jeg tenkte han var på Pakistansk side i krigen. Jeg likte han før når han var sammen med oss og kriget mot Sovjetunionen. Jeg likte han ikke lenger når han angrep USA fordi det resulterte i at veldige mange sivile ble drept i Afghanistan når amerikanerne skulle fange han. Så nå hater jeg både al Qaida og USA. Men det er vanskelig å si hvem som er terrorister. Folk står på forskjellige sider og tror på forskjellige religioner. Hvem har rett? Taliban tror de har rett fordi amerikanerne er i deres land og de vil forsvare landet sitt. Da står det i koranen at muslimske troende mennesker skal gjøre Jihad. Det er en plikt. Jeg vet ikke selv hva jeg kommer til å velge.

Awal er 17 år og fra Afghanistan. Han er forvirret, men han har bestemt seg;

Hvis jeg i utgangspunktet likte USA og deres ideologi, og amerikanerne en dag dreper min familie i Afghanistan og jeg fikk vite det på skolen. Da ville jeg selvfølgelig, med en gang, gjort min plikt i følge islam og gjøre Jihad sammen med Taliban eller al Qaida for å hevne drapene på familien min. Det skjer ofte i Afghanistan. Krig skaper hevn og mere krig. Jeg har familie som er drept både av Taliban og USA.

Abdil, 17 år fra Afghanistan, er fortvilet; «I Afghanistan dør tusenvis av sivile her dag. Jeg blir så fryktelig lei meg og sint! Jeg må jo holde med mine landsmenn».

Ekstreme islamistiske ledere bruker global ekstrem retorikk. De utnytter religiøspolitiske konflikter til å ale opp under aggresjonen mot vesten og manipulere, blant andre unge norske muslimer, til å la seg verve inn i islamistiske organisasjoner. Særlig er uenigheten i norsk deltagelse i krigen i Afghanistan og karikaturkrigen sentrale faktorer som splitter muslimer og ikke-muslimer. Dette appellerer særlig til potensielle islamistiske ungdommer i Norge (Politiets sikkerhetstjeneste, 2012).

Ahmad (2008) refererer til en dansk studie hvor danske muslimer også er veldig opprørte over internasjonal religiøspolitiske konflikter og kriger. Danske muslimer lider forferdelig med folket sitt og vil gjerne bidra. Informantene er svært opptatt av krig og voldelige konflikter i sine hjemland. De forsøker å forstå religiøspolitiske konflikter og kriger utfra sine egne erfaringer. Nadia er 18 år og fra Iran, hun puster tungt og tar sats;

USA har skylden i alle problemene. For 30 år siden støttet USA Saddam Hussain når han ble angrepet av Iran. Nå angriper USA den samme mannen og ødelegger hele Irak. Ingen kan leve og bo der lenger. Det er blitt et farlig og fattig land å bo i. USA har ødelagt hele landet. Det viste seg også at Saddam Hussain drepte veldig mange mennesker. USA må løfte blikket å se hva som er rett og galt uansett religion.

FN problematiserer begrepene skyldig og uskyldig i terrorsammenheng. Er det soldaten eller sivilisten med våpen som er skyldig? Hva med et autoritært styre som undertrykker befolkningen? Hva når majoriteten overkjører minoriteten (FN, 2010)? Både langsiktige og kortsiktige strategier må til for å forhindre radikaliseringsprosesser. Vi må være bevisst konsekvensene av å delta i krig for NATO i muslimske land. Awal 17 fra Afghanistan; «Taliban oppholder seg i Afghanistan og derfor er det oss sivile i Afghanistan som blir uskyldig drept når USA og NATO angriper oss. Er det rettferdig»? Slik jeg ser det må informantene ta standpunkt i forhold til sin ære og sin samvittighet. Uansett valg blir de skadelidende. Dette anser jeg som nok en Catch 22 situasjon.

Nadia 18 år fra Iran syns terrorisme er et vanskelig tema som hun helst ikke vil snakke om; «Jeg syns det er vanskelig å dømme noen».

3.3 Radikalisering

Allerede i 2006 alarmerte forskere om at stadig flere unge europeiske muslimer lot seg radikalisere og sluttet seg til ekstreme islamistiske grupperinger og militante grupper i Norge og Europa (Nesser, 2006). Politiets sikkerhetstjeneste har sett en utvikling av trusselbilde i Norge som er preget av økt radikaliseringspotensialet hvor unge norske muslimer vil gi sin støtte til ekstrem islamistisk ideologi. De definerer radikaliseringsprosessen som en persons prosess mot i økende grad å akseptere vold som virkemiddel for og nå et eller flere religiøse, ideologiske

eller politiske mål. (Politiets sikkerhetstjeneste, 2012). Uskyldige mennesker som rammes av terrorhandlinger er ikke det egentlige målet for terroristene. Poenget er at befolkningen skal lammes av frykt fordi det har ringvirkninger på stat og styre (Weiseth, 2004). Terroristenes målsetning er å dominere og undertrykke for å få innfridd spesifikke krav, skape oppmerksomhet om en viktig sak eller å få formidlet religiøspolitiske verdier (Eitinger & Weisæth, 1981). Forsker i internasjonale relasjoner, Stig Jarle Hansen sier til Aftenposten at han kjenner til fem unge norsk-somaliske gutter som har blitt vervet til al Shabaab. Den ene gutten, Abdi, døde i strid for al Shabaab 22. mars 2011 (Bakken & Tveøy Strøm-Gundersen, 2011).

Alle informantene i denne studien bekrefter at det foregår radikaliseringsprosess blant norske muslimske ungdommer. Flere kjenner til at dette som et økende problem og er fortvilede over at enkelte unge muslimer lar seg radikalisere inn i islamistiske organisasjoner og grupperinger. Deres opplevelse er at islamistene svikter og ødelegger for alle muslimene i verden som er opptatt av fred. Noen av informantene lever med vissheten om at terroristene ikke er veldig langt unna deres egne liv. Summa 15 år fra Pakistan forteller ivrig; «Broren til mammas venninne sprengte en ambassade. Han sitter i fengsel».

Flere av informantene har god kjennskap til hvordan islamistene argumenterer. I tillegg reflekterer de godt og grundig over faktorer som øker risiko for radikaliseringsprosess av norske muslimer. Er dette, i seg selv, bekymringsfullt eller betyr det at også det muslimske samfunnet er opptatt av radikaliseringsproblematikken?

I Norge finnes et rekrutteringsgrunnlag av unge muslimer, med polarisert syn på verden, som ennå ikke er ekstreme (Politiets sikkerhetstjeneste, 2012). En effektiv bekjempelse av både internasjonal og nasjonal terrorisme er avhengig av myndighetenes kunnskap om radikaliseringsprosessen, rekruttering til voldelige islamistiske miljøer og Jihad nettverk (Bokhari et al, 2006; Sageman, 2004). Kloke og reflekterte Ali 15 år fra Pakistan har noe viktig på hjertet; «Hvordan kan man skape fred gjennom krig»?

3.3.1 Psykososiale risikofaktorer

Goli og Rezaei (2010) gjorde en empirisk studie på tidlig radikaliseringsprosess av unge i Danmark. Det viste seg at det var vanskelig å skille klart ut hvilke motivasjonsfaktorer som utgjorde en risiko for radikaliseringsprosess. Muligens kan enkelte og sammensatte felles trekk peke i retning av

økt risiko. Eksempelvis; å gå hyppigere i moskeen enn andre på samme alder, å leve i familier hvor far har lav inntekt, å bo i innvandrertette bydeler, at livet ikke oppleves tilfredsstillende og ensomhet.

Fem av informantene i studien nevner også ensomhet som en sårbarhetsfaktor. De mener at unge med lite nettverk og svak familietilknytning søker felleskap hvor de får status og anerkjennelse. Informantene er spesielt opptatte av at unge sårbare personer som debuterer tidlig med kriminalitet, rus eller har svake familieband kan lettere la seg verve til ekstreme islamistiske miljøer. Fire informanter tok opp kriminalitet eksplisitt som risikofaktor for radikaliserings. Summa, 15 år fra Pakistan, forteller at hun kjenner muslimske ungdommer som stjeler og som selger det de har stjålet. Hun mener at disse ungdommene ikke er lykkelig. Foreldrene bryr seg ikke så mye om dem. «Kanskje de heller vil være al Qaida enn å være alene»? Omar, 19 år fra Somalia er kjent på Grønland i Oslo;

De som blir rekruttert av Al Shabaab er de som har falt utenfor samfunnet. Det er de unge guttene som står på Grønland og selger hasj. De som barnevernet skal ta seg av. Noen har for eksempel vokst opp hos tanten sin.

Mueller (2006) støtter informantene i deres resonneringer. Unge ekstremister opplever sterke sosiale bånd til andre i samme gruppering. Enkelte blir vervet og manipulert til å kutte kontakt med familie og tidligere venner for deretter å bli sendt vekk for trening og religiøsopplæring. Selv om målsetningen til grupper som bedriver organisert kriminalitet og terrorisme er totalt forskjellig ser forskerne nå at forbindelsene mellom slike grupper er tettere. Penger fra organisert kriminalitet blir brukt til å finansiere terrorvirksomhet (Europol, 2012). I Norge foregår aktiv innsamling og overføring av penger til terrornettverk i utlandet (Politets sikkerhetstjeneste, 2012).

Seks av informantene i denne studien sverger til at unge muslimske mennesker lar seg verve for å ta hevn. Awal er 17 år og fra Afghanistan. Han har flyktet fra krig og terror. Flere i hans familie har blitt drept under den såkalte krigen mot terror; «Ikke rart de vil hevne seg hvis USA har drept hele familien hans da. Han er jo kjempe lei seg». Hevnaksjoner, sett fra terroristens perspektiv, er rettferdig og nødvendig for å beskytte gruppens integritet (Varvin, 2009).

Sageman (2004) mener at motivasjonen for å inngå i ekstreme islamistiske militante miljøer ikke nødvendigvis er fattigdom eller religiøs overbevisning, men for å unnslipe opplevelsen

av sosial og religiøs fremmedgjøring og frustrasjon. Goli og Rezaei (2010) mener at traumatiserende opplevelser som dødsfall i nær familie, nær døden opplevelser, diskriminering og klammeri med politiet også er faktorer som gir mulig risiko. Paradoksal nok, informantene med risiko for radikaliseringsproblematikk scorer høyt også på faktorer som øker resiliens i forhold til vellykket integrering. I Hemmingsens (2011) doktorgradsarbeid har han derimot identifisert andre fire viktige faktorer som tiltrekker muslimsk ungdom mot islamistiske miljøer og radikalisering. For det første, fart og spenning, man handler i stedet for å snakke, søken etter et sted å høre til og intellektuelle utfordringer hvor man får være med å utvikle en ideologisk prosess.

I denne masterstudien rapporterer fire av de muslimske ungdommene at de er bekymret for at traumatiserte og psykisk ustabile personer lettere kan la seg manipulere inn terrornettverk. Norskeritreiske Cesaria 18 år;

Folk som lar seg verve inn i ekstreme islamistiske miljøer er ensomme mennesker. Noen har fått skader i hjernen etter å ha blitt utsatt for forferdelige ting. Vold eller krig. Eller kanskje de har vært torturert?

Terroristbevegelser har sin bakgrunn fra miljøer og kulturer som har vært massivt utsatt for traumatisering (Varvin, 2009).

Rollemodeller

Informantene mener at barn og ungdom er lette å manipulere fordi de søker personer å se opp til og å sammenligne seg med. Ungdom ønsker gruppetilhørighet og da er det lett å ende opp i feil miljø. Kellechi, 15 år fra Pakistan, mener at når ungdommer får venner som er i islamistiske miljøer, hvor det er akseptert og forventet at du skal delta i terroraktiviteter, kan det hende de vil gjøre det samme. De ti informantene som ikke er født i Norge var spesielt opptatte av barn og unges oppvekstvilkår og har flere refleksjoner rundt dette. Fariah, 15 år, bodde i Mogadishu i 9 år før hun kom til Norge;

Har ungdommene vokst opp med vold og selvmordsbombing tror de at dette er rette. Du får beskjed om at du kommer til paradiset med en gang du dreper deg selv for islam. Så det klart at noen blir terrorister. Barna tenker; det er jo lett å komme til paradiset det er bare å sprengte selv i lufta. Terroristene handler helt feil! Det kan bli dyrt på en måte for du må drepe deg selv og andre uskyldige.

Fire av de eldste informantene mener muslimsk ungdom er utsatt for å bli manipulert av ekstreme islamistiske ledere som vil utnytte dem til å nå egne mål. Muslimske ungdommer forsøker å danne sin egen identitet og leter etter rollemodeller. De er lette å manipulere. Jasmin, 17 år fra Somalia, reflekterer lavt; «De sprenger ikke seg selv, men lurer andre til å sprengte seg for dem».

Awal 17 år fra Afghanistan er oppgitt over at ungdom lar seg lokke av paradiset, penger og jomfruer. Osama bin Laden provoserer Abdil, 17 år fra Afghanistan;

Hvorfor sprengte ikke Osama bin Laden seg selv i lufta i? Hvis han ville gjøre Jihad, hvorfor gjorde han det ikke i Saudi Arabia? Der drikker de alkohol og selger sex og alt som koranen er i mot. Hvorfor måtte han komme til Afghanistan? Afghanistan blir ødelagt av krig og tusenvis av mennesker blir drept.

I kraft av å være religiøse veiledere har enkelte ekstreme islamister mye makt. Har de i tillegg karismatiske evner, kan de være direkte farlige i forhold til tidligradikalisering av norske muslimske ungdommer. Europol (2012) bekrefter at sårbare personer som blir forsøkt manipulert og truet til å utføre terrorisme i Europa.

Informantene mener imamene har stor makt. Å bekrefte at al Qaida vennlige imamer opererer i Norge er et ømtålig tema. En informant ser ned i bordet når spørsmålet stilles. En annen nikker, mumler og smiler litt. Mens Awal, 17 år fra Afghanistan, tar bladet for munnen og forteller at det er gode og dårlige imamer i Norge. Noen snakker masse om fred, andre støtter eller er selv med i al Qaida. Han har selv snakket med imamer i Norge som mener litt forskjellig om ekstreme islamistiske grupperinger. Under andre intervjuer forteller tre informanter at det er en moske i Norge som foreldre ikke bør sende barna sine til, hvis de ikke ønsker at barna skal utvikle seg til å bli terrorister. Jasmin, 17 år fra Somalia, forteller at dette er en moské som formidler islamistiske holdninger. Foreldrene må vite hva de gjør når de sender små barn til denne moskéen. Barn går i moskéen fra de er 7 år. Da er de unge og ikke modne til å ta sine egne valg om hva som er riktig eller galt. Barn og unge kan bli hjernevasket i denne moskéen. Mohammed, 15 år fra Pakistan, har klar tale; «Det finnes en feil moské her i Norge. Om foreldrene plasserer barna sine der så det er foreldrenes feil om de blir terrorister».

I 2004 ble det forsøkt å radikalisere muslimer til Jihad fra en moské i Oslo (Bokhari et al., 2006). Al Shabaab har også hatt sine agenter ute i moskeene i Oslo, for å verve unge

muslimer til Jihad (Bakken & Tveøy Strøm-Gundersen, 2011). Raja (2010) bekrefter at imamene representerer forskjellig syn på terrorisme. Enkelte inviterer til bønn for selvmordsbomberne. Terrorister som har drept uskyldige mennesker omtales av enkelte imamer som martyrer. Informantene i studien er opptatte av at unge muslimer er lett påvirkelige og søkende etter rollemodeller som kan veilede de i religiøspolitiske problemstillinger i livet. Ingen av informantene refererer til samtaler med foreldrene eller imamer om hvordan unngå å bli lokket inn i islamistiske grupperinger. Lien (2010) kritiserer Justis- og politidepartementets handlingsplan mot tidlig radikaliserings og voldelig ekstremisme, 2010, for ikke å ha nok fokus på tiltak for å bekjempe hatet som grobunnen for terrorhandlinger. Imamenes ansvar må synliggjøres. De har store påvirkningsmuligheter i forhold til å være gode rollemodeller som tar avstand fra menneskeforakt, hat og vold. Raja (2010) støtter Lien i at imamene har stor makt, påvirkningskraft og ikke minst ansvar. Sageman (2004) avviser forestillinger om at al-Qaida hjernevasker og rekrutterer nye medlemmer i moskéene, men at troende muslimer som oftest blir kontaktet og introdusert for radikaliseringsstanken i det private, på gaten og kafeene.

Sosiale kanaler

Propaganda, nettverksbygging og rekruttering til islamistiske grupperinger kan foregå i sosiale kanaler. I flere europeiske land foregår møter med fokus på å verve nye unge medlemmer til ekstreme islamistiske grupperinger både private hus og i moskéer (Europol, 2012; Politiets sikkerhetstjeneste, 2012). Det islamistiske miljøet i Norge er lite. Det er en fare for at lederskikkelser i islamistiske miljøer, særlig de som selv har vokst opp i Norge, fanger opp hvem som har reist til konfliktområder og fått krigstrening. Slik kan de utnytte kompetansen til nye ankommende i etablering av terrorceller som har til hensikt å utføre voldelige aksjoner i Norge (Politiets sikkerhetstjeneste, 2012). Informantene er også engasjert og bekymret over økende radikaliserings internasjonalt. Omar, 19 år fra Somalia, kjenner en ung gutt som lot seg verve av al Shabaab i Oslo. Gutten er nå i Somalia på treningsleir. Han er engstelig for at han kommer tilbake til Norge for å sprengte seg som selvmordsbomber.

Terrornettverkene er ofte løst knyttet til større organisasjoner. Drivkraften for verving og handling er ikke avhengig av eksperter. Ofte skjer verving til Jihad inspirerte terrorceller via venner og familie. De unge muslimene søker etter et meningsfullt, sosialt og tett nettverk hos sine egne (Sageman, 2004; Nesser, 2005). Mueller (2006) mener noen unge har nære venner

eller mentorer, de ser opp til, som inviterer inn i islamistiske grupper. Det ligger da en forpliktelse og en forventning til at ungdommene er lojale med gruppens premisser og holdninger. Hegghammer (2002) bekrefter dette. Noen kan ha islamistiske ekstremister i nær familie eller i vennegjengen og føler seg sterkt presset til å la seg rekruttere for ikke å bli opplevd som en som svikter islam. Ahmad 16 år fra Pakistan;

Unge folk ser at eldre islamister, kanskje til og med noen i familien, som de har som forbilder og har tillitt til, sprenger seg i lufta og dreper mange barn og kvinner. Det har smitteeffekt på mindreårige.

Lia poengterer at det å være en del av et større nettverk skaper identitetsfølelse, der den ideologiske påvirkningen er sterk. Jihadisme blir sett på som kult blant unge muslimer fordi det får mye oppmerksomhet i media. På en annen side foregår en del nettmobbing av ekstreme islamister som kan provosere i retning av radikaliserings. (Nygaard, 2011). Informantene er unisont frustrerte, triste og ikke minst forargete over hets og trakassering av muslimer på internett. Spesielt etter eksplosjonen i Oslo 22. juli 2011. Norskeritreiske Cesaria 18 år forteller at hun så å si har sluttet å bruke sosiale medier på grunn av all sjikanen mot muslimene i Norge.

Al-Qaida og andre islamistiske nettverk har generelle retningslinjer for hvordan radikalisere nye rekrutter til terrorceller. De gis ut som hefter og legges ut på internett (Bokhari et al. 2006; Nesser, 2006). Nesser (2008) mener at, på tross av, oppskrifter og «terrorist start kit» skjer rekrutteringen stort sett ved personlige møter, reiser og treningssamlinger mellom rekruttene og erfarne islamistiske ekstremister. Terrorceller har egne folk som har til oppgave å rekruttere nye medlemmer. Det er vanskelig å finne forskning på hvordan selve rekrutteringsprosessen utøves, men det finnes historier om tøffe ordelag og tidvis bruk av vold. Det avgjørende elementet i rekrutteringsprosessen er samhandlingen mellom den som har ansvar for rekrutteringen og den som er på vei inn i radikaliserings. Lange intense diskusjonene skal føre til en overbevisning om å underlegge seg og delta i Jihad (Husain, 2007).

Propaganda

Indikasjoner i forskningen peker på at økt sosial og politisk misnøye og islamistisk propaganda gir grobunn for en kultur for rekruttering til ekstreme islamistiske miljøer

(Nesser, 2005; Lia & Nesser, 2010). Ekstreme islamistiske ideologier spres til utallige mennesker rundt om i verden. Samtidig blir intense og suggererende taler med musikk og levende bilder brukt for å spre frykt og trusler om hevn. Islamistisk propaganda i Europa bruker særlig religiøspolitiske konflikter, hvor muslimer flest klart opplever krenkelse fra Vesten og Europa, for å fremme og få sympati for islamistiske holdninger (Europol, 2012). Målet er å overbevise unge muslimske mennesker om at islam er under verdensomspennende angrep og at de en plikt til å forsvare muslimer fra hele verden (Bokhari et al., 2006). Propaganda oppmuntrer til oppvigleri, radikaliserings, selvradikalisering, rekruttering og ikke minst å få økonomisk støtte fra muslimsk befolkning i Europa (Europol, 2012). Hegghammer sier i FFI forum at det er på en annen siden er ekstreme islamister, som forsøker å verve via internett, avhengig av å ha tillit. Det er et stort problem fordi identiteten til aktørene er skjulte for hverandre (Nygaard, 2011).

Politiets sikkerhetstjeneste (2012) uttaler i årets trusselvurdering at enkelte muslimske ungdommer i Norge trolig er lett påvirkelig av islamistisk propaganda. Fem av guttene i studien forteller at de har chattet med ekstreme islamister på internett. Tre informanter har snakket direkte med ekstreme islamister i utlandet. De blir skremt av slik propaganda og tar verbalt avstand fra islamistiske ideologiske og holdninger. Ahmad 16 år fra Pakistan er engstelig for at heltehistorier, hvor unge muslimer vier livet til Jihad for å beskytte landet sitt, kan virke som rollemodeller for unge muslimer som ønsker å bli sett og bety noe spesielt; «Alle kan la seg påvirke ikke sant. Plutselig kan jeg tenke at jeg også må bli terrorist for å forsvare landet mitt».

Selvradikaliserende mennesker kan rekrutteres og inspireres av de 5000-6000 islamistiske internettsider som oppmuntrer muslimer til å starte egen radikaliseringsprosess og bli terrorister (Mueller, 2006). Enkelte unge muslimer blir inspirerte av islamistisk propaganda og tar selv kontakt med ekstreme islamistiske miljøer. Det kan se ut til at internett vil få stor betydning for omfanget av radikaliserings og dermed terrorvirksomhet i fremtiden. Samtidig er ikke ekstremistisk islamistisk propaganda direkte indikatorer på fremtidige angrep. Derimot gir det en bekymring i forhold til at home-grown terrorisme. Små sporadiske islamistiske celler i Europa kan bli inspirerte til å utføre terroraksjoner (Europol, 2012; Politiets sikkerhetstjeneste, 2012).

Ingen fremtid

De muslimske ungdommene i studien er opptatte av at utdanning er nøkkelen til lykke. Utdanningsmulighetene i opprinnelseslandene beskrives som elendige, men med veldig streng disiplin. Ali 15 år fra Pakistan poengterer; «Det er bedre utdanning i Norge. Man blir noe stort her. I Pakistan kan man ikke bli noe stort og da er eneste mulighet å drepe seg selv i Jihad eller begynne med kriminalitet». Informantene mener at det skal mindre til for å la seg verve til ekstreme islamistiske organisasjoner hvis en person er uten utdanning, fattige og uten fremtid. Gahr Støre (2006) poengterer at myndighetene må ha fokus på utdanning til alle og økt mellommenneske kulturforståelse i kampen mot tidligradikalisering av norske muslimske ungdommer. Professor ved pedagogisk forskningsinstitutt Ola Stafseng (2011) sier derimot at kunnskap og utdanning ikke forhindrer utvikling av fundamentalisme og grusomme terrorhandlinger i det norske samfunnet. Muligens tvert i mot. Det er, dessverre, ikke automatikk i at skolens pedagogiske opplegg sikrer dannelse av dømmekraft og moral.

Utenriksdepartementet (2006) ønsker å ha fokus på å øke forståelse mellom religioner og samfunn og bekjempe fattigdom. Økonomiske nedgangstid og arbeidsløshet utløser politiske spenninger som igjen øker rekruttering til ekstreme miljøer. Samtidig har ungdom med høyere utdanning har også latt deg verve til ekstreme islamistiske grupperinger.

Karim 18 år fra Somalia;

Jeg tror at hvis alle muslimer i Norge dro tilbake til hjemlandene sine ville noen av oss vært terrorister. Det er fordi at alle islamistiske terrororganisasjoner kommer fra veldig fattige land. Der er mennesker uten utdanning. De har veldig dårlige levevilkår og livet er helt uten fremtid.

Ali 15 år fra Pakistan er engasjert og hever stemmen; «I Pakistan er folk så fattige og noen selger barna sine til terrorister for pengenes skyld. Ja de blir solgt som selvmordsbomber. De må bare trenes opp først».

Fire av informantene er opptatte av at barn og unge som kommer alene som flyktninger til Norge kan være spesielt sårbare. Særlig de fra Somalia. De er utsatte for å bli lurt med i islamistiske nettverk fordi de lever uten beskyttelse fra voksne omsorgspersoner. Å arbeide mot å løse fattigdomsproblemet og samtidig sørge for et økt fokus på menneskerettigheter er også viktig i kampen mot islamistisk radikalisering (Justis- og politidepartementet, 2010). Norge deltar i nettverk mot radikalisering i Europa. Her poengteres det at tilhørighet, arbeid,

redusering av sosiale forskjeller og muligheten til å skape seg et eget liv er viktige virkemidler for å forebygge at ungdom glir inn mot radikaliseringsprosesser (Aursland, 2011).

Foreldreansvaret

Foreldrenes ansvarsforhold, i forhold til tidlig radikalisering, ble tema i flere av gruppene. Informantene er veldig opptatte av foreldrenes sterke påvirkningsmuligheter. De holdes, i stor grad, ansvarlige for de unges ideologiske veivalg. Foreldrene må være gode rollemodeller for barna sine og å ta klart avstand til vold som virkemiddel i religiøspolitiske konflikter.

Karim 18 år fra Somalia;

Hvis du har foreldre som sier det er ok å skade mennesker og oppfordrer deg til å bli terrorist kan det hende at du tar med deg den kunnskapen til du blir større. Og det skaper jo terrorister.

På ferie i sine opprinnelsesland stilles det krav om at foreldre opptrer som gode oppdragere og ikke minst beskyttere ved å være ekstra observante i forhold til islamistiske holdninger. Særlig viktig er det at de tar tydelig avstand fra våpen og vold. Ali 15 år fra Pakistan diskuterer engasjert;

Det kommer an på foreldrene da. Hvordan de oppdrar barna sine. Hva slags miljø du har barna dine i. Når de er på ferie med barna sine i land der det er tillatt med våpen, hva er du lærer barna dine? Lærer de da barna sine hvordan de kan håndtere våpen? Barna kan bli kjent med feil folk i hjemlandet sitt. Noen er nødt til å bli terrorister!

Sendt tilbake for å skjerpe seg

I tre forskjellige gruppeintervjuer uttrykker informantene bekymring for at ungdom blir sendt til opprinnelseslandet av disiplinære grunner. Det er typisk at ungdommen ikke vet hvor lenge oppholdet i opprinnelseslandet skal vare. De føler seg avvist av familien sin i Norge. Dette fremkaller stress, sinne og fortvilelse. En knalltøff hverdag som venter dem. I utgangspunktet har de liten respekt for foreldrenes ønsker og forventninger. Informantene mener at guttene er i faresonen for å utvikle ekstreme islamistiske holdninger. Fariah 15 år fra Somalia;

Muslimske foreldre er opptatt av disiplin. Det er vanlig å sende ungdom til hjemlandet i et til to år. Ungdom blir sendt hjem for at de skal skjerpe seg, men Gud vet om de ender opp i kriminelle gjenger, vervet av al Shabaab eller kanskje de velger den rette vei når de er i hjemlandet. Kanskje de som kommer tilbake til Norge har de fått beskjed om å gjøre Jihad og sprengte seg i Norge?

Summa 15 år fra Pakistan melder seg på; «Ja Gud vet hva som skjer med dem der nede og når de kommer tilbake til Norge»? Said, 15 år fra Somalia, deler bekymringen;

Det er lett å velge terrorisme der nede fordi noen forteller deg hva som skal skje. Du trenger ikke tenke. Men det enkleste kan koste deg livet ditt. Og du må drepe uskyldige folk.

Osman, 19 år, fra Somalia; «Når foreldrene sender barna sine til hjemlandet det er fifty/fifty om barna blir disiplinert og gode muslimer eller at de ender som terrorister».

Oppdragervold

Viktigheten om å ta avstand fra oppdragervold for å redusere radikaliserings er et tema i denne studien. Fire informanter, i tre forskjellige grupper, mener at vold mot barn i oppdragerøyemed gjør barn aggressive. De er glade for at Norge har lover som forbyr vold mot barn. Samtidig eksisterer oppdragervold i minoritetsmiljøer. Pakistanske Ahmad, 16 år, er alvorlig når han understreker;

Jeg tror de som blir med i Jihad og sprenger seg selv for å drepe andre har hatt det vondt som barn. Kanskje blitt mishandlet slik at de har fått psykiske problemer.

Mange innvandrerfamilier slår barna mye i oppveksten det er ikke bra i det hele tatt.

Raja (2009) har stadig fokus på at barn i innvandrerfamilier blir utsatt for oppdragervold. I den kollektivistiske barneoppdragertradisjonen er det ikke bare foreldrene som disiplinere barna, men også stor familien og imamene i koranskolene. Det er kjent at barn, over mange år, har blitt fysisk avstraffet i koranskoler i Norge. Å utsette barn for oppdragervold avler avmaktsfølelse. Når voksne slår barn signaliseres det at barnet ikke har verdi og at en står alene i verden. Hjernen er i konstant alarmberedskap. Det eneste viktige i livet blir å forsvare å beskytte seg. Det kan være en medvirkende i utvikling mot ekstremisme (Raja, 2010,

2011). Konsekvensene for barn som opplever vold i familien er forbausende konsistente og skadelige på tvers av kulturer og til tross for ulike kulturelle verdier og tradisjoner. Samtidig viser forskning at særtrekk i minoritetsbarns livsvilkår gir dem en viss sårbarhet men også muligheter (Hofman, 2011). Innvandrerungdom utsettes stigmatisering og diskriminering. Hvis ungdommen i tillegg opplever at familien og storsamfunnet svikter eksisterer en klar opphopning av risikofaktorer for voldshandlinger (Ansar, 2011).

Faktorene; oppdragervold, å sende muslimsk ungdom til hjemlandet for å skjerpe seg og foreldreansvaret er funn som jeg finner lite støtte for i radikaliseringsforskningen.

Det er et tankekors at alle refleksjonene informantene presenterer om radikalisering av muslimsk ungdom, handler om faktorer som den potensielle tidligradikaliserede har minimal innflytelse på. Det er andres skyld, foreldrene, familie, venner, imamene eller mektige islamistiske ledere. Eller vanskelig styrbare faktorer som; fattigdom, ensomhet og manipulering. Informantene rapporterer også beveggrunner for radikalisering som det å være styrt av religiøse overbevisninger og forpliktelse til Jihad fordi opprinnelseslandet er undertrykt eller angrepet. Alle forslagene om faktorer som påvirker radikaliseringsprosesser handler om årsaksforklaringer som reduserer ansvaret for den som tar valget om å bli radikaliseres. Varvin (2009) sier at de fleste fundamentalistiske retninger argumenterer ut fra et offerperspektiv. Satt på spissen blir de potensielle radikaliserede fremstilt som viljeløse ofre som ikke har ansvar og er uten valgalternativer. Nok en gang refererer informantene til et religiøst ideologisk krysspress. Det kan oppleves som et Catch 22 scenario. Er situasjonen for den potensielle radikaliserede ungdommen helt uten vilje og håp, eller rett og slett gjenklang av selvoppfyllende profeti? Terror og radikaliseringsforskning støtter informantenes refleksjoner om aktuelle risikofaktorer. Informantene uttrykker maktesløshet og fortvilelse fordi de ikke klarer å påvirke islamistisk ungdom til endring av deres oppfatninger. Det er et tankekors at faktorer som moral, personlig ansvar eller rett og slett ideologiske valg ikke større oppmerksomhet i forskningen.

Denne studien har også gitt empiri til tre viktige sårbarhetsfaktorer, i forhold til tidligradikalisering av norske muslimske ungdommer, som jeg finner lite av i forskning på feltet. Informantene har vært opptatt av å formidle at foreldreansvar, å sende muslimsk ungdom til opprinnelseslandet av disiplinære årsaker og oppdragervold er viktige tema som

må få større fokus i radikaliseringsforskning. I gjensidig respekt og kjærlighet for hverandre som samfunnsborgere og i viljen til ærlig og åpen dialog finnes nøkkelen for et tryggere Norge (Raja, 2010).

3.4 Resiliens

Mohammed, 15 år fra Pakistan, har vært lenge stille under fokusgruppeintervjuet. Han kaster seg plutselig inn i samtalen; «Jeg blør for folket mitt, det norske folket da».

Jeg har referert til diverse situasjoner og mye forskning som viser at muslimske ungdommer er utsatt for trakassering, stressbelastninger, krenkelsers, religiøs diskriminering, stigma og marginalisering. Jeg ønsker ikke, ensporet å stigmatisere denne befolkningsgruppen ytterligere ved kun å ha fokus på sårbarhet og risiko. Informantene som delte triste og potensielt traumatiserende historier om død og lidelse opplevde å få mye empati og støtte fra de andre i fokusgruppen. Det ble ofte stille noen minutter etter heftige historier. Samtidig ble det delt nikk, hoderisting og nonverbale signaler som ga inntrykk av et slags fellesskap. Hyppig ble innspill startet med, «vi muslimer».

Det ville også vært direkte urettferdig fordi disse informantene byr på en rekke faktorer som øker resiliens. Helmen Borge (2007) definerer resiliens som et vitenskapelig begrep om det å fungere godt på tross av påkjenninger. Begrepet er uløselig knyttet opp mot det som utfordrer mestring og vekst. Resiliens kan forstås som en persons motstandskraft, det vil si en evne til å hente seg inn og mestre vanskeligheter. Eksempelvis kan informantenes uttalelser om at de opplever seg som en del av det muslimske fellesskapet i Norge en resiliensfaktor.

Det er helt nødvendig at det norske samfunnet ser og anerkjenner unge muslimers ressurser og perspektiver i deres leting etter identitet (Raja, 2010). Alle informantene uttrykker dyp religiøsitet og vil mer enn gjerne proklamere sin tro. Cesaria, 18 år fra Norge og Eritrea, er sikker i sin sak; «Jihad er først og fremst å kjempe for religionen sin ikke hellig krig. Informantene satte sin ære i å demonstrere sin viten om islam og i redegjørelsen av begrepet Jihad. Jihad er en sentral del av informantenes utøvelse av sin tro. De ønsker å ufarliggjøre begrepet i det norske samfunnet.» Said, 15 fra Somalia, forteller at muslimske jenter gjør Jihad ved å gå med hijab, menn kan spare til skjegg eller å be fem ganger om dagen.

Informantene er oppgitte over at islamistenes definerer Jihad kun som hellig krig. Å yte motstand kan være en viktig faktor som kan gi vekst og styrke.

De eldste informantene forteller meg inngående at Jihad er en personlig sak mellom Allah og personen selv. Mohammed, 15 år fra Pakistan sier at hvis han dør under Jihad så dør han som martyr. Cesaira 18 år fra Norge og Eritrea forteller at Jihad aldri betydd at du skal drepe andre ved å drepe deg selv. Hun deler en personlig og spesiell historie;

Du vet da en konvoi med mennesker skulle frakte utstyr og medisiner til Gaza i fjor? Da israelerne stoppet dem og mange ble drept? Der skulle mamma være med. Hun konverterte til islam når hun traff pappa. Hun fortalte meg at hun skulle gjøre Jihad på den turen og jeg ble kjempe redd. Jeg trodde mamma skulle sprengte seg selv å bli terrorist. Jeg hadde jo lært via media at Jihad betydde hellig krig og terror. Jeg blir også revet med av media, seriøst altså! Så forklarte hun meg at Jihad var å kjempe for religionen sin. Dør du så dør du. Hun ville det. Hvis hun døde på turen så ville hun bli martyr. Hun fikk ikke lov av pappa heldigvis. Han ble streng og sa at du er kona mi, så du blir her! Jeg forstår henne jeg. Hadde jeg vært eldre tror jeg at jeg selv hadde hatt lyst til å gjøre det.

Religion kan være viktig for å mestre å gi mening og en kilde til trøst og styrke (Hofman, 2011; Ungar, 2008). Informantene er i et miljø med etnisk og religiøst fellesskap. Her opplever de bekreftelse, trygghet og gruppetilhørighet som klart er med å forme deres identitet, som er viktig for resiliens.

En unormal hendelse kan gi stressreaksjoner som er naturlige og viktige. Målet med kroppens reaksjoner er at vi skal kunne mobilisere uanede krefter for beskyttelse. Med tiden kan erfaringene gi personlig vekst og motstandskraft i eventuelle nye stressbelastninger (Weisæth, 1995). Det eksisterer et potensiale for å finne mening etter en traumatisk hendelse. Hvordan man blir møtt av andre og tidligere livserfaringer er viktige faktorer i denne sammenhengen (Varvin, 2008). Etter 22. juli var toppolitikere og kongehuset helt tydelige på viktigheten av å inkludere hele Norges befolkning i et sterkt og solid felleskap. Dette blir referert flere ganger under fokusgruppeintervjuene. Ungdommene fant trøst og trygghet i disse uttalelsene. Karim var tydelig berørt; «Jeg er veldig stolt over statsministeren, kronprinsparet og kongen og talene deres etter 22. juli. Det var så fint og rørende. At folk sto sammen og faktisk brydde

seg. Og at vi ikke tydde til vold, men fred». Abdil, 17 år fra Afghanistan, ser bort på kompisen sin og nikker med alvorlig mine.

De muslimske ungdommene i denne studien tror på dialog. Ønsket og behovet om å bli sett, hørt og få anerkjennelse er stort. Mange av de muslimske ungdommene i denne studien formidlet historier om håp og glede. Norskeritreiske Cesaria 18 år; forteller med smil om munnen;

Det var noen dager etter 22. juli. Jeg har en gammel norsk mann som nabo. Han hadde bakt boller og gikk rundt og delte de ut til alle som bor i blokka. Det syns jeg var kjempe søtt. Han sa det at han burde ha satt mere pris på utlendingene her i Norge. At vi som er her jobber og står i. Så forklarte han at da han vokste opp så han kanskje en utlending i året. Han følte at han ville gjøre noe godt for oss utlendinger. Ja han var kjempe snill. Så folk tok også veldig godt vare på hverandre.

Viktigst for resiliens, etter en traumatisk hendelse, er at barn og unge får beskyttelse hos minst en voksen omsorgsperson i livet sitt (Weisæth & Dalgard, 2003; Helmen Borge, 2007). Det er vesentlig å identifisere de kulturelle aspektene, den sosiale konteksten og eventuelle tilleggsbelastninger spesifikke grupper av minoritetsbarn og unge opplever, for å identifisere faktorer som kan bidra til resiliens (Ungar, 2008). De kan ha spesielle erfaringer knyttet til kultur, og etnisk tilhørighet som gir mulighet for mestring. Det antas at mennesker har et begrenset repertoar av responser på stressende hendelser i livet. Følelser og symptomer vil dukke opp på tvers av kulturer (Hofman, 2011). Vi vet likevel ikke om beskyttelsesfaktorene er universelle og gjelder på tvers av kulturer. Derfor kan betydningen av begreper gjøre resiliensforskning på etniske minoriteter vanskelig. Begreper som risiko, kompetanse og motgang er vanlige begreper i den vestlige verden. Er betydningen bak ordene automatisk den samme, i andre og fremmede kulturer? I Vesten har vi oppfatninger om hva det vil si å mestre. Eksempelvis å fullføre skolen, å ha sterk tilknytning til en av foreldre og evne til å kunne ta autonome beslutninger. Det er ingen selvfølge at de samme kriteriene vil bety mestring og øke resiliens i en annen kultur. Derfor er det også store kulturelle variasjoner på hvordan motstand forventes og takles. Resiliens er en flerdimensjonal konstruksjon som er fremforhandlet mellom individet og samfunnet. Kultur, kontekst og elastisitet er nøkkelford som kan forklare etnisk minoritetsungdom og resiliens. Å ha gode relasjoner regnes som en flerkulturell resiliensfaktor (Helmen Borge, 2007; Ungar, 2008). Informantene refererer til at det er mye omsorg i innvandrerfellesskapet. Miljøet er lite og alle kjenner alle. Samholdet

blant muslimske ungdommer er sterkt. Det oppleves tryggere å bo i en bydel hvor mange muslimer er samlet.

Informantene har behov for å uttrykke tanker og følelser etter hendelsen 22. juli 2011. Fariah 15 år fra Somalia er tydelig berørt, hun slår ut med armene og snakker med hele kroppen;

På internett var det utrolig mange prikk, prikk, prikk. Som betyr; rest in peace!! Det var fint, men også kjempe kjipt! Vondt, men godt på en måte. Folk brydde seg skikkelig om hverandre.

Informantenes åpner for og deler refleksjoner om sensitive og vanskelige tema. Det vitner om modenhet, kunnskap og livserfaringer. Mot til å si hva de mener og vilje til å være med å endre det norske samfunnet ved å dele sin kunnskap, er ressurser som kan bidra til resiliens for den enkelte og for felleskapet.

I en studie på etnisk minoritetsbarn og vold i familien, viste det seg at kontakt med storfamilien kan være en faktor for resiliens. Denne kontakten var viktig for barns identitetsfølelse, følelse av tilknytning og støtte mot rasisme. Den kulturen ungdommen vokser opp i påvirker måten man ser på verden, og gir deg redskapene du trenger til å overleve. Kulturen definerer måten et menneske behandler erfaringene sine på (Hofman, 2011; Ungar, 2008). Etnisk minoritetsbarn som opplevde vold i familien gjorde skjerpede valg og klarte å trekke det beste ut av de to kulturene de levde i. Samtidig viser det seg at beskyttende faktorer, også kan være risikofaktorer (Hofman, 2011). Migrasjonsforskere etterlyser mere forskning på minoritetsungdom og deres familiestrukturer, miljø og opplevelse av skoletiden opp mot risiko og resiliens (Cause et al. 2011).

De muslimske ungdommene i denne studien har mange utsagn som vitner om selvstendighet, mot og styrke. Det er faktorer som kan være beskyttende faktorer etter en traumatisk hendelse (Ungar, 2008). Said 15 år fra Somalia tok direkte kontakt med al Shabaab tilhengere i Somalia for å diskutere terrorisme;

Jeg er fra Somalia og har spurt en gang noen fra en islamistisk gruppe om hvorfor de kriger. Hva vil de oppnå? Hva kjemper dere for? De svarte at det var hellige krig og at det sto i koranen. Men det står ikke i koranen at du skal drepe gutter og barn. I koranen står det at mindreårige ikke skal være med å krige. De dreper barn og kvinner det er grusomt. Det er Haram.

Seks av informantene har innspill om ikke å la seg krenke. Ahmad 16 år fra Pakistan er stolt. Han viser seg ukrenkbar;

Tegneren av karikaturtegningene når ikke sitt mål og oppnår ikke sin vilje ved å forsøke å krenke meg. Det klarer han ikke ved å provosere meg. Dessverre er det mange andre som krever hevn og som hater ennå høyere de kristne etter at karikaturer av profeten Muhammed er trykket i massemedia.

Informantene tar høylytt til motmæle i sensitive religiøspolitiske diskusjoner. Kellechi 15 år fra Pakistan; «islamistiske terrorister leser og forstår koranen helt feil. De tror de viser den sanne islam, men det gjør de absolutt ikke». Sohaila 15 år fra Pakistan er for det meste stille under fokusgruppeintervjuet. Helt på slutten av intervjuet har hun bestemt seg for å si noe viktig. Hun tar sats og sier lavt; «Islam betyr fred. Vi har en fredelig religion og fredelige mennesker». Det er viktig for informantene å formidle en fredfull identitet. De ønsker å gjøre nordmenn trygge på at muslimer også er gode mennesker.

De muslimske ungdommene i denne studien tror at hvis alle får det bedre i Norge vil integreringen også gå lettere. Informantene viste seg frem som høflige, stolte, engasjerte, kunnskapsrike og reflekterte muslimske ungdommer. Blant mine 16 informanter fantes mange ungdommer med et stort behov for å ytre seg. Ungdommene sa klart og tydelig at de trengte et talerør. De tok helt bevisst i bruk den sjansen de fikk under intervjuene. Flere ganger observerte jeg muslimsk ungdom lene seg over diktafonen. Det ble snakket høyt og andektig om viktig og alvorlige temaer. De holdt appeller om hvem de er, hva de tenker om religiøsitet, holdninger til terrorisme og ikke minst om fred. De ville vise meg og Norge en annen side av muslimsk ungdom enn hva de oppfatter media til stadighet gir inntrykk av. Bildet de ønsket å tegne var av muslimske ungdommer som selvbevisste skikkelige mennesker som vil leve i fred med sine omgivelser. De har tro på at det nytter å holde appeller og gjør det med integritet og styrke. Uttrykket er med store svulstige ord og nesten veslevoksne vendinger. Formålet er å få oppreisning, respekt og ære i det norske samfunnet. Kanskje kan denne kunnskapen om muslimsk ungdom i Norge og deres refleksjoner om religiøspolitiske konflikter og terrorisme være med å redusere gapet mellom «oss og dem», slik at vår felles fremtid blir tryggere. Said, en somalisk femtenåring bøyer seg over diktafonen under fokusgruppeintervjuet. Ansiktet er alvorstynget og neseborene utspilt. Han holder appell;

Det er fremtiden vår som teller. Vi kan gjøre det bedre enn islamistene. Vi må være sterke og overleve fordommer og hets. Vi må kjempe mot de negative ryktene som er mot muslimer. Kjempe mot de som sier at det å være muslim er å være terrorist. Vi må kjempe for gode forbilder og ikke la islamistiske terrorister være våre forbilder. Vi må holde fast på at islam er en fredelig religion at den ikke tillater at man dreper andre uskyldige. Vi må respektere andre som tror på andre religioner og andre ideologier. Islam betyr fred, og det er det viktig at alle vet!

Informantene som holdt appeller fikk positiv respons fra resten av gruppa. De ga hverandre anerkjennelse både non verbalt og verbalt. Det var tydelig at de muslimske ungdommene vokste på den støtten de fikk. Responsen var små smil og et kroppsspråk som viste integritet og fasthet. De var tydelig stolte av hverandre. Flere ble inspirerte og hadde behov for å supplere appellene med egne ord.

De muslimske ungdommene i studien ønsker å kjempe og ikke gi opp for de utfordringene de har. Samtidig utfordrer de islamistene ved å tale dem midt i mot. Ahmad 16 år fra Pakistan har viktige ting på hjertet;

I Koranen står det ingen ting om at man har lov til å drepe. Det er Haram å drepe uskyldige. Profeten blir sint. Det er helt ulovlig. De som tolker skriften slik, har misforstått. Al Shabab og Al Qaida har misforstått. De dreper kvinner og barn, og mener at de har rett til det. Det er forferdelig. Disse gruppene er med på å skape hat mot islam.

Jeg oppfattet at informantene helt klart opplevde at de gjorde noe viktig ved å snakke inn på bånd om alvorlige temaer som ære og samvittighet og religiøspolitiske konflikter. De formidlet et varsko om terrorfare, men også håp, tro og ønsker for fremtiden. Said, 15 år fra Somalia, avslutter med rolig sindig stemme;

Dere nordmenn tenker at det muslimske folk er selvmordsbombere, men koranen skriver om fred. Hvis dere hadde blitt kjent med oss og landene vi kommer fra, ja fått mere kunnskap om oss, ville nordmenn ha forandret mening om oss muslimske ungdommer i Norge. Vi vil så gjerne at dere respekterer oss.

Informantenes appeller er viktig og må bli hørt. De byr på kunnskap som er essensiell for alle, men særlig for mennesker som har til oppgave å formidle kunnskapen videre. Politikere,

media og enkeltborgere kan spille viktige roller i å redusere spenninger og fremme forståelse mellom ulike trosretninger, kulturer og etniske grupper (Allen, Nielsen, 2002). Når dialogen går i vranglås er det ofte fordi den ene parten opplever at den andre er premissleverandøren. Muslimene i Norge er en minoritet derfor bør denne faktoren tas hensyn til. Verdien av et kulturelt komplekst samfunn ligger i økt kjennskap til hverandre og som legger forholdene til rette for dialog og gjensidig kritikk. Anerkjennelse betyr at noen er villige til å høre etter (Hylland Eriksen, 2004).

Det de muslimske ungdommene ønsker seg aller mest er å bli inkludert i det flerkulturelle Norge hvor deres religiøse identitet kan bli ivaretatt og respektert. Ali 15 år fra Pakistan har en teori han tror på; «Nøkkelen til fred at alle har det godt i Norge».

Oppsummerende konklusjon

Denne studien har en hermeneutisk og fenomenologisk vitenskapsfilosofisk overbygging. Jeg har brukt, hovedsakelig, fokusgruppeintervjuer med supplement av enkelte dybdeintervjuer. Den vitenskapsteoretiske bakgrunnen for forskningsprosessen er en Grounded Theory, inspirert, analytisk tilnærming. Problemstillingen i denne studien er;

Hvordan reflekterer muslimsk ungdom i Norge over religiøspolitiske konflikter og terrorisme?

Med påfølgende forskningsspørsmål;

1. Hvordan påvirker religiøspolitiske konflikter og terror informantenes liv?
2. På hvilken måte setter informantene religiøspolitiske konflikter og psykososiale forhold i sammenheng med radikalisering?

Empirien har synliggjort flere scenarioer hvor den muslimske befolkningen kommer opp i paradoksale situasjoner hvor de opplever ikke å kunne unngå alvorlig konsekvenser for liv og helse på grunn av motstridende begrensninger. Jeg har fått ny kunnskap og en forståelse av at informantene ender opp i posisjoner hvor de opplever seg sjanseløse i forhold til å kunne unngå å bli negativt rammet. Derfor har jeg valgt metaforen Catch 22 som kjernekategori. Ved grundig analyseprosess kom jeg tilslutt frem til fire kategorier som rammer inn det jeg vurderer som det sentrale i empirien for å belyse og besvare forskerspørsmålene i studien;

Mitt lille land?, På ære og samvittighet, Radikalisering og Resiliens.

Mitt lille land?

Fariah, 15 år fra Somalia; «Islamistene er vår verste fiende». Budskapet er mangefasettert. Informantene opplever at de blir identifisert med terroristene, som også truer og dreper dem. Samtidig blir de stilt til ansvar for handlinger utført av ekstreme islamister. I timene fra eksplosjonen i Oslo 22. juli og til høyreekstreme Anders Behring Breivik ble arrestert forteller informantene om alvorlige og truende sanksjoner som fysisk vold, trakassering og hets. Høyreekstremister utnytter sin ytringsfrihet og kringkaster islamofobiske og trakasserende rasistiske ytringer i massemedia og via sosiale medier. Resultatet er at informantene er livredde for all slags terrorisme. Mange av informantene oppgir at de opplever en tilnærmet

kontakt frykt og uro. Samtidig tilkjennegir de en markant avmaktsfølelse. Disse forholdene gir seg utslag i redusert livskvalitet og hemninger i hverdagen. De ønsker å oppnå kontroll og søker informasjon i alle typer media. Erfaringer med krigstilstander og terrorisme fra opprinnelsesland som, Iran, Somalia og Afghanistan, har satt dype spor og øker faren for retraumatisering etter 22. juli.

Hva hvis det hadde vært al Qaida som angrep Norge 22. juli? I et slikt tilfelle frykter informantene en ekstrem eskalering av vold og trakassering rettet mot den muslimske befolkningen, og i verste fall borgerkrig. Flere var forberedt på å flykte fra Norge allerede 22. juli, før gjerningsmannens ideologiske bakgrunn ble avslørt. Problemet er at flere allerede har flyktet fra land som herjes av krig, terrorisme og lidelse. De frykter for sine liv, men har ingen steder å rømme. Et Catch 22 scenario.

Kategorien; Mitt lille land?, betegner informantenes fortvilelse over at deres lojalitet og innsats i det norske samfunnet ikke er nok til å bli inkludert og ivaretatt av fellesskapet, hvis islamistisk terrorisme rammer Norge i fremtiden. De er redde og desillusjonerte i forhold til å ha en fremtid i Norge. Mangel på tilhørighet kan gi utslag av avmaktsfølelse, psykososial sårbarhet og aggresjon.

Å ha norske venner gir en opplevelse av tilhørighet i et fellesskap. Informantene tar i veldig liten grad initiativ til vennskap med etnisk norske ungdommer, i frykt for avvisning. De er redde for å bli forrådt og misforstått med bakgrunn i den regjerende mistenkeliggjøring av muslimers skjulte agenda om Jihad. Best beskyttelse opplever de å få i trygge omgivelser med mennesker som forstår deres kultur og religion. Da blir de spart for religiøspolitiske konfrontasjoner og krenkelser. Igjen, på bekostningen av integreringen i det norske samfunnet, som er så viktig for at vi alle skal kunne leve sammen i fellesskap og trygghet.

På ære og samvittighet

De muslimske ungdommene rapporterer at rasistisk trakassering, stigmatisering og religiøs diskriminering oppleves svært krenkende og reduserer livskvalitet. Handlingsalternativene er få. Det handler om å tåle eller å ta til motmæle. Hovedmantra, under alle intervjuene, er å møte krenkelsene med fredelig midler. Vedvarende negativ stigmatisering kan ha konsekvenser som selvpoppfyllende profeti eller økende motstand. Samtidig med at

storsamfunnet svikter eksisterer det en klar opphopning av risikofaktorer for voldshandlinger (Ansar, 2011).

Krigen mot terror, med Norges deltagelse, konstruerer lojalitetskonflikter som de muslimske ungdommene må forhold seg til. Argumentene i diskusjonen om hvem som er den egentlige terroristen, bar preg av religiøs overbevisning, identitet og kulturell tilhørighet. Informantene strever med å posisjonere seg religiøst og ideologisk i forhold til sin ære og samvittighet.

Awal, 17 år fra Afghanistan, illustrerer dette godt;

Hvis jeg i utgangspunktet likte USA og deres ideologi, og amerikanerne en dag dreper min familie i Afghanistan og jeg fikk vite det på skolen, da ville jeg selvfølgelig, med en gang, gjort min plikt i følge islam og gjøre Jihad sammen med Taliban eller al Qaida for å hevne drapene på familien min. Det skjer ofte i Afghanistan. Krig skaper hevn og mere krig. Jeg har familie som er drept både av Taliban og USA.

I fokusgruppene foreligger klare konvensjoner om at koranen krever at alle muslimer skal delta i Jihad hvis du, familien din eller landet ditt blir angrepet. Fire informanter gir, i tøffe ordelag, klar beskjed og nærmest presser de andre informantene til å bifalle dette faktum. Det poengteres stadig, under alle intervjuene, at islam betyr fred og at de muslimske ungdommene tar avstand fra vold. Dette utgjør et brutalt skjæringspunkt og et religiøst ideologisk krysspress. Jeg oppfatter dette som en ekstrem paradoksal setting hvor informantene blir skadelidende på grunn av motstridende begrensinger, et nytt Catch 22 scenario.

Religiøspolitiske krenkelser som brenning av koranen og trykking av karikaturtegninger av profeten Muhammed sårer alle informantene. Enkelte, muslimske ungdommer i studien, uttrykker at de er fortvilede over ikke å kunne stanse krenkelsene, eller forsvare islam. De ønsker hevn. Igjen beskriver de følelser som fortvilelse og hjelpeløshet. De mangler egnet handlingsnøkkel for å avhjelpe situasjonen.

Karim, 18 år fra Somalia ønsker å møte krenkelsene slik;

Selvfølgelig hater jeg de som brant Koranen. Det er Islams hellig bok og jeg elsker profeten høyere enn foreldrene mine. Men vil de brenne koranen må de brenne meg for jeg har koranen i mitt hjerte.

Informantene setter religiøspolitiske konflikter i klar sammenheng med radikalisering i diskusjonene når hevn og krav om Jihad ble problematisert. De bekjenner at enkelte

muslimske ungdommer lar seg overmanne av krenkelse og avmaktsfølelse og søker til ekstremistiske islamistiske grupperinger.

Hvordan religiøspolitiske konflikter og terror påvirker informantenes liv kan illustreres som et edderkoppnett av utfordringer og dilemmaer. Det er et paradoks at relevant forskning sier at islamofobi, trakassering, marginalisering, stigmatisering og religiøs diskriminering igjen øker faren for radikaliserings av muslimsk ungdom (Ahmad, 2008; Disha et al, 2011; Europol, 2012; Politiets sikkerhetstjeneste, 2012).

Radikalisering

Alle informantene i denne studien bekrefter at det foregår radikaliserings blant norske muslimske ungdommer. Informantene mener at ekstreme islamistene forsøker å true og manipulere muslimsk ungdom til radikaliserings, for så å utnytte dem for å nå egne mål. De uttrykker avmakt og fortvilelse fordi de ikke klarer å påvirke ungdom med islamistiske holdninger til å endre oppfatninger. Deres opplevelse er at islamistene svikter og ødelegger for alle muslimene i verden som er opptatt av fred. Er det bekymringsfullt, i seg selv, at informantene har så mye kunnskap og kjennskap til radikaliserings?

Informantene har mange gode refleksjoner om sammenhenger mellom psykososiale forhold og radikaliserings. De poengterer viktigheten av samhørighet og fellesskap og ungdommens behov for rollemodeller. Sårbare grupper karakteriseres som ungdom med rusproblemer, tidlig kriminell debut eller de som har vært utsatt for traumatisk stress. Informantene mener at mindre omsorgsfulle foreldre har et stort ansvar for at ungdom søker ekstreme islamistiske miljøer. De utdyper at ungdom er usedvanlig lette å manipulere. De higer etter å bli akseptert i en vennegjeng og vil snart adoptere gjengens holdninger.

Imamenes makt og holdninger til ekstrem islamisme reflekterer informantene grundig over. Dette fremstilles som et sensitivt tema og flere bekrefter at det er al Qaida vennlige imamer i Norge. De forteller også at barn som blir sendt til en bestemt moské i Norge vil være ekstra utsatte for radikaliseringsproblematikk. Informantene påpeker at foreldrene har et stort ansvar for ikke å sende barna sine til denne spesielle moskeen. Det blir bekreftet av terrorforsker Nesser (2006) at ekstreme islamister forsøkte å verve muslimer til Jihad fra en moské i Oslo i 2004.

Muslimsk ungdom som har voksne rollemodeller med islamistiske holdninger oppleves som en sårbarhetsfaktor. Ahmad 16 år fra Pakistan sier ettertenksomt;

Unge folk ser at eldre islamister, kanskje til og med noen i familien, som de har som forbilder og har tillitt til, sprenger seg i lufta og dreper kvinner og barn. Det har en smitteeffekt på mindreårige.

Suggererende ekstrem islamistisk propaganda skremmer informantene. De muslimske ungdommene i studien er opptatte av at utdanning er nøkkelen til lykke. Lav levestandard og liten tro på en god fremtid er psykososiale faktorer som har stor betydning for radikaliseringsinformantenes opprinnelsesland. Ali 15 år fra Pakistan poengterer; «Det er bedre utdanning i Norge. Man blir noe stort her. I Pakistan kan man ikke bli noe stort og da er eneste mulighet å drepe seg selv i Jihad eller begynne med kriminalitet».

De fleste av de psykososiale sårbarhetsfaktorene som informantene reflekterer over støttes av ekspertisen på feltet (Europol, 2012; Goli & Rezaei, 2010; Mueller, 2003; Politiets sikkerhetstjeneste, 2012).

Det er et tankekors at alle refleksjoner informantene har om tema radikaliseringsav muslimsk ungdom handler om faktorer som den potensielle tidligradikalisererte har lite innflytelse på. De blir fremstilt som viljeløse ofre som ikke har ansvar for den situasjonen de kommer opp i. Informantene mener at rettferdig fordeling av goder og et humant samfunn med omsorg og ivaretagelse vil forhindre radikaliseringsav muslimsk ungdom. Hva med faktorer som moral og personlig ansvar?

Resiliens

Det er nødvendig å belyse informantenes motstandsdyktighet for å få et bredere og mere komplett bilde på hvordan religiøspolitiske konflikter og terrorisme påvirker informantenes liv. Samtidig er det viktig ikke ytterligere å stigmatisere en allerede marginalisert befolkningsgruppe.

Informantene åpner for og deler refleksjoner om sensitive og vanskelige tema. Det vitner om modenhet og lærdom etter dyrekjøpt livserfaringer. De har mot til å si hva de mener og vilje til å være med å endre det norske samfunnet ved å dele sin kunnskap og sine refleksjoner. Det er ressurser som kan bidra til resiliens for den enkelte og for fellesskapet. De muslimske

ungdommene i denne studien har mange utsagn som vitner om selvstendighet, mot og motstandsdyktighet. Det er faktorer som kan virke beskyttende etter traumatiske hendelser (Ungar, 2008).

Å ha gode relasjoner regnes for å være en flerkulturell resiliensfaktor (Helmen Borge, 2007; Ungar, 2008). Informantene lever i et etnisk og religiøst fellesskap. Miljøet er lite og samholdet sterkt. Informantene liker å bo i bydeler hvor mange muslimer er samlet. Her får de bekreftelse, trygghet og gruppetilhørighet.

Informantene tror på dialog. Formidlingsbehovet er stort. De har et sterkt ønske om å få fortelle sin versjon til det norske folket og rydde unna det de opplever er misforståelser og generaliseringer. Når de bøyde seg over diktafonen holdt de flotte appeller om essensielle tema og tanker for deres liv.

Tre funn i denne studien som jeg finner lite belyst i radikaliseringsforskningen. Foreldrenes ansvar som gode rollemodeller i forhold til radikaliseringsproblematikken, spesielt når familien er på besøk i opprinnelseslandet. De poengterer viktigheten av at foreldrene tar avstand fra våpenbruk. Videre er informantene oppriktig bekymrede for muslimsk ungdom som blir sendt hjem til opprinnelseslandet av disiplinære grunner. Sist, men ikke minst, er informantene opptatte av at oppdragervold skader barn og unge. Vold avler vold. De er redde for en utvikling av sinne og en aggresjon senere kan lede ungdom inn i ekstreme islamistiske miljøer. Dette er forhold som jeg vurderer å være interessant for radikaliseringsprosessen og bør belyses videre i forskningen.

Denne studien er høyaktuell. Rettsaken mot gjerningsmannen fra 22. juli 2011 er i skrivende stund akkurat startet. Hans høyreekstreme islamofobiske holdninger blir kringkastet til hele verden.

Denne studien har tydeliggjort informantenes store usikkerhet i forhold til deres rolle og posisjon i det norske samfunnet. Det kan være grunn til å tro at denne usikkerheten og utryggheten også deles av andre ungdommer med muslimsk tilhørighet i Norge. Hvordan møter vi så disse i vårt samfunn? Hva innebærer det å vise mere åpenhet og demokrati som hele Norge snakker om nå etter 22. juli 2011? Hvordan kan vi, i tilfelle, møte disse muslimske

ungedommene slik at vi tar deres utrygghet på alvor? Dette er praktiske utfordringer som naturlig melder seg i kjølevannet av denne studien.

Fokusgruppeintervjuer supplert av enkelte dybdeintervjuer fungerte godt som datainnsamlingsmetode for å svare på forskningsspørsmålene. Materialet er altfor lite til å kunne generaliseres til å gjelde andre muslimske ungdommer i Norge.

Forskning på radikaliseringsprosesser og terrorisme, i forebyggingsøyemed, er viktig. Vi må bygge broer som fremmer integrering, fellesskapsfølelse og gjensidig respekt i kampen for å redusere radikaliseringsprosesser av muslimsk ungdom i Norge. Derfor er det viktig å lytte intenst når muslimsk ungdom i Norge deler tanker, erfaringer og følelser om sensitive tema som religiøspolitiske konflikter og terrorisme. Bare ved å lære hverandre bedre å kjenne kan vi utvikle gjensidig tillit. Det eksisterer fremdeles et stort potensial for ny kunnskap i den unge muslimske befolkningen som ennå ikke er eksplorert.

Litteraturliste

- Abada, T., Hou, F. & Ram, B. (2008). The effects of harassment and victimization on self-rated health and mental health among Canadian adolescents. *Social Science & Medicine* 67(4), 557-567.
- Abu-Ras, W. M. & Suarez, Z. E. (2009). Muslim Men and Women's Perception of Discrimination, Hate Crimes, and PTSD Symptoms Post 9/11. *Traumatology* 15(3), 48-63.
- Ahmad, A. (2008). *Studies on violent Radicalization: the beliefs ideologies and narratives. In-Country Report: Denmark*. The Danish Centre for Conflict Resolution, on behalf of The Change Institute for the European Commission (Directorate General Justice, Freedom and Security).
- Al- Kubaisi, W. (2011), Myten om islamofobi, *Document.no*, 11.11.2011, <http://www.document.no/2011/11/myten-om-islamofobi/> Funnet på verdensveven 12.12.2011.
- Allen, C. & Nielsen, J. S. (2002). *Summary report on Islamophobia in the EU after 11. September 2001*. Vienna, Austria: European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia.
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2009). *Reflexive Methodology. New Vistas for Qualitative Research*. Second edition, London: Sage Publication Ltd.
- Andersen, A. M. & Grøttum, E-T. (2012, 17. januar). PTS's trusselvurdering: Ekstrem islamisme den største trusselen. VG. Hentet fra <http://www.vg.no/>
- Ansar, N. (2011, 19. oktober). Sint ungdom slår tilbake. *Aftenposten*. Hentet fra <http://www.aftenposten.no/>
- Aursland, K. (14.09.2011). *Norge deltar i nettverk mot radikaliserings i Europa*. Hentet fra <http://www.eu-norge.org/Aktuelt/Nyhetsartikler/Norge-deltar-i-nettverk-mot-radikaliserings-i-Europa/>
- Bakke Foss, A. & Johansen, P. A. (2012, 11. februar). Oppretter krisesenter i regjeringen. *Aftenposten Morgenutgaven*, s. 2-3.
- Bakkeli, T. & Johnsen, N. (2008, 20. februar). -Norge kan bli brukt som terrorbase. VG. Hentet fra <http://www.vg.no/>
- Bakken, A. & Tveøy Strøm- Gundersen, T. (2011, 14. mai). Hellig krig. *Aftenposten*, s. 22-25.

- Basch, C. E. (2011). Aggression and Violence and the Achievement Gap Among Urban Minority Youth. *Journal of School Health* 81(10), 619-625.
- Bryant, R. A. (2004). Acute Stress Disorder, Course, Epidemiology. Assessment and Treatment. I Brett, T. L. (ed.), *Early Intervention for Trauma and Traumatic Loss*. New York: The Guilford Press.
- Bjørge, T. (2011). Dreams and disillusionment: Engagement in and disengagement from militant extremist groups. *Crime, Law and Social Change* 55(4), 277-285.
- Bleich, E. (2011). What is islamophobia and how much is there? Theorizing and measuring an emerging comparative concept. *American Behavioral Scientist* 55(12), 1581-1600.
- Bokhari, L., Hegghammer, T., Lia, B., Nesser, P. & Tønnessen, T. H. (2006). *Paths to global Jihad: Radicalisation and recruitment to terror networks. Proceedings from a FFI seminar, Oslo, 15 March 2006* (FFI rapport- 2006\00935). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.
- Bredal A. (2011). *Mellom makt og avmakt- Om unge menn, tvangsekteskap, vold og kontroll* (ISF Rapport 2011:004). Oslo: Instituttet for samfunnsforskning.
- Brekke, I. (2012, 5. mars). Unge tror ikke på integrasjon. *Aftenposten*, s. 20.
- Brinkmann, S. & Kvale, S. (2005). Confronting the ethics of qualitative research. *Journal of Constructivist Psychology* 18(2), 157-181.
- Brix, H. M., Hansen, T & Hedegaard, L. (2003). *I krigens hus. Islams kolonisering af Vesten*. Højbjerg: Forlaget Hovedland.
- Cauce, A. M., Cruz, R., Corona, M & Conger, R. (2011). Carlo, G. et al. (eds.) The face of a future: Risk and Resilience in Minority Youth. *Nebraska Symposium on Motivation* 57, 13-32.
- Costello, E. J., Erkanli, A., Fairbank, J. A., Angold, A. (2002). The Prevalence of Potentially Traumatic Events in Childhood and Adolescence. *Journal of Traumatic Stress* 15(2), 99-112.
- Dailey, L. D., Abrams, E., Taylor, F., Zarate, J. C., Kimmitt, M., Walker, M. F., Gunaratna, R., O'Connell, T. W. (2011). What the experts say.... *CTC Sentinel*. May 2011. Combating terrorism center at West Point. s.17-20.
- Dahl, M. S. & Hauge, L-E. (2012, 1. oktober). *Jagland og Fischer lanserte ny ekspertgruppe*. Hentet fra <http://www.eu-norge.org/Aktuelt/Nyhetsartikler/Thorbjorn-Jagland-og-Joschka-Fischer-lanserte-ekspertgruppe-i-Norway-House/>

- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- De nasjonale forskningsetiske komiteer. (2009). *Forskningsetisk sjekkliste*. Hentet fra <http://www.etikkom.no/no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Forskningsetisk-sjekkliste/>
- Disha I., Cavendish, J. C. & King, R. D. (2011). Historical events and spaces of hate: Hate crimes against Arabs and Muslims in post -9/11 America. *Social problems* 58(1), 21-46.
- Dyb, G., Rodriguez, N., Brymer, M. J., Saltzman, W. R., Steinberg, A. M. & Pynoos, R. S. (2008). Emotional Reactions, Peritraumatic Dissociation, and Posttraumatic Stress Reactions in Adolescents. *Journal of Child & Adolescent Trauma* 1(1), 63-74.
- Eidsvåg, I., Natvig Andreassen, M. S., Brekke, A., Hovde Bråten, O. M., Johansen, A., Kallestad, P. O., Koblilica, S. & Leirvik, O. m. fl. (2011). *Det kan skje igjen. Rapport fra Kunnskapsdepartementets arbeidsgruppe om antisemittisme og rasisme i skolen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Eide, E. & Kunelius, R. (2007). *Reading the Mohammed cartoons controversy: An international analysis of press discourses on free speech and political spin*. Bochum: Projekt Verlag.
- Eisenman, D. P., Glik, D., Ong, M., Zhou, Q., Tseng, C-H., Long, A. et al. (2009). Terrorism-Related Fear and Avoidance Behavior in a Multiethnic Urban Population. *American Journal of Public Health* 99(1), 168–174.
- Eitinger L. & Weisæth L. (1981). Gisselspsykiatri- En ny utfordring til psykiatrien. *Nordisk Psykiatrisk Tidsskrift* 35(1), 11-22.
- Europol (2011). *TE-SAT 2011. EU terrorism situation and trend report*. Europol. Hentet fra <https://www.europol.europa.eu>
- Fattah, K. M. (2009). A clash of emotions: The politics of humiliations and political violence in the middle east. *European Journal of International Relations* 15(1), 67-93.
- FN Sambandet (21.12.2010) Årsaker til terrorisme. Hentet fra <http://www.fn.no/Tema/Fred-og-sikkerhet/Terrorisme/AArsaker-til-terrorisme>
- Fog, J. (1994). *Med samtalen som utgangspunkt - Det kvalitative forskningsinterview*. København: Akademisk Forlag.
- Fonn, M. (2011). Tema: muslimske sykepleiere i Norge. *Sykepleien* 99(10), 30-39.

- Frindte, W., Boehnke, K., Kreikenbom, H. & Wagner, W. (2012). *Lebenswelten junger Muslime in Deutschland. Ein sozial-und medienwissenschaftliches System zur Analyse, Bewertung und Prävention islamistischer Radikalisierung*. Berlin: Bundesministerium des Innern. Hentet fra <http://www.bmi.bund.de/>
- Gadamer, H.-G. (2010). *Sannhet og metode. Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk. Med et innledende essay av Espen Schanning*. Oslo: Pax forlag.
- Gahr Støre, J. (2006). *Utenrikspolitisk strategi for bekjempelse av internasjonal terrorisme*. Hentet fra http://www.eu-norge.org/NR/rdonlyres/76BF9888EB9C4DE08786FE6F0C3DA1D9/54729/terror_strategi_nor.pdf
- Ghazali, A. S. (2008a). *Al-Jazeera: Cross-Cultural Understanding*. Hentet fra <http://www.ccun.org/Opinion%20Editorials/2008/September/15%20o/Islamophobia%20at%20the%20GOP%20Convention%20By%20Abdus%20Sattar%20Ghazali.htm>
- Ghazali, A. S. (2008b). *Islam & Muslims in the post 9/11 America. A source book*. Modesto: Eagle Enterprise. Hentet fra http://amperspective.com/Islam_and_Muslims_in_Post_9-11_America.pdf
- Giæver, O. P. (2008, 08. januar). -Rasisme et sikkerhetsproblem. *abcnyheter*. Hentet fra <http://www.abcnyheter.no/>
- Glaser, B. G. & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine.
- Glaser, B. G. (1978). *Theoretical sensitivity: Advances in the methodology of grounded theory*. Mill Valley: Sociology Press.
- Glaser, B., G.(1998). *Doing grounded theory- issues and discussions*. Mill Valley: Sociology Press.
- Goli M. & Rezaei S. (2010). *House of War. Islamic Radicalisation in Denmark*. Århus: Centre for Studies in Islamism and Radicalisation, Department of Political Science, Aarhus University.
- Granbo, K., Henriksen Jørstad R. & Strand T. (2010, 19. desember). Norsk-somalier frykter radikalisering av ungdom i Norden. *NRK*. Hentet fra <http://www.nrk.no/>
- Grimsby Haarr A. G. & Partapuol, K., H. (2012). *Om trakassering av muslimer og innvandrere etter eksplosjonen i Regjeringskvartalet 22.07.2011*. Antirasistisk senter. Hentet fra <http://www.antirasistisk-senter.no/>
- Guttu, T. (u.å). Terror. I *Store norske leksikon*. <http://www.snl.no/terror>

- Hartmann, J. (2001). *Grundad teori. Teorigenerering på empirisk grund*. Malmø: Studentlitteratur.
- Haugan, O. (2010, 22. mars). Frykter terror-rekrutering blant norsk ungdom. *TV2 Nyhetene*. Hentet fra <http://www.tv2.no/>
- Heger, A. (2010, 9. januar). Nødvendig unødvendighet. *Dagavisen*, s. 5-6.
- Hegghammer, T. (2002). *Dokumenter om Al-Qaida. Intervjuer, kommunikeer og andre primærkilder, 1990-2002* (FFI Rapport- 2002\01393). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.
- Hegghammer T. (2007, 3. desember). Osama bin Laden's true priorities. Comment. *The Guardian*. Hentet fra <http://www.guardian.co.uk/>
- Helmen Borge, A. I. (2007). *Resiliens i praksis, teori og empiri i et norsk perspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hemmingsen, A-S. (2011). *The attractions of Jihadism. An Identity Approach to three Danish Terrorism Causes and the Gallery of Characters around them*. PhD dissertation, University of Copenhagen, København.
- Hoffman, B. (2011, 13. mai). The Leaderless Jihad's Leader. Why Osama bin Laden mattered. *Foreign Affairs*. Hentet fra <http://www.foreignaffairs.com/>
- Hofman, S. (2011). *Etniske minoriteter som opplever vold i familien –utfordringer og muligheter* (NKVTS Rapport 2/2011). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Husain, E. (2007). *The Islamist. Why I enjoied radival Islam in Britain, what I saw inside and why I left*. London: Penguin books.
- Hylland Eriksen, T. (2004). Islams utfordring. Dialog, konflikt – eller taushet? *Prosa 2004* (6), 12-22.
- Håndbok i forskningsskikk* (u.å.). Hentet fra <http://www.uio.no/forskning/om-forskningen/etikk/handbok/index.html>
- Ishaq, B. (2011, 18. oktober). Grenseløs islamofobi. *Aftenposten*. Hentet fra <http://www.aftenposten.no>
- Janoff-Bulman, R. (1992). *Shattered assumptions: Towards a new psychology of trauma*. New York: Free Press.

- Johnston, D., Lordan, G. (2011). *Discrimination makes me sick! Establishing a relationship between discrimination and health*. Hentet fra <http://www.asb.unsw.edu.au/schools/economics/Documents/G.%20Lordan%20-%20Discrimination%20Makes%20Me%20Sick!%20Establishing%20a%20Relationship%20Between%20Discrimination%20and%20Health.pdf>
- Justis- og politidepartementet (2010). *Felles trygghet og felles ansvar. Handlingsplan for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme*. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Keane, M. & Piwowarczyk, L. A. (2007). Impact of September 11 on Refugees and Those Seeking Asylum. *Transcultural Psychiatry* December 2007 44(4), 566-580.
- Kitzinger, J. (1995). Quality research. Introducing focus groups. *British Medical Journal (Clinical research ed.)* 311(7000), 299-302.
- Krueger, R. A. & Casey, M. A. (2009). *Focus groups. A Practical Guide for Applied Research*. 4th edition. California: SAGE Publications, Inc.
- NOU 2000:14. *Frihet med ansvar: om høgre utdanning og forskning i Norge*. 21.2 Begreper og definisjoner. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/nouer/2000/nou-2000-14/23/2.html?id=143037>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2010). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lehman, P., Lehman E. & Elliston J. (2001). Traumatic responding in children exposed to domestic violence. *Journal of Ethnic and Cultural Diversity in Social Work* 10(4), 81-102.
- Lia, B. & Nesser, P. (2010). Lessons Learned from the July 2010 Norwegian Terrorist Plot. *CTC Sentinel*. August 2010. Combating terrorism center at West Point. s. 13-17.
- Lien, I-L. (2010, 16. desember). Snu ryggen til hatet. *Aftenposten*. Hentet fra <http://www.aftenposten.no/>
- LOV 1969-06-13 nr. 25: *Lov om trdomssamfunn og ymist anna*. Hentet fra <http://www.lovdatab.no/all/hl-19690613-025.html>
- Malos S. (2009). Post-9/11 Backlash in the Workplace: Employer Liability for Discrimination against Arab- and Muslim-Americans Based on Religion or National Origin. *Employee Responsibilities and Rights Journal* 22(4), 297-310.
- Malterud, K. (1996). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning, en innføring*. Oslo: Tano Aschehoug

- Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The Lancet* 2001 358, 483-88.
- Malterud, K. (2002). Kvalitative metoder i medisinsk forskning- forutsetninger, muligheter og begrensninger. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, nr. 25, 2002(122), 2468-2472.
- Malterud, K. (2003). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning, en innføring*. 2. utg, Oslo: Universitetsforlaget.
- Michelet, M. (2011, 14. august). Hva skal vi kalle det? *Dagbladet*. Hentet fra <http://www.dagbladet.no/>
- Miller, W. R. & Rollnick, S. (2002). *Motivational Interviewing reparing people to change*. New York: The Guilford Press.
- Mirza, M., Senthilkumaran, A. & Ja'far, Z. (2007). *Living apart together. British Muslims and the paradox of multiculturalism*. London: Policy exchange.
- Moe, I. (2011, 30. september). UD har krisegruppe for islamtrusler. *Aftenposten*, s. 16.
- Mueller R. S. (2006). *Speech in The City Club of Cleveland, Cleveland, Ohio, June 23, 2006*. Hentet fra <http://www.fbi.gov/news/speeches/the-threat-of-homegrown-terrorism>
- Murtnes, S. (2011, 31. juli). Kadra:- Muslimer ble jaget nedover gatene. *VG Nett*. Hentet fra <http://www.vg.no/>
- Muslim Society Trondheim (2011). Hva vinner karikaturtegnere på å ødelegge gode relasjoner? *Adresseavisen*. Hentet fra <http://www.adressa.no/>
- Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, Seksjon Barn og unge (2007). *Posttraumatiske stressforstyrrelser, PTSD, hos barn og ungdom*. Hentet fra [http://www.nkvts.no/tema/Sider/Posttraumatiskestressforstyrrelser\(PTSD\)hosbarnogungdom.aspx](http://www.nkvts.no/tema/Sider/Posttraumatiskestressforstyrrelser(PTSD)hosbarnogungdom.aspx)
- Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (2011). *Råd til helsepersonell om de som tidligere har opplevd traumatiserende hendelser*. Hentet fra <http://nkweb01.osl.basefarm.net/tema/Sider/Rad-til-helsepersonel-om-de-som-tidligere-har-opplevd-traumariserende-hendelser.aspx>
- Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (2012). *Traumer og PTSD - spørsmål og svar*. Hentet fra http://www.nkvts.no/tema/Sider/SporsmaalSvar_TraumerPTSD.aspx
- Nesser, P. (2005). 2. Profiles of Jihadist terrorists in Europe. I Bernard, C. (ed.). *A future for the young. Options for helping middle Eastern youth escape the trap of radicalization*. Working Paper. National security research division.

- Nesser, P. (2006). Jihadism in Western Europe After the Invasion of Iraq: Tracing Motivational Influences from the Iraq War on Jihadist Terrorism in Western Europe. *Studies in conflict & terrorism* 29(4), 323-342.
- Nesser, P. (2008). Lessons Learned from the September 2007 German Terrorist Plot. *CTC Sentinel*. March 2008. Combating terrorism center at West point. s. 7-10.
- Norge EU-delegasjonen (23.03.2009). *Ny strategi for bekjempelse av terrorisme*. Hentet fra http://www.eu-norge.org/Aktuelt/Nyhetsartikler/ny_terrorstrategi/
- Norris, F. H., Friedman, M. J., Watson, P. J., Byrne, C. M., Diaz, E. & Kaniasty, K. (2002). 60,000 disaster victims speak: Part I. An empirical review of the empirical literature, 1981-2001. *Psychiatry* 2002 65(3), 207-39.
- Nouri, S. (2012, 17. mars). Falafel med brunost, *Dagbladet*, s. 64-65.
- Nygaard, K. E. (30.11.2011). Tillit og paranoia på terrornettsider. Hentet fra <http://www.ffi.no/no/Aktuelle-tema/FFI-FORUM/Sider/FFI-seminar-terrorister-internett.aspx>
- Politiet sikkerhetstjeneste (2012). *Åpen trusselvurdering 2012*. Den sentrale enhet. Politiets sikkerhetstjeneste. Oslo.
- Pram Gad, U. (2008). It takes two to Tango. Danish concepts of dialogue as counterterrorism, *NUPI-notat 747. Working Paper*. Norsk Utenrikspolitisk Institutt.
- Raja, A. Q. (2009). *Hovedinnlegg (14:35:55), Stortinget - Møte torsdag den 3. desember 2009*. Hentet fra <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2009-2010/091203/6/>
- Raja, A. Q. (2010). *Dialog, om vold, undertrykkelse og ekstremisme*. Oslo: Cappelen Damm.
- Raja, A. Q. (2011, 6. februar). Terror kan bekjempes. *Aftenposten*, s 5.
- Runnymede Trust (1997). *Islamophobia a challenge for us all. Summary*. Hentet fra <http://www.runnymedetrust.org/uploads/publications/pdfs/islamophobia.pdf>
- Sageman, M. (2004). *Understanding terror networks*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Sheridan, L. P. (2006). Islamophobia Pre-and Post- September 11th, 2001. *Journal of Interpersonal Violence* 2006 21, 317-336.
- Skylstad, C. (2011, 17. juni). "Taushetens tyranni" lanseringsklar. Hentet fra <http://www.bokogsamfunn.no/taushetens-tyranni-lanseringsklar/>
- Somasundaram, D. J. & van de Put, W. A. (2006). Management of trauma in special populations after a disaster. *Journal of Clinical Psychiatry* 2006 67, 64-73.

- Stafseng, O. (03.09.2011). *Kunnskapskanalen: Etter 22. juli - Medborgerskap og politisk danning*. Hentet fra <http://www.nrk.no/nett-tv/klipp/809230/>
- Stenersen, A. (20.05.2011). *Året da terroren kom nærmere*. Hentet fra <http://www.ffi.no/no/Aktuelle-tema/Terrorisme/Sider/Da-terroren-kom-naermere.aspx>
- Stoltenberg, J. (2011, 22. juli). Stoltenberg taler etter terrorangrepet. *NRK*. Hentet fra http://www.nrk.no/video/stoltenberg_taler_etter_terrorangrepet/98EC75712FEE8DF6
- Strauss, A. M. & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research*. California: Sage.
- Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Toje H. (02.01.2011). *Islamofobi og krenkelsestyranni*. Hentet fra http://asletoje.blogspot.com/2011/01/islamofobi-og-krenkelsestyranni_17.html
- Tollersrud E. (2011, 18. oktober). -Vondt at muslimer fikk skylden. *Aftenposten*. Hentet fra <http://www.aftenposten.no/>
- Tønnesen T. H. (2006). 6. Jihadist reactions to the Muhammad cartoons. I Bokhari, L., Hegghammer, T., Lia, B., Nesser, P., Tønnesen, T. H. *Paths to global Jihad: Radicalisation and recruitment to terror networks. Proceedings from a FFI seminar, Oslo, 15 March 2006* (FFI rapport- 2006\00935). Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt.
- Tønnesen T. H. (2008). *Muhammad-karikaturene som motiv for terroranslag: En oppdatering*. Hentet fra http://www.ffi.no/no/Prosjekter/Terra/Publikasjoner/Documents/Muhammad_karikaturene_Foredrag.pdf
- Ungar, M. (2008). Resilience across cultures. *British Journal of Social Work* 38(2), 218-235.
- Utenriksdepartementet (2006). *Utenrikspolitisk strategi for bekjempelse av internasjonal terrorisme*. Oslo: Utenriksdepartementet
- Varvin, S. (2008). *Flyktningpasienten. Behandling, rehabilitering og utvikling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Varvin, S. (2009). *Ydmykelses og offeridentiteter i politiske og voldelige konflikter*. Utkast til artikkel. Norsk kompetansesenter om vold og traumatisk stress.
- Vikås, M., Andersen, G., Utheim, E., Viken, I. & Hopperstad, M. (2011, 31. juli) Oppfordret hijabkledd jenter om å holde seg innendørs. *VG nett*. Hentet fra <http://www.vg.no/>
- Vogt, K. (1995). *Islams hus*. Oslo: Cappelen Damm.

- Weisæth, L. (1995). *Hva er traumatiske hendelser?* Traumer og PTSD - spørsmål og svar. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Hentet fra http://www.nkvts.no/tema/Sider/SporsmaalSvar_TraumerPTSD.aspx
- Weisæth, L. & Dalgård, O. S.(red.) (2003). *Psykisk helse. Risikofaktorer og forebyggende arbeid*. Oslo: Gyldendal Akademiske forlag.
- Weisæth, L. (2004). Norske erfaringer med terror – om motstandskraft og sårbarhet i individer, grupper og samfunn. I Sandanger, I., Ingebrigtsen, G., Nygård, J. F., Sørgaard, K. (red). *Ubevisst sjeleliv og bevisst samfunnsliv. Psykisk helse i en sammenheng. Festtidsskrift til Tom Sørensen*. (s. 133-144). (Oslo) Nittedal: Universitet i Oslo. Nordkyst psykiatri.
- World health organization (2002). *World report on violence and health. Summary*. Geneva: World Health Organization.

Vedlegg 1.

**INFORMASJON TIL INSTITUSJONSLEDELSE OM PROSJEKTET;
MUSLIMSKE UNGDOMMER I NORGE OG DERES REFLEKSJONER
OM RADIKALISERING OG TERROR.**

HEI!

Mitt navn er Vibeke Andresen. Jeg er mastergradsstudent ved universitetet i Oslo, forankret under NKVTS, Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Jeg skal skrive en masteroppgave med foreløpig problemstilling;

Hvordan reflekterer muslimsk ungdom i Norge over religiøse og politiske konflikter som har ført til terrorisme?

Fokuset i dette prosjektet vil være terrorhandlingene i Norge 22. juli 2011. Samtidig ønsker jeg å favne problematikken; tidlig radikaliserings av muslimsk ungdom i Norge.

Forskningsspørsmål vil blant annet omhandle informantenes opplevelse og refleksjoner ved det faktum at de er unge, muslimske mennesker når Norge utsettes for terror. Hva slags konsekvenser kunne det fått for informantene hvis en muslimsk radikal terrorcelle sto bak ugjerningen? Hvor henter muslimsk ungdom informasjon om religiøspolitiske spørsmål? Er skolen en arena hvor de kan dele tanker og frustrasjoner?

I Regjeringens handlingsplan for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme (2010), er økt kunnskap på dette området et av fire hovedmål. Dette prosjektet er viktig fordi jeg, forhåpentligvis, kan bidra med noe ny viten og innsikt. Hendelsene 22. juli 2011 gjør denne masteren spesielt aktuell.

Til dette prosjektet trenger jeg muslimsk ungdom mellom 15 og 18 år som snakker norsk og som har lyst til å delta i fokusgruppeintervjuer. Jeg har fått tillatelse fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, NSD, å intervju ungdommer mellom 15-18 år uten samtykke fra foreldre eller foresatte. Gruppene vil være på 4-5 og 4-5 personer. Det vil muligens bli egne jente- og gutte grupper. Muligens kan det også være aktuelt med enkelte dybdeintervjuer. Alt opptak av intervjuer vil bli slettet ved prosjektets slutt 2 mai 2012. Alle

informantene kan selvfølgelig når som helst trekke seg fra prosjektet uten at det vil få noen konsekvenser for den enkelte.

Jeg håper skoleledelsen er villig til å hjelpe meg å plukke ut informanter. Intervjuene tar ca. en til en og en halv skoletime. Det vil bli enkel servering.

Jeg legger ved et informasjonsskriv til elevene. Kontakt meg når som helst ved spørsmål. Min veileder er Jon-Håkon Schultz, forsker ved Nasjonalt kompetansesenter om vold og traumatisk stress med telefon nummer; 22 59 55 00

Det er UniRand AS som er behandlingsansvarlig institusjon.

På forhånd tusen takk!

Med vennlig hilsen Vibeke Andresen

Mobil nr 92021574, jobb nr 23015550

Vedlegg 2.

TIL DELTAKERE I FOKUSGRUPPEINTERVJUER

HEI!

Jeg er masterstudent ved universitetet i Oslo. For å gjennomføre et forskningsprosjekt om muslimsk ungdom og deres forhold til vanskelige spørsmål i forhold til verving av ungdom til terrorgrupper og terrorisme, trenger jeg ungdom som kan tenke seg å være med i et gruppeintervju eller singel intervju. Spørsmålene vil handle om tanker og følelser som oppsto etter terroren i Norge 22. juli 2011 og refleksjoner rundt terrorisme generelt. Nedenfor kan du lese mer om mitt prosjekt.

- De som kan være med på fokusgruppeintervjuene er;
Muslimsk ungdom i alderen 15-19 år som snakker norsk.

- Det kan være egne jente- og egne guttegrupper. Det er ca. 4-5 deltakere i hver gruppe.

- Først får dere noen korte oppgaver dere skal besvare skriftlig. Deretter sitter vi i en gruppe og diskuterer ulike temaer. Intervjuene vil ta 1-1.5 time. Det blir enkel servering.

- Målet med prosjektet at muslimsk ungdom skal bli hørt i samfunnet. Spesielt ønsker jeg mer kunnskap om hvordan muslimsk ungdom i Norge tenker om konflikter som fører til terrorisme og hvordan terror påvirker dere i livet.

- Intervjuene tas opp på lydbånd for at jeg skal få med meg alt som blir sagt. Prosjektet avsluttes juni 2012. Da vil alle intervjuopptak slettes.

- Jeg har taushetsplikt. Det betyr at jeg ikke har lov til å fortelle andre hva du har fortalt meg. Når jeg senere skal skrive en rapport om hva ungdommene har fortalt i intervjuene skal det gjøres slik at ingen kan gjenkjenne noen av dere som har vært med på prosjektet. All informasjon dere har gitt vil bli anonymisert.
- Det er helt frivillig å delta, og du kan når som helst trekke deg ved å si at du ikke ønsker å være med. Det vil ikke få noen konsekvenser for deg hvis du vil trekke deg.

Min veileder er forsker på Nasjonalt kompetansesenter om vold og traumatisk stress, NKVTS, og heter Jon-Håkon Schultz med tlf.nr; 22 59 55 00

Det er UniRand AS som er behandlingsansvarlig institusjon.

Tusen takk for at du vil delta!

Med vennlig hilsen

Vibeke Andresen, Universitetet i Oslo, Tlf: 9202157

Vedlegg 3.

Intervjuguide for semistrukturerte fokusgruppe og dybdeintervjuer

22. juli 2011

Hva slags tanker og opplevelser hadde dere i timene etter bombeeksplosjonen i Oslo og massedrapene på Utøya 22. juli 2011 og før det ble bekreftet at det var en etnisk norsk høyre-radikal mann som sto bak ugjerningene?

Hvem trodde dere sto bak bombingene i Oslo?

Kjenner dere noen som har vært utsatt for terror før 22. juli 2011?

Hvordan reagerte familien din og vennene dine rundt deg på terroren i Norge 22. juli 2011?

Hva slags konsekvenser ville det hatt for deres liv hvis en muslimsk terrororganisasjon hadde stått bak ugjerningene 22. juli 2011 tror dere?

Eller, hvordan ville livet for dere sett ut hvis det var al Qaida som stod bak bombingene?

Hva slags råd fikk du rett etter bomben smalt og av hvem?

Hvordan opplever du samholdet mellom personer med forskjellig kulturbakgrunn i Norge nå etter 22. juli 2011? Er det forandret seg?

Har terroraksjonene 22. juli 2011 forandret dine tanker om fremtiden? På hvilken måte?

Hvordan har det påvirket livene deres at det er utført terror på norsk jord?

Hva tenker du terror egentlig er?

Hvordan reagerer dere når dere leser i avisa om høyreekstreme personer som er redde for at muslimene skal overta Europa og innføre sharialover? Hva tenkte dere om dette før 22. juli 2010?

Grunnlaget for ungdommens refleksjoner og holdninger til religiøspolitiske konflikter

Er dere opptatt av internasjonale konflikter, kriger hvor muslimsk befolkninger er involvert og hvilke spesielt? På hvilken måte

Hva tenker dere når avisene er fulle av nyheter om f. eks; koranbrenninger, drapet på Bin Laden eller når tegninger av profeten Muhammed igjen blir trykket?

Hvem snakker dere med når dere vil ha råd, informasjon eller diskutere religiøspolitisk konflikter som for eksempel hijab debatten, drapet på Osama Bin Laden, trykking av tegninger av profeten Muhammed?

Hvem kan dere snakke åpent med om deres tanker og meninger om dette temaet?

Foreldre, venner, skole, moskeen, sosiale medier, for eksempel facebook?

Hva tenkte dere når Osama Bin Laden ble drept?

Hvordan reagerte de rundt dere på at Bin Laden ble drept? Familiene deres, vennene deres eller i moskeen?

Å leve i konfliktpennet som ung og muslim i Norge

Er du redd for terror eller kjenner dere noen som er redde for terror?

Hva tenker dere om norske muslimske ungdommer og muligheten for radikaliserings?

Hva tror dere er grunnen til at noen ønsker å bli islamistiske terrorister?

Hvem kan bli ekstremister tror dere?

Hva kan vi som samfunn gjøre for at ingen skal bli terrorister?

Hva tenker dere om at muslimske terrorgrupperinger kan true Norge?

Når vi tenker at noen få ungdommer kan bli terrorister i fremtida, være seg høyre radikale eller fundamentalistiske muslimer, hva tenker dere det norske samfunnet kunne ha gjort for å forebygge slik utvikling?

Hva tror dere er grunnen til at noen ønsker å la seg verve inn i muslimske terroristgrupper?

Hva tenker dere om at noen dere kjenner kan være villige til å verve seg til radikale grupperinger?

Tror dere at færre eller flere vil la seg verve til muslimske terrorgrupperinger nå etter det som skjedde 22. juli?

Hva tenker dere om at noen vil innføre sharialover og gjøre Norge om til et muslimsk land?

Skolen som arena for ytringsfrihet og ivaretagelse av hver enkelt

Hva gjorde skolen for å hjelpe dere å bearbeide terrorhandlingene 22. juli?

Hvordan har dere snakket om karikaturtegningene, koranbrenning og drapet på Osama Bin Laden på skolen?

Er dere fornøyd med skolens innsats, eventuelt hvordan skulle dere ønske at slike temaer ble behandlet på skolen?

Vedlegg 4.

Intervjuguide, lærer på ungdomskolen

Hvor lenge har du jobbet som lærer på ungdomsskole i Oslo?

Hvor stor andel av elevene ved din skole har muslimsk bakgrunn?

Hvor mange forskjellige nasjonaliteter er representert?

Hvordan presenterer ungdommene seg, som norske, foreldrenes fødeland, Som muslimske hva kommer først? Jeg er ute etter de rollene de bærer som er mest fremtredende!

Kjønnsforskjeller?

Hvilke spesielle utfordringer i forhold til muslimske ungdommer har noe dere har fokus på skolen? Som hijab debatt, tvangsekteskap eller omskjæring?

Er det synlig i skolemiljøet når religiøspolitiske hendelser er media? Som koranbrenninger eller karikaturtegninger av profeten Muhammed? På hvilken måte?

Er elevene opptatte av krigen mot terror? (Irak, Afghanistan...)I hvilken grad og på hvilken måte?

Hvordan merker dere dere det eventuelt i skolehverdagen?

Når Osama Bin Laden ble drept, hvordan ble dette temaet behandlet på skolen?

Hvordan reagerte elevene?

Ledelsen ved din skole har lagt ned forbud om å diskutere aktuelle religiøspolitiske konflikter på skolen i frykt for aggresjon og uro. Hva tenker du er bakgrunnen for ledelsens beslutning?

Hvordan var det for deg å stå i denne situasjon og måtte avstå fra diskusjonen?

Hva slags ansvar tenker du skolen har som arena for informasjon for aktuelle temaer som står på dagsordenen?

Hvor tror du elevene får informasjon om religiøspolitiske konflikter? Hva påvirker deres synspunkter?

Har de andre arenaer de kan åpent diskutere og dele sine standpunkter?

Er det noe jeg ikke har spurt om som du ønsker å tilføre?

Har du noen formeninger om hvordan elevene dine tenkte om 22. juli 2011? I timene frem mot avsløringen av en norsk høyreekstrem terrorist?

Hvordan har skolen hjulpet elevene med bearbeidingsprosessen etter terroren i Oslo og på Utøya?

Hvordan tror du dine muslimske elever ser på sin fremtid i Norge?

SPØRRESKJEMA

1	Hvor gammel er du?	
2	Hvilket land er foreldrene dine født?	Mor: Far:
3	Hvor var du 22. juli da Norge ble utsatt for terror?	
4	Hva tenkte du når du fikk vite at det hadde blitt sprengt en bombe i Oslo og at veldig mange ungdommer ble drept på Utøya 22. juli?	
5	Hvordan ville det ha vært å være muslimsk ungdom i Norge, tror du, hvis det hadde vært en muslimsk terroristorganisasjon som sto bak terroren 22. juli 2011?	

6	<p>Hvem snakker du med om konflikter som</p> <ol style="list-style-type: none">1. Karikaturtegningsstriden?2. Hijabdebatten?3. At Osama bin Laden ble drept?
7	<p>Er du redd for terrorisme?</p> <p>Kjenner du noen som er redde for terroraksjoner i Norge?</p>

8

Hvis du tenker 10 år frem tiden, hvordan tror du muslimsk ungdom i Norge kommer til å ha det?

Tusen takk for innsatsen!

Vedlegg 6.

NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Jon-Håkon Schultz
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress
Kirkeveien 166, Bygning 48
0407 OSLO

Vår dato: 19.09.2011

Vår ref: 27819 / 3 / 55A

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 24.08.2011. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 12.09.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

27819	<i>Religiospolitiske konflikter og tanker om radikalisering - muslimsk ungdom i Norge - på ære og samvittighet</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Univrand AS, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Jon-Håkon Schultz</i>
Student	<i>Vibeke Andresen</i>

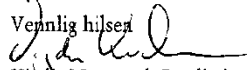
Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.isp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 02.05.2012, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Sondre S. Arnesen

✓ Kontaktperson: Sondre S. Arnesen tlf: 55 58 25 83
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Vibeke Andresen, Sofiesgate 86, 0454 OSLO

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kjyre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, HSL Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. martin-arne.andersen@ut.no

Utvalget består av ca. 15-20 muslimske ungdommer mellom 15-18 år som snakker norsk. Formålet med prosjektet er å samle inn opplysninger om ungdommenes refleksjoner under og etter 22. juli samt generelle spørsmål om religiøse konflikter og politiske konflikter som har ført til terror. Data samles inn ved hjelp av spørreskjema, personlig- og gruppeintervju.

Datainnsamling ved bruk av manuelt spørreskjema i papirform vurderes som en ikke meldepliktig del av dette prosjektet ettersom dette er anonymt.

Førstegangskontakt opprettes av rektorer ved aktuelle skoler, ungdomsledere og andre som er i kontakt med muslimske ungdommer.

Personvernombudet finner at behandlingen av personopplysninger i prosjektet kan hjemles i personopplysningsloven §§ 8 første alternativ og 9 a) (samtykke). I prosjektet vil det bli registrert sensitive personopplysninger om religiøs oppfatning, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 a).

I utvalget inngår ungdom i alderen 15-18 år. Hovedregelen når det innhentes sensitive personopplysninger fra mindreårige er at foresatte skal samtykke. I følge Lov om trdomssamfunn og ymist anna er derimot religiøs myndighetsalder 15 år i Norge. Dette innebærer at man da er regnet som myndig til å bestemme om man vil melde seg inn eller ut av tros- eller livssynssamfunn. Fra fylte 15 år har foreldrene altså ikke juridisk rett til å bestemme over den unges religiøse tilhørighet. Samtykke fra foreldre behøver dermed ikke innhentes ved registrering av sensitive personopplysninger om religiøs oppfatning for barn over 15 år.

Viser til mottatt revidert informasjonsskriv den 12/9-2011. Personvernombudet finner informasjonsskrivet tilfredsstillende, så fremt det tilføyes at UniRand AS er behandlingsansvarlig institusjon.

Personvernombudet ber om at revidert informasjonsskriv ettersendes før utvalget kontaktes.

Personvernombudet anbefaler at alle innsamlede data krypteres.

Prosjektet skal avsluttes 02.05.2012 og innsamlede opplysninger skal da anonymiseres og lydopptak slettes. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller endres.